

არსენალი

№ 21 (90). 16 -29 თებერვალი, 2009 წელი. ჯარო-ანალიტიკური ჟურნალი. ფასი 1,5 ლ

**ყველაზე
გრანდიოზული
სამხედრო აღწევი...**

1425
2009

**ბექაურის
ბელტანკები**

**ყველაფერი
ბუნებრივად
შესახებ...**

**ვისტოლავი
რუბინისთვის**

**როგორ დავისვანთ
ქართული „კაზრების“
„კოზრებისა“ და
„დრაკონების“ უკიპაშები...**

საქართველო
უნაღესო
უკრაინული
განკეპი
უეიქინა?!

8

გეგუერი
გელგანკეპი

14

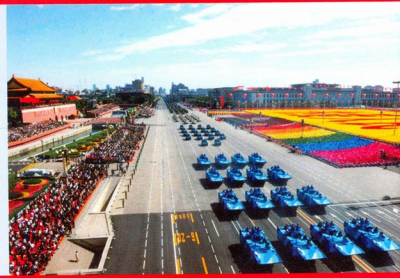

როგორ დავიხვეთ
ქართული „კაგეგუის“,
„კოგეგუის“ და
„დრაკონების“ უეიქაუეგეი...

5

გრანდიოზული სამხედრო აღლუეი უეიქინეი

18

ყველაფერი
გუანგანაემოს
უესახეუ

36

ანგიგერორი
განგოს
თანსლუეით

48

სარჩევი

- 4** ახალი ამბები **კალიგოსკოპი**
- 5** როგორ დავიცვათ ქართული „ჰამერების“, „კობრებისა“ და „დრაკონების“ უკიანეთი... **საფრთხე**
- 8** საქართველომ უახლესი უკრაინული ტანკები შეიძინა?!. **სიხარული**
- 9** საქართველოს საგარეო დავაწერვა მითი და რეალობა **საინფორმაციო უსაფრთხოება**
- 12** წვევამდებებში ფსიქიკური ჯანმრთელობის მხრივ საგანგაშო მდგომარეობაა... **განხილვა**
- 14** ბექურის ბუდეტანები **კარგიველი კონსერვატორები**
- 18** გრანდიოზული სამხედრო აღწერაში პეკინში **კალენი**
- 22** „ჰაერი-მინა“ კლასის მართვადი რაქეტები **საინფორმაციო უსაფრთხოება**
- 30** ბომბდამხმენები სტრატეგიული ოპერაციებისთვის **ინფორმაციო უსაფრთხოება**
- 36** ყველაფერი განგანამოს შესახებ **გარეკონი**
- 43** წყალქვეშა ნავები შავ ზღვაში **ვახუშტის რევი**
- 43** ცხინვალის რეჟიმმა ომისათვის მზადება დიდი ხნის წინ დაიწყო **ვახუშტის რევი**
- 46** კავკასიური მოვლენების მიმოხილვა... **კავკასიური მოვლენები**
- 48** ანტიტერორი ტანგოს თანხლებით **პროფესიონალი**
- 52** არსენალის ვორიდი **კრძალვები**
- 53** პისტოლეტი პუტინისთვის **„არსენალი“ იარაღის მალაზია**

რედაქციის სვეტი

რუსი ოკუპანტები დაქარბული ტემპით აწეობენ სასაზღვრო საფრთხეებს ოკუპირებულ ტერიტორიების საზღვრების გასწვრივ გალის, ცხინვალისა და ახალგორის რაიონებში. ოკუპანტებს დაგვიძლი აქვთ საბოლოოდ მსოფლიო საქართველოს მისი ძირძველი ტერიტორიები.

ოკუპირებული ტერიტორიების ახლოს მოკრძალებით „მოზოდიადე“ ევროკავშირის სამხედრო დამკვირვებლები პროტესტის გარეშე ხელშეწყობენ აქცია...

კრემლს სურს საქართველოს შუაგულში მოაწიოს ისეთივე სახელმწიფო საზღვარი მაკოვლნარობითა და დანადგული ზღვებით, როგორც თავის დროზე საბჭოთა კავშირს ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის წევრ თურქეთთან საქართველოს სამხრეთი საზღვრის გაყოფიანზე პქონდა...

*ირაკლი ალადაშვილი
გიორგი შოროშელიანი*

წარუდგება!
გამოიწერეთ „არსენალი“
და მიიღეთ შინ,
ორ კვირაში ერთხელ!
ტელ: 38-26-74;
38-26-73

რედაქციის დაუეთხავად
მასალების გადავჭვდვა
აკრძალულია

გადაცემულია დასაბჭვდად
12.10.2009

გაზეთ „ავირის პლიტრის“
დამატება ©
რედაქციის მისამართია:
თბილისი, იოსებძის ქ. №49.
ტელ: 38-37-47
სარედაქციო განყოფილება:
ტელ: 37-78-07; 38-78-70
email: arsenal@kvispalitra.com
წერეთლი გამოდის
ორ კვირაში ერთხელ
პარასკევს

აშშ-ში ნარმატებით გამოცადეს უილოტი მინიაპარატი წრიული ინფრანითელი სენსორით

როგორც კორპორაცია Lockheed Martin-მა განაცხადა, შედგა ახალი 360-გრადუსიანი ინფრარაითული სენსორის მქონე უილოტი საფრენი მინიაპარატ Desert Hawk III-ის გამოცდა. მწარმოებლის თქმით, ასეთი სენსორი მცირე-გაბარიტაინი უილოტი აპარატის ბორტზე პირველად დაყენდა.

აპარატი გამოცადეს 23 სექტემბერს შტატ მინესოტაში. მწარმოებლის მონაცემით, Desert Hawk-ის სრულყოფის მიზანი იყო ღამის პირობებში მიწისზედა მიზნების თვალთვალი და აღმოჩენა.

360-გრადუსიანი ინფრარაითული სენსორის წყალობით სამხედროები უფრო

ზუსტად განსაზღვრავენ ობიექტების კოორდინატებს და მიიღებენ მათ ხარისხიან გამოსახულებას. გარდა ამისა, ინჟინრებს აპარატს დაუმატეს სურათის ათჯერ გადიდების შესაძლებლობა, რაც ობიექტების უკეთ დენტიფიცირების საშუალებას იძლევა.

შენიშნავთ, რომ უილოტი საფრენი აპარატი Desert Hawk-ი აშშ-ის სამხედრო-საპაერო ძალების სამხედრო ნაწილების საზღვრების დასაცავად შეიმუშავეს და მან პირველი გაფრენა 2003 წელს შეასრულა. მისი მთავარი მიზნმარებული დღეს ბრიტანეთის არმიაა, რომელიც Desert Hawk-ს აღიანთებდა იყენებს. აპარატი იოლად სამართავია და პატარა გაბარიტები აქვს. მას შეუძლია, ფაქტობრივად, ავტონომიურად გააკონტროლოს დასავლეთი რაიონი, მაშინ როცა მწარმოებელი კომპიუტერის ეკრანზე მხოლოდ აკვირდება მისი ფრენის ტრაექტორია.

Desert Hawk-ის წონა დაახლოებით 3,2 კილოგრამს შეადგენს, ფრთის გაქანა — 1,32 მეტრს, დაკომპლექტებული ელექტრული ძრავით და შეუძლია პაერში ერთი საათის განმავლობაში ფრენა.

საფრანგეთმა შეკვეთა გაზარდა

კომპანია DCNS-მა ხელი მოაწერა კონტრაქტს საფრანგეთის სამხედრო-საზღვაო ძალებისთვის დამატებით სამი FREMM-ის ტიპის მრავალმიზნობრივი ფრეგატის შეყიდვასზე.

ორ ახალ ხომალდს გამოუშვებენ პაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის მოდიფიკაციაში, მესამეს კი — ნუსაწინააღმდეგოში. გარდა ამისა, კონტრაქტი ითვალისწინებს ყველა ფრეგატზე უფრო

სრულყოფილი სენსორების დაყენებას საპაერო და წყალქვეშა ხერცისა და ხმელეთის ზედაპირის მონიტორინგისათვის. დოკუმენტში განსაზღვრულია ხომალდების მიწოდების ვადა: ისინი სამხედროებს 2012-დან 2022 წლამდე ყოფილ ათ თვეში ერთივად გადაეცემა.

პროგრამის საწყის ეტაპზე საფრანგეთის თავდაცვის უწყებას დაგეგმილი ჰქონდა 17 ფრეგატის შესყიდვა, თითოეულის ღირებულება 388,5 მლნ ეურო ანუ მთლიან პარტიის 8,51 მლრდ ეურო უნდა შეედგინა. მაგრამ ქვეყნის მთავრობა იძულებული გახდა ფინანსური პრობლემების გამო შეეკვია 11 ხომალდამდე შემცირებინა. FREMM-ის ტიპის ფრეგატების ვარიანტებს საფრანგეთისა და იტალიის სამხედრო-საზღვაო ძალებისთვის აგებენ, ეს ორი ქვეყანა ამ ფრეგატების უმსხვილესი შემკვეთია. ერთი ხომალდი მაროკოში შეუკვეთა, კიდევ ექვსის შექმნას საბერძნეთი გეგმატს. მეოთხე მყიდველი შეიძლება ბულგარეთი გახდეს.

„როგორ დავისვამთ ქართული „პაპერების“, „კობრების“ და „დრაკონების“ ეკიპაჟები...“

წვიდა ის დრო, როდესაც საბჭოთა BTP-80 ტიპის ჯავშანტრანსპორტიორი ქართულ არმიამ ვეღლაზე თანამედროვე ჯავშანტექნიკად თივლებოდა და BTP-70-ებისა და მით უმეტეს, BTP-60-ების მძლავრ-შეკინიკობები მას ოცნების თვალთ შეკურებდნენ.

დღისათვის ქართული არმიისა და შსს-ის განსაკუთრებულ დაკლებათა დეპარტამენტის არსებობაში საკმაოდ აჯუშნიანი „პაპერები“, „კობრები“ თუ „ვეფერები“, იფიქ „დრაკონები“.

რაღონების შხრუ პირველ ადგილზე ჯავშანმანქანა „კობრები“, მისი რაოდენობა თითქმის ორ ასულს აღწევს, შემდეგ მოდის 70 ერთეულამდე ჯავშანტრანსპორტიორი „დრაკონი“ და ბოლოს, ორ ათეულამდე შეჯუშნული ავტომობილი „პაპერი“.

მათგან საბრძოლო ნაწილობა პირველად შეჯუშნულმა „პაპერებმა“ მიიღეს ავანგიონისა და რაივის ოპერაციებში.

2008 ავგუსტის ომის დროს, ცხინვალში ბრძოლის დროს, ქართულმა „კობრებმა“ თავი არცთუ ურავლო გამოიჩინეს და მათმა ეკიპაჟებმა არაერთი დაცული გამოიყენეს ცეცხლის ალში გახვეული ქალაქის ქუჩებიდან.

რაც შეეხება ჯავშანტრანსპორტიორ „დრაკონს“, იგი აქამდე მხოლოდ ქართული არმიის შეიარაღებაშია და თურქული სამხედროები მხოლოდ ახლა იწყებენ „ვეფერებით“ თვითნებ შეიარაღებული ძალების აღჭურვას.

სამეც სამხედრო დანიშნულების მანქანა, ძირითადად, დამხმარე ფუნქციების

ქართულ არმიამ გამოიყენა ახალ ჯავშანტრანსპორტიორს აუნიკალურ სპირაგაზ მონინაგაღვიან კავალანთკომპონინი ჭკავაგისა და განსანინაგაღვიან ნაგაგისგან დახვის გაკლიკავა

შესასრულებლადაა განკუთვნილი — „პაპერი“ პატრულირებისთვის, „კობრა“ სავაზგერუ-საპატრული, ხოლო „დრაკონი“ კი ბრძოლის ველამდე ქვეითების მისაგვანად.

მაგრამ მოუხდავად ამისა, სამეც ტი-

პის მანქანაში მსხდომ ეკიპაჟსა და ღესანტს მუდმივად ელოდება საფრთხე მოწინააღმდეგის კოშულაციურებისინანი ჭურვებისა და ტანკსანინააღმდეგო ნაღმებისგან, როგორც ქალაქის ქუჩებში პატრულირებისას, ისე ბრძოლის ველამდე მისსველ გზებზე.

მათი ჯავშანი, ძირითადად, გათვლილია ტყვიებისა და ჭურვების ნამსხერვების შესაკეცლად და ისიც არა ველა სახის. მაგალითად, რამდენიმე ათეული მეტრიდან ნასროლი მსხვილკალიბრანი, 12,7 მმ-ანი ჯავშანგამტანი ტყვია რუსულ BMP-2-ის გვერდითა ბორტზე მოხვედრისას ჯავშანის ზურტს, რომ აღარაფერი ვთქვათ BTP-80-ზე.

საფარულია, რომ იფიქ ჯავშანგამტანი ტყვია გახერტს „პაპერის“, „კობრასა“ და, ალბათ, „დრაკონის“ გვერდითა ბორტებს. მიჯვარია, რა კუთხით მოხდება ტყვია ჯავშანი, თუკი შეგავხების კუთხე მართ კუთხესთან ახლოსაა, ჯავშნის გახერტვის ალბათობა ოხრდება და პირიქით. ჯავშანგამტანი მსხველკალიბრანი ტყვიებისგან ჯავშანმანქანაში მუდომი ეკიპაჟისა და ღესანტის დამატებით დაცვას უხრუხველყოფის ინდიფიდალური ჯავშანფილატები და ჯავშანაფუხუტები, რადგან მანქანის ჯავშანველის გარღვევის შემდეგ ტყვიას ძირითადი ენერგია დაკარგული აქვს.

ჯავშანგამტან ტყვიებზე ბვერად უფრო სახფაო კოშულაციურებისინანი ჭურვები და ნაღმებია, მათ შორის თუთინაკითი.

ავღანეთსა და ჩქინეთში საბჭოთა სრუსული საბრძოლო დანაყოფები

FFP ტიპის ნაღმი

ეს „პაპერი“ ვრავის გზაზე „დამტყმელმა ბირთვებმა“ ორ ადგელას დააზიანა

БМП-ებსა და БТР-ების სახურავებზე ისხდნენ და ისე გადაადგილდებოდნენ. ასეთ დროს იზრდებოდა მძინარეობის ტყვეობით მათი დაზიანების ალბათობა, თუმცა მტერი შანსი იყო გადაარჩინოს, თუკი ჯავშანმანქანა ტანკსწინააღმდეგო ნაღმზე აფეთქდებოდა ან კუმულაციური ბრძოლიანი ჭურვი მოხვებოდა. ასეთ მომენტში აფეთქების ტალღა ჯავშანმანქანაზე ზემოდან მსხდომთ მართალია რამდენიმე მეტრზე მოისროდა, კონტუზიასაც მაღლებინებდა, მაგრამ ისინი ცოცხლები რჩებოდნენ. ჯავშანმანქანის შიგნით მჯდომ მექანიკოს-მძღვლს კი გადაარჩინეს არავითარი შანსი არ რჩებოდა, რადგან ჯავშანმანქანა გადახსნილი კონსერვის ქილას ემყოფებოდა და აფეთქებისას წარმოქმნილი წნევა და ნამსხვრევები შიგნით ყველაფერს ანადგურებდა.

დღეს ამ „ნახევრად პარტიზანული“ მეთოდის გამოყენება ქართული „პაპერების“, „კობრების“ და „დრაკონების“ შემთხვევაში ტექნიკურადაც მწველად შესასრულებელია და არც არის საჭირო.

ტანკსწინააღმდეგო ნაღმის, რომელშიც 6-8 კგ ტროტლია მოთავსებული და აფეთქებისას ქვემოდან ზემოთ მიმართულ კუმულაციურ ჭეხვს წარმოქმნის, აფეთქებისას 40-ტონიანი ტანკები შვეიცარიიდან გამოდის, ამიტომაც ბევრად უფრო მსუბუქ ჯავშანმანქანებს გადაარჩინოს შანსი არ რჩება.

მაგრამ მოყვარია, გადაარჩეს ეკაპაე და ლესანტი. ასეთ დროს გადაარჩინოს მტერი შანსი რჩებათ „კობრას“ და „დრაკონს“ მყოფთ, ვიდრე „პაპერის“ ეკიპაჟს, რადგან ორივე თურქული ჯავშანმანქანის ძირი ლაითური V-ს ფორმისაა, რაც მეტ-ნაკლებად უზრუნველყოფს ტანკსწინააღმდეგო ნაღმის აფეთქებისას წარმოქმნილ, ქვემოდან ზემოთ მიმართული კუმულაციური ჭეხვის გაფრტვას.

თუკი მიმართული მოქმედების ნაღმი ქვემოდან კი არა, გვერდიდან მოქმედებს, მაშინ ვითარება იცვლება.

ერაყში ყოფნისას ქართული სამხედრო კონტინგენტის შეჯავშნულმა „პაპერებმა“ არანაკლებ 7-8-ჯერ გამოცადეს ტერიორიების მთელ გზის პირას ჩაფრულთა EFP-ტანკის თვითნაკეთი ნაღმების მოქმედება, რასაც ჩვენდა სამწუხაროდ რამდენიმე ქართველი სამხედროს სიცოცხლე შეეწირა, ნაწილი დაიჭრა.

EFP ტანკის ნაღმი ტანკსწინააღმდეგო ეუმბარსატორიანი ჭურვისგან განსხვავებით აფეთქებისას კუმულაციურ ჭეხვს კი არ წარმოქმნის, არამედ 2-2,5 კმ/წ სიჩქარით გამოტყორცნის „დამრტყმელ ბარიუზ“, რომელიც ტანკის გვერდით ჯავშანს ხერტავს, რომ ადრეაფორი თქვათ „პაპერის“ ჯავშანზე.

2008 წლის 20 მაისს ამ ჭეხვების აუტორი

შეჯავშნული ავტომობილი „პაპერი“

ჯავშანმანქანა „კობრა“

ჯავშანტრანსპორტიორი „დრაკონი“

„პაპერების“ იმ კოლინაში იმყოფებოდა, რომელიც ზემოთ აღნიშნული მეთოდიით ერაყში, ქ. ანუშმანისთან აფეთქეს.

მას შემდეგ კვილიობი, მიმდინარე იმისთვის, რომ ქართული „პაპერებისთვის“ (არადა იმ მომენტში ერაყში ქართველი სამხედროები 100-ზე მეტ შეჯავშნულ „პაპერს“ უწეოდნენ ექსპლუატაციას) კარებზე დამატებითი, კომპანიციური ჯავშნის ფილები დაეყენებინათ, რაც მიმდინარეულ შეპაცირება გვერდიდან მოხვედრული დამრტყმელი ბირთვის სასიკვდილო ეფექტს (2008 წლის 2 მაისს ქვეარის საპატროლი ბაზასთან აფეთქებულ „პაპერს“ კარებზე

ასეთი დამატებითი დაცვა რომ ჰქონოდა, შიგ მჯდომი ორი ქართველი სამხედრო შეიძლება გადაარჩენილიყო).

მაშინ ამ მოთხოვნით ოჯდევცის სახმისტროსაც მომართე და საქართველოს აშშ-ის ელჩსაც, რათა ერაყში ქართველ ეკაპაეანი „პაპერებისთვის“ კარებზე ისეთივე დამატებითი ჯავშანი დაეყენებინათ, როგორც ამერიკულ ეკაპაეანი „პაპერებს“ ჰქონდათ...

მაგრამ მალე ავჯისტოს ომი დაიწყო, ქართველი სამხედრო კონტინგენტი ერაყიდან გამოიყვანეს და ეს თქმაც არააქტუალური გახდა.

თუმც მობავალ წელს ავღანეთში ქართულ ბატალიონს გუგუზუნით, რომელსაც საბრძოლო ამოცანების შესრულება ამერიკელებთან ერთად მოუხდებათ და, ბუნებრივია, ისევ მოუწევთ შეჯავშნული „პაპურებით“ მოძრაობა.

კარგია, რომ ავღანეთში გასავზუნით

დამატებით დაყენებულმა რკინის ცხაურებმა აიარაერი რუსული BMP-80 ისხნა ჩეჩნეთში, ისევე როგორც ამერიკელი Stryker-ები ერაყში

მუ-3 ქვეითი ბრიგადის 31-ე ბატალიონის მებრძოლები ავღანეთში უკვე კიდევ საქართველოში ითვისებენ შეჯავშნული „პაპურების“ შესაძლებლობებს, მაგრამ ჩვენი დიდი სურვილი იქნება, ადარ გავიშვიროთ ერაყის შუკ-დომბი და გუგუზუნით იმ „პაპურების“ დაცვის დონე, რომლებსაც მათ ავღანეთში მოუწევთ მოქმედება.

თუკი 31-ე ბატალიონი ავღანეთში თან წაიყვანს იმ ქართულ „პაპურებს“, რომლებიც ახლახან შევიძინეთ, მაშინ მათ აუცილებლად დასჭირდებათ არა მარტო დამატებით დაცვის ფილები კარებზე, არამედ მეტყველებვეს კომუნიკაციის გადამხრევა და ჯეიმსინგების ჩასმა. ერთი შიზი, კარგია, რომ ერაყში ნაქონი „პაპურებისგან“ განსხვავებით ქართულ „პაპურებს“ ოთხივე მხრიდანაა აღესრულებული საბურავის ავტომატური დაბრუნის სისტემა, რაც მათ საშუალებას აძლევს, ტყეით საბურავის დაზიანების მიუხედავად, 50-60 კმ კიდევ გაიარონ და გასცნენ თვალსისხის რაიონს.

რაც შეეხება „კობრებსა“ და „დრაკონებს“, მათ ავღანეთში გამოყენებას, იმედია, არ ვაპირებთ მათ უფრო საშური საქმე ქართულ მანაზე შეიძლება გამოიყენდეს.

მარტინალდემკემ, ვინც რუსეთის რეგულარულმა დანაყოფებმა, გინდაც აჩვენებურმა სეპარატისტებმა შეიძლება სკადონ „კობრებისა“ და „დრაკონების“ საშუალო მანძილადან 300-500 მ-დან აფეთქება ხელის ან დაზვის ეუმბარსატორიებისათა არ სულაც მართლად ტანკსაწინააღმდეგო სარაჯიო კომპლექსებით ეს საშინაობა ვეღარ რეალური პოლიციის იმ „კობრების“ ეკაპეებისთვისაა, რომლებიც ოკუპირებული ტერიტორიების საზღვრებთან პატრულოვებენ.

ისვრის ვინმე ნახვამი სეპარატისტ-

ტი 200-300 მეტრიდან ПНГ-7-ს და მერე ვეროკავშირის იმ საშუალო და-მკვირვებლების იმედზე ვფიქრო, ვისაც ოკუპირებულ ტერიტორიებზე არც კი უშვებენ?

ჩვენი აზრით, კარგი იქნებოდა უკვე დაგვექმნა „კობრებისა“ და „დრაკონების“ დამატებითი დაცვის საშუალებებით აღჭურვა, დაახლოებით იმედზე ტიპისა, რასაც ამერიკელები ჯეიმსინგთანსპორტიორ „სტრაიკერებზე“, ხოლო რუსები კი BMP-80-ზე აყენებენ.

ავგისტოს ომში ბუფი მთაქვედა ყურადღებას, რომ გოზთან ცენტრალურ გზაზე ჩამოსული რუსი ოკუპანტების მოძველებუ-

ქართველი მემორების „პაპურების“ ავღანეთში აუცილებლად დამატებითი დამატებითი კომპონიტიორ ჯავშნის დაყენება კარებზე და მეტყველიმფრქვევის კომპურის დაცვის გაძლიერება

ლი T-62 ტიპის ტანკებს კომპურაზე რკინის ცხაურები ჰქონდა დადგენული. ანალოგიური დაცვა ჰქონდა რამდენიმე რუსულ BMP-80-საც. რკინის ცხაურების დანიშნულებაა შეაჩეროს ან ადრეული ინიცირება გაუკეთოს ტანკსაწინააღმდეგო რეაქტიულ ჭურვს, რათა კუმულაციური ჭული ჯეიმსინგ შედგენამდე გათავანტოს და ადარ იყოს ფოკუსირებული.

„კობრასა“ და „დრაკონზე“ დინამიკური დაცვის ელემენტების დაყენება, როგორც T-72-ზე, შეუძლებელია, რადგან დინამიკური დაცვის ელემენტის ამოქმედების წარმოქმნილი დარტყმითი ძალა შენგვეს ჯეიმსინგების შედარებით თხელ ჯეიმსინგის ამოქმედების მოსახსნელი კონსტრუქციების შექმნა და დამონტაჟება ქართულ „კობრებსა“ და „დრაკონებზე“ საშურ საქმედ მიგვაჩნია, რადგან მათ ანაერით ქართველი მებრძოლის გადარება შეუძლია.

ირსპილი ალადაშვილი

საქართველო უახლესი უკრაინული ტანკების შეიქმნა?! უკრაინელი დავუბაბის სენსაციური განცხადება...

უკრაინული T-84 სწავლება და აღლუმზე...

„ოუშინკო-საკაშვილის იარაღის ბიზნეს გრძელდება“, — ასეთი განცხადებით გახსნა 8 ოქტომბერს უკრაინის პარლამენტის წევრმა ვალერი კონოვლიუკმა თავის პრესკონფერენცია. მისეუ თქმით, „თანამედროვე საპავერო თავდაცვის კომპლექსები საბრძოლო მორაგებობიდან იხსნება და საქართველოს არმიას ჩაღის ფასად მიჰყვება“. კონოვლიუკის ინფორმაციით, „უკრაინული სპორტს“ საქართველოს სხვადასხვა შეიარაღება მიჰყვება და მათ შორის არის 12 ახალი უკრაინული ტანკი T-84 ოპლოტ-ი.

დამდასტურებულ ფაქტებს და როგორც უკრაინული მედია წერდა, დეპუტატი რუსეთის შეეკუთვნება ასრულებდა.

საქართველო სუვერენული სახელმწიფოა და სრული უფლება აქვს ნებისმიერ ქვეყანაში შეიძინოს ის იარაღი, რომელსაც საჭიროდ ჩათვლის და ამაში უკანონო არაფერია.

T-84 ოპლოტ M სრულიად ახალი ტანკია, რომლის გამოცდა მამდინარე წლის აპრილში გასრულდა და მისიში არმიამ შეიარაღებამში მიიღო, ხოლო 2009-10 წლებსათვის ერთ-ერთი ბრძანების სატანკო ბატალიონის 29 ახალი ტანკით დაკომპლექტება არის დაგეგმილი. არსებობს ტანკის რამდენიმე მოდიფიკაცია. საბაზო მოდილი T-84 კარგად ცნობილი T-80UD-ის ბაზაზე შექმნილი. აქვს 1200 ცხ. ძალიანდ გაზრდილი დიზელის ძრავა.

გაუმჯობესებული დინამიკური დაცვა, დამინებვა-დაკვირვების სისტემა, ხოლო ტანკსაწინააღმდეგო მართვად რაკეტებთან საბრძოლველად ობტურირებული ტანკით სისტემა Varta-ით არის აღჭურვილი.

მოდიფიკაციის ტანკი T-84V ოპლოტ-ი საბაზო მოდილისგან დამიხსნებას სახდევარგურული სისტემით,

დინამიკური დაცვის კონსტრუქციით და ბორტების გაზრდილი კრანებით განსხვავდება.

სპეციალურად თურქეთის ტენდერისათვის T-84-120 Yaranan-ი მომზადდა ტანკზე შეცვლილია კომპონი და NATO-სტანდარტების შესაბამისი 120 მმ-იანი ქვემეხია დაფერებული. აქვს ფრანგულ ფირმა Thomson-ის კეპობის საშუალებები, ბელგიური კომპანია FN Herstal-ის ტყვიამფრეკვეი და სხვ.

ბოლო მოდიფიკაციის T-84 ოპლოტ M-ის მასა 46 ტონას შეადგენს აქვს 125 მმ-იანი ვლუკულულიანი ქვემეხი შეწყვილებული 7,62 მმ-იანი PKT ტყვიამფრეკვეითა და დისტანციურად მართვადი 12,7 მმ-იანი HCBT საზენიტო ტყვიამფრეკვეით.

ტანკი აღჭურვილია ქვემეხის ავტომატური დამტენით და სხვადასხვა სახის ჭურვებით ერთად ტანკსაწინააღმდეგო რაკეტების სროლაზე გათვლილი 1400-ცხ.ძალიანი ძრავაზე საწვავიანი (მუშაობს ბენზინზე, ნავთზე დიზელის საწვავზე ამ ან საწვავების ნარევეზე) დიზელის ძრავა მაქსიმალურ გზებზე საათში მაქსიმალურ სიჩქარეს — 65-75 კილომეტრს უზრუნველყოფს.

ჯგუზები 1140 ლიტრ საწვავს იტევს, რამეც მაქსიმალურად გზებზე 540 კილომეტრს და გრუნტის გზებზე 350-400 კილომეტრის გარბენისათვის საკმარისია.

ტანკზე გაუმჯობესებულია დაცვის სისტემა და გაზრდილია საცეცხლ ძალა. მნიშვნელოვნად შეცვლილია კომპონის ფორმა, ბორტის კვერანები და მეთაურის პანორამული დაკვირვების ხელსაწყოები.

T-84 ოპლოტ M თანამედროვე ტანკი რომელიც ზოგიერთი პარამეტრით რუსულ T-90A-ს და ევროპის ქვეყნებში წარმოებულ ტანკებს კი აღემატება. ასეაფასებენ უკრაინული სპეციალისტები თუიანი პირში. მაგრამ აქვე გასათვალისწინებელია, რომ მნიშოდ ამის უკარგულა და პოტენციური მყიდველებს დაინტერესება დაგს. მხოლოდ ხანგრძლივ ექსპლუატაცია ან რეალური ბრძოლი მოქმედებები იძლევა საბრძოლო ტექნიკის სრულად შეფასების საშუალებას.

თეიმურ ჩიჩინიძე

საქართველოს საგარეო დიპლომატიის სამსახური

მიით და ხეაღობა

დასაწყისი იხ.

„არსენალი“ №14-19

საქართველოს სამხედრო დახვეწა 1918-1921 წლებში

ჩვენ არ გვკავშირდება ვერაუდო, რომ საქართველოს პირველი რესპუბლიკის სამხედრო დახვეწის რომელიმე დანაყოფი გენერალური შტაბის სტრუქტურაში უნდა ყოფილიყო შეგარებული. ამ საკითხის გასარკვევად აუცილებელი გახდა ამ პერიოდის დოკუმენტური მასალებისა და მჭიდროდ დაკავშირებული დანართებისათვის ანალიზი.

იმ წლებში მოდერულ ცნობილი ქართველი პოლიტიკოსი და სამხედრო მოღვაწეების (ნოე ჟორდანიას, გიორგი კვინიტაძის, გიორგი მანინაშვილი და სხვ.) შექმნა (ცალკე არსებული საქართველოს სპეცსამსახურების, კერძოდ კი საგარეო დახვეწის რაიონ სტრუქტურის შესახებ ინფორმაციას არ ვაქვს).

საქართველოს მთავრობის თუმცა დამოუკიდებელი ნოე ჟორდანიას თვის მოაზრებებში სახალხო გვარდიის საქმე სიტყვებს არ იშურებს, ერთნაირი სპეცსამსახურების შექმნის მნიშვნელობასა და აუცილებლობასზე კი სიტყვასაც არ ძრავს.

რაც შეეხება სამხედრო დახვეწას, ერთდროინავე გენერალი გიორგი კვინიტაძე,

რომელმაც საქართველოს სამხედრო დახვეწის არსებობა დადასტურა და მისი მოქმედების მცირე შეფასება დაგვიტოვა. ამის შესახებ ქვემოთ გვექნება საუბარი.

გენერალი გიორგი მანინაშვილი, რომლის მიხედვით უკვე საბჭოთა პერიოდში იწერებოდა და პირველად 1926 წელს გამოქვეყნდა, გასაგებია მანინაშვილი, რომელიც თუმცა უფრო მინიმუმებით წერს.

რევოლუციური ჯარის რეორგანიზაციის შესახებ საბჭოთა საინტერესო ფაქტების იხსენებს საქართველოს მთავრობის თვითმდებარე ნოე ჟორდანიას. საქართველოს დამოუკიდებელი კრების მიერ შექმნილი სამხედრო კომისია (რომელსაც აკაკი ჩხენკელი ხელმძღვანელობდა), არა მარტო საკანონმდებლო საკითხებით ყოფილა დაკავებული, არამედ ოფიცრებსაც კი თვალსაზრისით, ნოე ჟორდანიას წერს: „ამ კომისიამ თანდათან მიითვისა სამხედრო სამინისტროს, მთელი მთავრობის უფლებები და ჭრიდა და კრავდა სრულიად ჩვენ დაუკითხავად. მე წერიალი მისწერე პრეტენციის და ვუწვევე მისი უფლებების საზღვარი, რაიცა დარჩა უნაყოფო“. ცალკე სამხედრო სამინისტრო, ცალკე სახალხო გვარდია და განსაკუთრებული რაზმი, ცალკე სამხედრო კომისია, წარმოიდგინეთ, რა ქაოსი იქნებოდა საქართვე-

ლოს შეიარაღებულ ძალებში. საკითხი არ უნდა იყოს, რომ მემარულ ლიტერატურას ყოველთვის ეტეობა სუბიექტურობის დამდა. ამიტომაც უმთავრესი მანინაშვილი ოფიციალური დოკუმენტებისა.

პირველი რესპუბლიკის ოფიციალური დოკუმენტებში კი აი, რას წერდნენ 1918 წლის 20 აგვისტოს მიღებულ იქნა მთელი რივი ნორმატიული აქტები: „საქართველოს რესპუბლიკის რევოლუციური არმიის ორგანიზაციის“ კანონი; „ნამდვილი სამხედრო სამსახურში დატოვებისა და ჯარში გაწვევის იმ პირობა, რომელიც დადასტურდა 1896-1899 წლებში“ კანონი; „საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო მმართველობის“ დებულება; „საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო ბეგებისა და მუდმივი ჯარის შეგების“ ძირითადი დებულება.

აქედან განსაკუთრებით საინტერესოა „საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო მმართველობის“ დებულება, სადაც საქართველოს რევოლუციური ჯარის მართვის ძირითადი პრინციპები და ორგანიზაციული სტრუქტურაა მოცემული. სამხედრო სამინისტრო ქვემოთ განყოფილებებისა შედგება:

1. საერთო განყოფილება;
2. პირადი შევსებითის განყოფილება;
3. გენერალური შტაბის განყოფილება;
4. საადმინისტრაციო განყოფილება;
5. სამხედრო-სასანიტრო განყოფილება;
6. სამხედრო-საბიურო განყოფილება.

გენერალური შტაბის განყოფილება ქვემოთ სექციისგან შედგება: საოპერაციო; საორგანიზაციო; საარტილერიო; საინჟინერი-სატექნიკო; სამხედრო-საზღვაო; სამხედრო-სასანიტრო არქივი. საოპერაციო სექციის ძირითადი ფუნქციები იყო: ჯარის შეგება და ორგანიზაცია; მოხელისგან; დაცვა ტერიტორიისა და სარკინო სექციის დახვეწა; კავშირის საქმე; ჯარის განკარგონა და აღლუმი; საზღვრის დაცვა.

როგორც ვხედავთ საქართველოს სამხედრო სამინისტროს სტრუქტურულ

ვის ხელმძღვანელობდა ქართველი მსოფლიო?

როგორ „შობიარეს“ ქართველებმა სამხედროდის ციხე

„ზღვრის ლომის“ პრეტენზიები

ახელისაღმოს დემონსტრაციები

ზანტის ზორბაბულის საიღუმლო მისია

მსოფლიოს „კადრების სამკვლელო“

„უზღვრის რუსის“ ისტორია

უფრო რუსის სამხედრო კარიერის გამოცხადების მიზეზები

ქართველ შეფთვით ინტერპრეტირება

ქვეშეხე თამარის სამხედრო კარიერა

ქართველ მსოფლიოთა მიერ მოგებული მასივის ბრძოლა

განსი ალბაშვილი

მსოფლიოს ისტორია საქართველოში

I

ნიკითხვით ნიგნის გელაზივაში
 ან ლაკაით 38-26-73; 38-26-74
 და ნიკითხვით ნიგნის სსსსსს, უანსაგანის გარეშე
 www.elva.ge

ერთოულებში დაზვერვა შესაძლო რიგის ამოცანებში იყო „მიყუქული“. საბოლოო საქმეს განყოფილების სტრუქტურა ჰქონდა, დაზვერვას კი ქვექეცისა. ამიტომ რა გასაკვირაა, რომ როგორ ყურადღებასაც სამხედრო დაზვერვას უთმობდნენ, შედეგიც ანალოგიური იყო.

1920 წლის პირველი ივნისის მდგომარეობით სამხედრო სამინისტროს სტრუქტურამ ნაწილობრივ ცვლილებები განიცადა და შემდგენიარად გაიყოფიერება: საინტენდანტო; საარტილერიო; სამხედრო-ტექნიკური; ჯარისთვის ბინის მიძღვნილი; გენერალური შტაბის, სამხედრო-სანიტარიული სამმართველოები; სახლგაი ნაწილი; სამხედრო სკოლა.

სამხედრო დაზვერვას სხვადასხვა დროს ხელმძღვანელობდნენ: გენერალი იოსებ გეგეჭკორაძე (1872-1939 წწ.) და გენერალი როსტომ მუსხელიშვილი (1889-1923 წწ.). თუმცა მათ თავი ვერ გავართულებ ამ საპასუხისმგებლო ამოცანას. სამხედრო დაზვერვას უსუსურობაზე შემდეგ ფაქტებზე მეტყველებს:

საქართველო-სომხეთის ომის პირველივე დღეებში ცხადი შეეჩნა, რომ სამხედრო სამინისტროს სტრუქტურაში დაზვერვა ფორმალურად არსებობდა. გენერალური შტაბის განყოფილება არ ფლობდა სათანადო ინფორმაციას მონაწილეობის შესახებ. ამ ომში გენერალი კვიციანიც გენერალ მახინაშვილის დივიზიის შტაბის უფროსი გახლდათ და ლეგიონურად სადაზვერვო დანაყოფი მის დაქვემდებარებაში უნდა ყოფილიყო.

ქართული გენერლები — კვიციანიც, მახინაშვილიც, ოდნეოდვე და სხვ. უშუალოდ ბრძოლის დროს სადაზვერვო რაზმებს ქმნიდნენ მტრის პოზიციების სადაზვერვად და მათ ტაქტიკური ნაწილების დასადგენად გზავნიდნენ. თუმცა ბრძოლის კონკრეტულ უბანზე მონაწილეობის ჯარების ადგილსამყოფლის დაზუსტება, ერთიანი კოორდინაციის გარეშე, საერთო სურათს ვერ ქმნიდა. რაც შეეხება გენერალური შტაბის სადაზვერვო დანაყოფს, ის არაერთი არ ქმნიდა და ბრძოლის ველზე მყოფ გენერლებს.

გენერალი კვიციანიც იხსენებს: „მინდა აღვნიშნო, რომ ჩვენ გენერალურ შტაბს მუშაობის არანაირი პირობები არ გაჩნდა. რიხანი სახელწოდების მთებზე იყო, თავის პირდაპირ დანიშნულების იშვიათად ასრულებდა... დაზვერვისთვის გამოყოფილი თანხები მცირე იყო, სადაზვერვო არ ჰყოფიდა და ამიტომ ეს საქმეც პრიმიტიულად ყოფილა“.

თითქმის 600-გვერდიანი მემორანდუმში (რომელიც პირველად პარაშინ გაიქვეყნა 1985 წელს რუსულ ენაზე, ხოლო 90-იანი წლების ბოლოს ითარგმნა ქართულად და დაეცა თბილისში) სამხედრო დაზ-

გიორგი მახნაშვილი

ვერვის მხოლოდ ერთი აბსციათი მოხსენიება დიდი ვერაფერი ნუგეშობა.

1921 წლის იანვრის დასაწყისში თბილისში დაბრუნდა საჯერბაიჯანში საქართველოს წარმომადგენელი რუსო ხუნდაც. მან მოაწოდებს მაქრად დადასტურებული ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ ბოლშევიკების მე-11 არმია სრულ მზადყოფნაში იყო და საქართველოს წინააღმდეგ შტრეკისთვის ემზადებოდა. მიუხედავად ამისა, საქართველოს ხელისუფლებამ არ გაითვალისწინა ეს ინფორმაცია.

სწორედ ამის გამო დაიწყო კი მათ ადრევე იციოდნენ მოსკოვის განზრახვა და ჯერ კიდევ 1920 წლის 11 ნოემბერს საქართველოს ხელისუფლებამ ბოლშევიკებისგან მოსალოდნელი სამხედრო თავდასხმისთვის მოსამზადებლად შექმნა ოპერაციის საბჭო. როგორც „წარმატებით“ იმუშავა ამ საბჭომ, მალე გამოჩნდა.

1921 წლის 12 თებერვალს დამით ბოლშევიკები სადასხლის რაიონში დაბანაკებულ ქართულ ჯარს მოულოდნელად დაესხნენ თავს. რამდენიმე საათის მანძილზე გენერალურ შტაბს არანაირი ინფორმაცია არ ჰქონდა თავდასხმის შედეგების შესახებ. ისიც კი არ იციოდნენ, რუსები დაესხნენ თავს თუ სომხები. დაზვერვის უფროსი გენერალი ა. გეგეჭკორაძე 13 თებერვლის მუდღემდე არწმუნებოდა, სომხები გეგეჭკორაძე. სტრატეგიული სამხედრო დაზვერვა, ფაქტობრივად, რომ არ არსებობდა, ეს ქართველი გენერლების მემუარებისადაც კარგად ჩანს.

გენერალი მახნაშვილი იხსენებს: „დაზვერვის საქმე ჩემში იმდენად ცუდად იყო დაკვირებული, რომ მოაურსარდლმა (მამის გენერალი ილია ოდიშელაძე იყო საქართველოს ჯარის მთავარსარდალს, რომელიც მალე გენერალმა კვიციანიც შეეცალა. — ვ.ვ.) გულწრფელად დაიჯერა, რომ მართლად მხოლოდ სომე-

ჯორჯ პილი

ბის ურდობი დაგვესაზი თვის“. 1921 წლის 18 თებერვლამდე საქართველოს შეიარაღებული ძალების გენერალურმა შტაბმა ზუსტად არ იცოდა, სად იმყოფებოდა მტერი და რომელი მიმართულებით აპირებდა შტრეკს გაგრძელებას.

კვლავ გენერალ მახნაშვილს მოეუხსინათ: „არმის შტაბი ტფილისში იმყოფებოდა; მისი მოქმედებიდან უნდა აღვნიშნო ერთი ვარაუბარი: ომის დაწყების პირველი დღეებიდან ტფილისში დატოვდა, მეტროლ რაიონის მონაწილეობის შესახებ შტაბი არავითარ ცნობებს აწვდიდა.“

ჯორჯ, რომ არმის შტაბს, რომელსაც უნდა ჰქონდეს დაზვერვა აპარატი, უნდა ჰქონდეს ცნობები მონაწილეობის დასახებ, მათი მოძრაობის შესახებ და სხვა, და ამ ცნობებს უნდა აწვდიდეს მეტროლ რაიონის უფროსებს. ეს ასე ხდება ჩვეულებრივ. მაგრამ არმის შტაბს არა ჰქონდა ყველა ეს საჭირო ცნობები, არ თავს არ იტყვიებდა, გადაეცა ისინი პოზიციებზე“.

გენერალი კვიციანის მოგონებებიდან

1917 წლის თებერვლის რევოლუციამ პოლკოვნიკ კვიციანიც თბილისში, შვეტულაშვილს მყოფს მოუსწორა. საინტერესო ფაქტია, — იმ დროს გენერალმა ქართული ენა არ იცოდა. მისზე თქმით, ქართული წერა-კითხვა კახეთში ცილისძისთან, თავად მაყაშვილთან სამთიანის სტუმრობის შემდეგ ისწავლა. უკვეჯერა ამ საქმეს მადლიანი კახური დღიწივ დაუმბარებოდა. თბილისში კი თვლ სასოვია ამეც აღინებდა სალაპარაკო ენის შესწავლაში.

გენერალი ფიქრობდა, რომ მენქვეყნის ხელისუფლებამ ძალზე ბევრი სტრატეგიული შეცდომა დაუშვა (როგორც სავარაუდოა, სავარაუდოა, ასევე სამხედრო თვალწინადაც) და ორანზორიანად მინამშრებდა „გამაოგნებელი და გაუგებარა ჩემნი

გიორგი კენჩაძე

სიონ რელი

მოაზრობის საქციელი, როგორ შეიძლება, სახელმწიფოს მართაუფე და ასეთი შეცდომები მოვლიდეს? თუცა ვინ იცის, ვითომ შეცდომები იყო?”

კორდონის სამაჟო სახალხო გვარდიას კენიტაჟე ანომალიურ შიარდებულ ორგანიზაციას“ უწოდებდა. მენშევიკების სამხედრო აღმშენებლობის საქმისადმი გულგრილ დამოიდებულებას გენერალი კენიტაჟე ამგვარი შტრიხითაც აფერადებდა: თუ ჩვენი მკობელი ქვეყნების სამხედრო სამინისტროებს პრინციპიანადი სამხედრო პარეტი, როგორც წესი, გენერლები ხელმძღვანელობდნენ, ჩვენი მოაზრობა სამხედრო მინისტრად ნიშნავდა ხან სახალხო მასწავლებელს, ხან საერთო მოღვაწეს, ხან ექიმს, ოღონდ მეორე სოციალ-დემოკრატთა ყოფილიყო“. გენერალი მკაცრად აკრიტიკებდა სახალხო გვარდიას; გვარდიის, როგორც სამხედრო ორგანიზაციის შექმნა, იყო უმთავრესი თუ არა, ერთ-ერთი მოაზრობის მხარე ჩვენი კატასტროფისა. ბრძოლის ველზე გვარდია ან უარს ამბობდა ომზე, ან იქაურობას ტოვებდა, მაშინაც კი თუ ბრძოლას ვიგებდით ასე მოხდა 1918 წელს, სომხურ-ქართული ომის დროს, 1919 წლის ახალციხის ლაშქრობაში, 1920 წელს პირველ ომში, ბოლშევიკების წინააღმდეგ – სამხრეთ ბრძოლაში, როცა ჩვენი წარმატებული შტეკვის მთავრადუად, გვარდია თვითნებურად აიყარა ბრძოლის ველიდან“. გვარდია პრინციპული ორგანიზაციიდან სწრაფად გადაიქცა პრეტორიანულ ორგანიზაციად, რომელიც ქვეყნის ზიანს აყენებდა... მორიგე ოპერაციები მომართობის მისაღებად ათეის ნაწილები რომ დათანხმებოდა, გვარდიის შტაბი იძულებული იყო სხვადასხვა ხერხებითი მებრძოლი, მაგალითად, ოპერაციის დასრულების შემდეგ მინ გაშვებას პირადყოლიდა“.

ან ბრძოლის კუთხით სახალხო გვარდიის შესახებ კანონპროექტის განხილვისას კორდონი და კენიტაჟე ცხარედ შეკამათდნენ. მოაზრობის თავმჯდომარე წამოხტარა და კენიტაჟესთვის მთელია: „მე ვაცხადებ... რომ შემუშავებულია სამხედრო სამინისტროს სათავეში იფოს პარდიისადმი ასე მტრულად განწყობილი გვარდიისა“. ერთი კვირის შემდეგ კენიტაჟე გათავისუფლეს.

გვარდიის იმ ფორმით არსებობა მხოლოდ კენიტაჟის გადაზიანებას არ იწყებდა. სახალხო გვარდიის ერთ-ერთი დღე-ღალღე კონტეკოსი, გენერალი მაზნაშვილი მოვიხილავთ წერს: „გვარდია შესდეგოდა დღებურთა ჯარისკაცებისგან, რომლებიც მსახურობდნენ დღეს ერთ ლეკონში, ზეად მორეში, ზეგ მესამეში. სამი-ოთხი ლეკონიდან გატაცებული მკონდათ სამხედრო ტანისამოსი, ფეხსაცმელი და სხვა მასალა და თაო რომ გადაწინინათ სასჯელისგან, ქეურებოდნენ სოციალ-დემოკრატულ პარტიამი (ეს ხომ შეტად ადვილი საქმე იყო) და შემდეგ გადადიოდნენ სახალხო გვარდიამი“. შემდეგ კი დაასკვნის: „რისთვის და ვისთვის იყო საჭირო ეს გვარდია, რაკი ის ვერ გამოდგებოდა გარეშე მტერთან ბრძოლაში? ვფიქრობ, მენშევიკებს ამოქმედება ამ საკითხში ერთგვარი აზრი: ჯარი საჭიროა გარეშე მტერთან ბრძოლისთვის, ხოლო ჯართან სამბოდიველად (ვინ იცის, რა შემთხვევა იფოს!) საჭიროა სახალხო გვარდია“.

1921 წლის 15 თებერვალს გენერალი კენიტაჟეს სახლში სახალხო გვარდიის სარდალი ვალიკო ჯუღელი ესტუმრა და ჯარში დაბრუნება შესთავაზა. კენიტაჟემ უმღებდა პასუხი ვასკა: „ომი წავებულა, მაგრამ უნდა ემბრძოლით“.

იმეგე დამით გამართულ თათბირზე მოაზრობის თავმჯდომარე ნოე კორდონია თურმე გამუდმებით იმეორებდა, უტყუარო ცნობები გვაქვს ბოლშევიკები წითელი ხი-

დიან შემოგვიტყვევნო. საქართველოს მოაზრობის შე-11 არმიის თავდასხმის კონკრეტული გეგმაც კი ჩაუკარდა ხელი თუცა ქვეყნის თავდაცვითი ბრძოლებითვის მანც ვერ მოაშხადა.

საქართველოს მოაზრობისადმი და გენერალური შტაბის არაპროფესიონალიზმზე ერთი საინტერესო ფაქტიც შეტყვევებს, – მოაზრობისადმი, გენერალმა ოდოშელიძემ (რომელსაც საქართველოს მოაზრობის თავმჯდომარე ნოე კორდონია აღმაცერად უყურებდა) 1921 წლის 15 თებერვალს საქართველოში თურქეთის (ანგორის სახელმწიფოს) სამხედრო წარმომადგენელს ვაზიმ-ბეისა და მის ადოტანტს, ნება დართო გენერალური შტაბის შიფერ-აპარატით ესარგებლა და საპარატო ითახიდან თურქულ ენაზე დამოფრული დეპეშები გაგზავნა თავის ხელისუფლებასთან, ვაზიმ-ბეი მოსკოვსაც ხმადიდ უკუპირდებოდა. ახალდანიშნულმა მოაზრობისადმი კენიტაჟემ თურქებს მისიხიზა, ერთ საათში დაელოყენებინათ შტაბი“.

გენერალი კენიტაჟე ვარაუდობს, რომ 18-19 თებერვლის დამეგე, დაზვერვის გარეშე ბოლშევიკების თბილისზე თავდასხმა, „ვაზიმ-ბეი-ანგორის“ ხაზის მუშეკობით მოსკოვისთვის მიწოდებული ცნობების გამო მოხდა.

ამის შესახებ გენერალი მაზნაშვილი წერს: „ვაზიმ-ბეიმ იცოდა ჩვენი მოქმედების საიდუმლოებანი გაიცემათი უტყუალად, ვიდრე ჩვენ ვიცოდით“.

დიდი ბრიტანეთის დაზვერვა საქართველოში

საქართველოს მოაზრობა იძულებული გახდა საგარეო-პოლიტიკური ორენიტრითი 1918 წლის ბოლის კვლე შეტყუალა. დამარცხებული გერმანიების ნაცვალად, 1918 წლის დეკემბერში, საქართველოში გამარჯვებული დიდი ბრიტანეთის სამხედრო მისია და ჯარები შემოვიდნენ. ბუნებრივია, ოხინი გვივის თვალით უყურებდნენ საქართველოს ხელისუფლებას და არ პატიოდნენ მის ძველ პრეზერვანულ პოლიტიკას. ნოე კორდონი და წერს: „...შორიდან უკვე სანდა გამარჯვებული ინგლისი, ჩვენ სამბოდი ვანწყობილი“.

დიდი ბრიტანეთის ორი ცნობილი მწვერვალი სინეტი რელი და ჯორჯ პოლი 1918 წლის დეკემბერში რამდენიმე კვირის მანძილზე ინგლისელი კონსანტების ლეკენდით იმეფებოდნენ საქართველოში საბზვერეო მისიით. იმ პერიოდში დიდმა ბრიტანეთმა გერმანიის შეტყუალ ამეორაკვასიამი და პარიზის სამშეილობო კონფერენციის დაწყებად დიდი ბრიტანეთის ხელისუფლებას სურდა შვიკი სანაპიროსა და რუსეთის სამხრეთში არსებულ მდგომარეობაში ვარკვევა.

პირდაპირ უნდა თქვას, რომ ეს კვი-
ზოღური მისია იყო. საქართველო დიდი
ბრტანეთის ხელისუფლების მხლილი უმ-
ნიშვნელო დანტრეუების ობიექტი იყო.

გაცილებით დიდხანს ეს მტკიცებუებები
რუსეთში იმყოფებოდნენ. ლონდონში მათ
თავდაპირველად გერმანიის წინააღმდეგ
სამომარ მოქმედებებში ბოლშევიკების და-
თანხმება დაუსაზა მინდავ, ბრტკლოლტო-
უსკის ზევის შემდეგ კი მათი ამოცანა კარ-
დახალურად შეიცვალა, — ისინი ბოლშე-
ვიკების წინააღმდეგ სამხედრო ვადატრი-
ალებას უნდა ჩასდგომოდნენ სათავეში.
ჯორჯ ჰილის დიდი ბრიტანეთის სამხედრო
მინისტრი უინსტონ ჩერჩილი პირადად
მფარველობდა. ჰილის ამოცანა იყო
სამხედრო რუსეთში თუთბების საბრძოლო
მოქმედებების კოორდინაცია.

ლენინის (შემდეგ ჟრანგლის) არმი-
ის სადაზვერუო განყოფილების მუშაობის
კოორდინაციისათვის იქ ჯორჯ ჰილი მი-
აუღინეს.

სამხედრო რუსეთის ტერიტორიაზე
თუთვარადილებების მოძრაობის დამა-
რტვის შესდეგ ჯორჯ ჰილი მცირე ხნით
ლონდონში დაბარტეს. 1921 წლის გაზფხ-
ულზე, მას შესდეგ, რაც საქართველოს
ძალიანიერი დასაბჭოება მოხდა და ემი-
გრაციის დიდი ტღალა დასველესენ
დაბარა, დიდი ბრიტანეთის დაზვერუო კონ-
სტანტინოპოლში შექმნა სპეცდანიყოფი
სადაზვერუო ინფორმაციის მოპოვებ-
ისათვის ამიერკავკასიისა და სამხედრო
რუსეთის ტერიტორიაზე. ინფორმაციის
ძირითად წყაროს ემიგრანტები და ვაჭრე-
ბი წარმოადგენდა. კაპიტანი ჯორჯ ჰილი
კონსტანტინოპოლში 1921 წლის ბოლომ-
დე დატრეუს, შემდეგ კი ლონდონში გამ-
ითამადა და თადარიგოში გაუქმეს.

მეორე მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე
ჯორჯ ჰილი, როგორც დიდი ბრიტანეთის
დაზვერუო ოციკალიური წარმომადგენელი,
მოსკოვში მიაღინეს.

დიდი ბრიტანეთი ამიერკავკასიაში
ბოლშევიკებთან ბრძოლის რომ არ
აბირებდა, ეს ძალევე გამოჩნდა. საქართვე-
ლის ოკუპაცია ჯერ დასრულელებით არც
იყო, რომ 1921 წლის 16 მარტს დიდი ბრი-
ტანეთის მთავრობამ ბოლშევიკურ რუსეთ-
თან საკავტო ხელშეკრულებას მოაწერა
ხელი, თუქც ეს შეთანხმება მხოლოდ
ვაჭრობის რიოდ ქებადა. ეს იყო ბოლშე-
ვიკების დიტტორტრული ხელისუფლების
პოლიტიკური აღიარება და თუღლის დახ-
ეუჭა საქართველოს ანექსიაზე.

ბენსი ალდაშვილი
ექსპერტი ეროვნული
უსაფრთხოების საკითხებში,
უშინრობების ვადამდგარი პოლკოვნიკი

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

სამხედრო-სავალდებულო სამსახურის მოხდა ევალბე
საქართველოს ყველა მოქალაქესა და მოქალაქეობის
არმქონე საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ პირს.
5 აგვისტოს სამხედრო-სავალდებულო სამსახურში განვევები
განახლდა. თუ რა მდგომარეობაა რაიონურ სამხედრო
განყოფილებებში, რა პრობლემები და საკითხებია
გაღასაჭრელი ამ სფეროში, თბილისის ერთ-ერთი ყველაზე
ღიდი, გღღანი-ნაძალდევის რაიონის მაგალთოზე განვიხ-
ილოთ. გვესაუბრება ამ რაიონის სამხედრო განყოფილების
უფროსი, თადარიგის მაიორი მიხაილ გომღლი.

წვევალელები ფსიქიკური ჯანკოტელოგის მხრივ საგანგაუო ვღგოპაკოობა...

— ბატონო მიხეილ, რას წარმოად-
გებს რაიონული განყოფილებები და
როგორია მათი სტრუქტურა?

— ჩვენი სამხედრო განყოფილება
გღღანი-ნაძალდევის გამგეობას ექვემ-
დებარება, გამგეობა — ქალაქ თბილის-
ის მუნიის. გღღანი-ნაძალდევისა და
ისანი-ნამტორის რაიონებში ყველაზე
დიდი რაიონებია თბილისის მასშტაბით.
შესაბამისად, ყველაზე მეტი დატრეო-
ტეც ამ რაიონებზე მოდის. ჩვენი საექს-
პლუატაციო ზონაში შედის გღღანი
თავისი მიკრორაიონებით, ზაქეში, თემ-
ქა, მუხიანი, ნაძალდევი, დღღტკინი,
თბილისის ზღვა, მახათას მთა.

ყოველ გაწვევაზე ძალეფანი სამხის-
ტროები რეგოტული მათვის სამხის-
ტროში, ცენტრალურ შეკრებ-გამანაწ-
ილებზე პუნქტში კვოტებს წარმოად-
გენენ. შემდეგ გვემა დამტკიცება და
რაიონების სიღდის მიხედვით კვოტები
თბილისის სხვადასხვა უბანზე გადანაწ-
ილება.

— ამჯერად რამდენი წვევამღელს
გაწვევა ვეღლებ გღღანი-ნაძალდევის
განყოფილებას და როდემდე გასტანს
სამემოდლო გაწვევა?

— ზუსტ ციფრს ვერ დავცისხელებო,
დაახლოებით 1000-მდე. გაწვევები 5
აგვისტოს დაეიწეოთ და იგი 30 დეკემ-
ბრდე გაგრძელდება. გაეიწეოთ ახალ-
განზღებს 18-და 27 წლამდე.

— 1000 წვევამღელი ძალიან ცოტა არ
არის ასეთი დიდი რაიონისათვის? რო-
გორც ვიცით, რეუსრის გატელებით მე-
ტრია, როგორ არეულირებით ამ საკითხს?

— გეთანხმებით, რომ რეუსრის გატ-

ილებით მეტრია, ვიდრე მოთხოვნა სამი
ისტროებიდან. რეუსრის ყოველ
გაწვევაზე 17-დან 18 ათასამდე მერეეობს.
ერთი შეხედვით, თბილისის როული არ
უნდა იყოს 1000 კაცის გაწვევა, მაგრამ
გაწვევის პირეეული დღღდან იწყება მიუ-
ღი კასკადი ამ პრობლემატური საკით-
ებისა, რის გამოც ვერაზე ვერ არ მიღ-
და წვევამღლები. მიზნებში, ძირითადად,
ორ ჯგუფად იყოფა. არის პრობლემა-
ტური და ოციფიკალიური მიხედვით
სამხედრო-სავალდებულო სამსახურიდან
დახსნისა. პრობლემატური მთა დამტო-
ფობადა ითვლება. საგანგაუო მდგომარე-
ობაა ახალგაზრდებში ფსიქიკური ჯან-
მრეელობის მხრივ (საქართველოს ცენ-
ტრალური სამხედრო-სამედიცინო პუნ-
ქტის კომისიის დასკვნის მიხედვით). წინა
პლანზე სწორედ ეს პრობლემა დგას.

ოციფიკალიურ მიხედვით კი სხვადასხ-
ვა სახის შეღაეთები შედის. მაგალითად,
წვევამღელს ჰევის შეიღი, ოხსენდა
ვარღდან, სანამ ბაჭუში არ გახდება 3
წლის; თუ მეორე შეიღი ცოლა, სრული-
ად თვისუფლებდა; გაწვევა არ ქება და
ღისერობება და არეღღტრებული სასწე-
ღელობის სტუდენტებს. ამ უკანასკნე-
ლის გამო ხშირად დატრეუება პრობლე-
მები. დროულად ვერ ირეკება, რომდე
სასწეელებო აქვს არეღღტრაცია და
რომღეს — არა. განაღღების და შეც-
იერების სამხისტრო გვეწვის არეღ-
ღტრაციავალბი სასწეელებების სიე-
ბს. წვევამღელმა აუცილებლად უნდა

წარმოადგინოს ცნობა, ფორმა №26, სადაც იწერება, რომელ წელს ჩაირიცხა პირი სასწავლებელად და საყარაოდ, რომელ წელს დაამთავრეს. ჩვენთან თანამშრომლობს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ოპერატორულად გაკურსდა ყველა საჭირო ინფორმაციას, მათ შორის სტუდენტის სასწავლებლიდან ამორცხვის შესახებაც.

ჩამოთვლილი მიზეზების გამო, 17 თასიდან 1000 კაცს თუ გავიწვევთ, კარგი შედეგია. ციფრების შედარებისას, თითქოს წარმოდგენილია, როგორ ვერ უნდა მიხერხდეს ასე მცირე რაოდენობის შეკრება, მაგრამ გარწმუნებია, რომ თითო გაწვევაზე 1000 ფინიკურად უნდა შეიკრებოდნენ, რადგან ჩვენს ქვეყანაში უკმაყოფილოა მთელი კატეგორია შესაბამის სტრუქტურების კოორტების დასაკმაყოფილებლად.

— მართლაც ძალზე შემამაფთოებელია ჩვენი ახალგაზრდების ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ძირითადად, რა დაავადებების მიღია?

— ფაქტობრივად, სანდოთ ვიქცობი ჯანმრთელ ახალგაზრდებს. პირველ ადგილას ფსიქიკური პრობლემები დგას, შემდეგ მოდის სპეკტივები და მხედველობის პრობლემა. გახშირდა სხეულის განზრახ დაზიანება. კერძოდ, მაკუქ კანს ისერავენ ან სივარტეს იქონებენ, რის გამოც ითვლება, რომ ფსიქოლოგიურად არამდგრად პირთან ვგაქვს საქმე, ახალგაზრდები არიან და არ ესმით, რას აკეთებენ.

— ესე იგი, თავის არიდების მცდელობა ხშირია?

— მიუხედავად მსგავსი ფაქტებისა, ვერ ვიტყვი, რომ ახალგაზრდები თავის მასობრივად არიდებდნენ სამხედრო-სავალდებულო სამსახურს. რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ ამ მხრეზე პრობლემები შედარებით ნაკლებად გვექმნება. ბიჭები მეტი შემართობით მიდიან. საკუთარი ინციტატივითაც ბევრი მოდის, მაგრამ სამწუხაროდ ყველა ვერ ხვდება შემოთ აღნიშნული პრობლემების გამო.

ჯერში წახვლა ექნებოდათ იმ წვეყანაში, რომლებიც მუშაობენ და ოჯახს ანაზღაურ. სწორედ ასეთი შემთხვევებისთვის არის კანონში მუხლი, რომელიც 2000 ლარის გადახდის შემთხვევაში პირს წელადაც-ნახევრით ათავისუფლებს ჯარიდან, ოღონდ ეს დასაშვებია მხოლოდ 25 წლამდე.

სხვათა შორის, ბიჭები იმდენად არ სცოდავენ, რამდენადაც მათი მშობლები. ხშირად წინადადებას ასე იწყებენ ხოლმე: „ბავშვს მოუვალა უწყება...“ მინდა აუხსნა მათ, რომ 18 წლის მოქალაქე ბავშვი აღარ არის. ის სრულწლოვანია,

არის წვეყანაში და წვენი ქვეყნის პოტენციური დამცველი. ძალიან დიდი სურვილი მაქვს, ყველა თავისი სურვილითა და სიხარულით მიდიოდეს შეიარაღებულ ძალებში. ხშირად თითო მშობელსა და თითო წვეყანდღს სათადაც კი ვუბნობ, რის შემდეგაც მიხვდებიან ხოლმე, რომ ჯარი კატორა არ არის. იქ აქეთ უნდაკლური ეკიბრება, კარგი კება. როდესაც ახალგაზრდა დღეში 2700 კილო/კალორიას იღებს, ეს ძალიან კარგია. ბევრ ოჯახს ამის საშუალება ნამდვილად არა აქვს. მოვანებებით, არაერთი მშობელი ძალდობის გადასახდელად მიდის და ამბობს, რომ მისი შვილი ძალიან შეიცვალა; მუდმივად თამაშერეკული, მოწონარეკული დღის; მიუხედავად დისციპლინის; ადრე თუ შუაღმის პირველ საათამდე ვერ აღვიძებდნენ, ახლა 7 საათზე თავისით დგება და ასე შემდეგ.

— როცა პირს მისდის სამხედრო მიწვევის მოწონა და იგი არ ცხადდება განყოფილებაში, რა ხდება შემდეგ?

— მეორედ მოწიბობის ვაგხაუნა სამხედრო განყოფილების ყთილი ნება, რადგან ყველაფერი ხარჯებიან არის დაკუმირებული. ძალიან გუგამარბიან მისანაც საქმიოა სამინისტრო, უბნის რე-მუნტებულები. თუ მთავიდან შეტყობილება, რომ უწყება ჩაბარდა ადრესატს და პირი არ გამოცხადდა დათქმულ დროს, ვუგ-ზავითი გამოფრთხილებულ წერილს. სპეციალურ, ვგრეთ წოდებულ წითელ ბლანკს, სადაც იწერება, რომ თუ კვლევი არ გამოცხადდება წვეყანაში სამხედრო განყოფილებაში, მისი საქმე სასამართლოს გადაეცემა. თუ ამანაც არ იმოქმედს, ჩვენ ყთილ ნებას ვიწინთ და ტელეფონის საშუალებით ერთხელ კიდევ ვურეკავთ და ვაფრთხილებთ უუხსნით რა შეთქმება მოყვეს ასეთ ქმედებას. გამოუცხადებლობისთვის 1000-ლარაბის ჯარიმია. თანაც ჯარიმის გადახდის შემდეგ, წვეყანაში ვაღელე-ბულია მინიც წვიდეს ჯარში.

— ზომ არ იკვებება რაიონულ განყოფილებაში სამედიცინო კომისიების ინსტიტუტის აღდგენა?

— სამწუხაროდ, ამ მხრეზე სახელ არ არის. როცავე იცით, სამხედრო განყოფილებებში, სამედიცინო კომისიები გაუქმებულია და მთელი სიმძიმე ცენტრალურ სამედიცინო კომისიას აწება. წინათ ადგილზე, რაიონულ განყოფილებებში ხდებოდა შედარებით იოლად გამოფრთხილება დაავადებების აღმოჩენა და წვეყანაში ვაფილტვრა. ახლა კი მხოლოდ ჩვენს რაიონს დღეში 30-50 წვეყანაში მაქვს ეროვნულ სამედიცინო კომისიაზე. საშუალოდ 40-დან 10 აკმაყოფილებს მოთხოვნებს.

— სარეზერვო სამსახურშიც იქვენი საშუალებით ხდებოდა გაწვევა?

— დიახ. ახლა როგორაა გეგმა და პროგრამა არ ვიცი. ჩვენთან არის წვეყანალებების განყოფილება და სარეზერვო, ანუ სამობილიზაციო განყოფილება. სწორედ სამობილიზაციო განყოფილება უზრუნველყოფდა ერთ-ერთ გვარდიას კადრებით. შეიძლება გვარდიის წარმომადგენელი მოუფლინონ ჩვენთან, ჯერ არ ვიცი, როგორ გადაწყდება ეს საკითხი.

— სხვადასხვა ძალეზენ უწყებაში რის მიხედვით ხდება წვეყანალების გადანიშნულება?

— სურეფლსაც ვითვალისწინებთ, მაგრამ უფრო უწყების მოთხოვნებს ითვრდნობთ, თუ რა მოთხოვნები აქვს თითოეულ მათგანს მცემულ ეტაპზე. თანაც, ყველა უწყებას თავის პარამეტრები აქვს. მაგალითად, უმშობიარე ქვედანაყოფს, სპეცდანიშნულების რაზმებს, უფრო მაღალი, უფრო მოღირი, ფინიკურად და ცენტრბრად განხილარებული წვეყანალების მოთხოვნა აქვს.

— მაგრამ ასეთებზე არც ერთი უწყება არ იტყობა უარს.

— ამცენების მიხედვით ირჩევენ კადრებს. ვის არ უნდა ისეთი ჯარისკაცი, ყველა კიტიტორუმს რომ აკმაყოფილებდნენ. აი, სწორედ აქ მივღებთ იმ პრობლემამდე, თუ ამხელა რესურსიან რატიონ გვიჭირს 1000 წვეყანალების არჩევა.

— თქვენი რაიონი ყველაზე დიდაა შესაბამისად, პრობლემებიც მეტი იქნება. ძირითადად, რა პრობლემებს აწვდები თქვენს რაიონს?

— ნორმალურად რომ ვიმუშაოთ, გამგებოდა უნდა უზრუნველყოფის ძატერალური და ტექნიკური დახმარებით. ამ მხრე კი პრობლემები ნამდვილად გვექმნება. საწყევო, მაქანების გამოყოფა თუ პერსონალის მთლიანობა დროულად ხდება. ასე რომ არ იყოს, ამხელა რაიონს ვერ გავწვდებოდი. ბოლო წლის განმავლობაში ჩვენ და ისინი სპეცორის რაიონის პირველობას ვეცილებთ ერთმანეთს გვემის ოპერაციულად და ხარისხიანად შესრულებაში. აქ მოსახლეობაც ძალიან კარგი და მობილიზებულია. სხვა რაიონებთან შედარებით მშობილი და დისციპლინირებული რაიონია.

რაც შეეხება იმას, თუ რა შეეცვლიდა, ჩემი აზრით, კარგი იქნებოდა, პრესისა და ტელევიზიის საშუალებით მოსახლეობამდე დავიხდეს, რომ თითოეული მამაკაცის ჩამოყალიბებისათვის ჯარი აუცილებელია.

ვლადიმერ
ბეიური

1970 წლის 17 ნოემბერს მთავარზე დაჯდა საბჭოთა ავტომატური სადგური „ლუნა-17“, რომელმაც იქ დისტანციური მართვის თვითმავალი აპარატი — *Крысцел-1* („მთავარზემავალი-1“) მიიტანა. მან მთავარზე 300 დღის განმავლობაში იმუშავა, გაიარა 10,5 კილომეტრი, დედამიწაზე გადმოსცა 20 ათასი ფოტოსურათი და სხვა მრავალი სამეცნიერო ინფორმაცია.

ბეიურის ტელეზანკები

1973 წლის 16 იანვარს ავტომატურმა სადგურმა „ლუნა-21“-მა მთავარზე, ლემინის კრატერის რაიონში, მიიტანა მორე თვითმავალი აპარატი — *Лунаход 2*, რომელმაც მთავარზე კვლავ შედგინა იდეა, 37 კილომეტრი გაიარა და მრავალი სახის სამეცნიერო ინფორმაცია გადმოსცა. ამ მანქანებს დისტანციურად მართვდნენ დედამიწიდან ვეიპაეები, რომლებიც მართვის პულტზე მდებარე ტელეინფორმაციით სარგებლობდნენ. ტელემონიტორის ეკრანზე ჩანდა ყველაფერი, რასაც აფიქსირებდა „ლუნახოლზე“ („მთავარზემავალზე“) მოთვსებული ტელეკამერა. ამ მონაცემებით ვეიპაეის წევრები ანალიზებდნენ აპარატის წინ არსებულ მდგომარეობას და მართვდნენ მას სახელურების საშუალებით სახელურების გადახრა შეესაბამებოდა ბრძანებებს: წინ, მარცხნივ, მარჯვნივ, უკან და ა.შ. მართვის პულტიდან მართავდნენ აპარატს, რომელიც დედამიწიდან 380 ათასი კილომეტრით იყო დაშორებული. მსოფლიო გოაცხებული იყო, კაცობრიობის ისტორიაში პირველად დედამიწიდან იმართებო-

და სხვა ციურ სხეულზე მდებარე ადამიანის შექმნილი მანქანა, მაგრამ ძალიან ცოტამ თუ იცოდა, რომ დისტანციური მართვის ტელეოპერატორებს საფუძველი ჩაუყარა ქართველმა კონსტრუქტორმა ვლადიმერ ბეიურმა ძე ბეიურმა.

ვლადიმერ ბეიურმა გასული საუკუნის 20-იან წლებში წამოაყენა წინადადება, შექმნილიყო ტელემართვადი უეიპაეო ტანკები, რომლებსაც დღეს, აღბაო „ტანკ-კობორებს“ უწოდებდნენ. ბეიურის ხელმძღვანელობის ჩამოყალიბდა სამეცნიერო-საკვლევო ინსტიტუტი — განსაკუთრებული ტექნიკური სამმართველო. მას *Остехдиоро* („განსაკუთრებული ტექნიკური ბიურო“) ჰქოდა. სწორედ ამ ინსტიტუტს უნდა ემუშავა დისტანციური რადიო, ტელემართვადი იარაღის შემუშავებაზე. ამ საქმეში *Остехдиоро*-სა და მისი უცვლელი ხელმძღვანელების ვლადიმერ ბეიურის მიღწევები იძლეოდნენ დიდი იყო, რომ 30-იანი წლების დასაწყისში მათ თავზე როგორც სიუზის რქიდან, ისე ცვიოდან სახელმწიფო ვიდეოები; 1932 წელს ბეიური და მისი თანამაზრებები

დაჯილდოვდნენ წითელი ვარსკვლავის ორდენით, 1933 წელს — ლენინის ორდენით, 1936 წელს — შრომის წითელი დროშის ორდენით მათი საქმიანობის შეფასების სტაბილი არ იმუშავებდა არც სახელმწიფო ჯილდოებსა და არც თბილ სიტყვებს. *Остехдиоро*-ს საქმიანობა იძლეოდნენ იყო გასაიდუმლოებული, რომ მათ ქმნილებებს დღესაც არა აქვს მოხსნილი გრიფი „სრულიად საიდუმლო“.

ყველაფერი 1929-1930 წლებში დაიწყო, ფრანგული დისტანციური ტანკით „რენო“, რომელიც კაბელით იმართებოდა. ბეიურმა გადაწყვიტა, შექმნა ისეთი ტანკი, რომლის მართვა რადიოს საშუალებით იქნებოდა შესაძლებელი.

1931-1932 წლებში მისი ხელმძღვანელობით მოღერნაზცა გაიარა საბჭოთა ტანკმა *MC-1*, რომელიც რადიომართვადი ვახდა, — საითში 4 კილომეტრი სანქრით მოძრაობდა და შეუძლო შეესრულებინა ბრძანებები: წინ, მარცხნივ, მარჯვნივ, უკან.

1932 წლის გაზაფხულზე, *Остехдиоро*-ში შექმნეს დისტანციური მართვის

აპარატურა **МОСТ-1**, ხოლო ოდნავ მოკიანებით **Рек-1** და **Рек-2**, რომლებშიც აღჭურვეს ორკოშკურიანი ტანკი **T-26**. ამ ტანკს 16 ბრძანების შესრულება შეეძლო. 1932 წელს ის სატანკო პოლიგონზე გამოცდას. შედეგით სამხედრო კომისია კმაყოფილი დარჩა **Остехბირო**-ს ოთხი ტელეტანკი შეუკვთა. ამავე დროს ლენინგრადის სამხედრო ოლქში ჩამოყალიბდა სპეციალური 4 სატანკო ჯგუფი, რომლის მიზანსაც ტელემართვად ტანკების საბრძოლო შესაძლებლობების შესწავლა წარმოადგენდა.

1933 წელს ტელემართვად ტანკის **ТТ-18-А3-ს** (**МС-1** ტანკის მოდიფიკაციას) მართვის აპარატურის გამოცდები ჩატარდა. ბეჭდურის დისტანციური მართვის მოწყობილობები ტანკის მძღოლის ადგილზე იყო მოთავსებული. ამ ტანკსაც 16 ბრძანების შესრულება შეეძლო: შებენ-ბრუნება, ხაიქარის შეცვლა, ვარჩხადა, კვლე დამტარა და სხვა. გარდა ამისა, ფრონტის ხაზზე ასაფეთქებელი მუხტის მძებნა და აფეთქება შეეძლო, აღჭურვილი იყო ისეთი სპეციალური მოწყობილობებით, რომლებშიც ფრონტის ხაზზე ე.წ. „კამლის ფარდის“ (წინაღობის) შექმნა ან ძლიერი მოქმედები ნივთიერებების მოაფრქვევა შეეძლო. **ТТ-18-А-ს** მოქმედების სიშორე რამდენიმე ასეულ მეტრს შეადგენდა, რაც საკმარისი იყო ფრონტის ხაზთან ახლოს მოქმედების დროს. მეთხვე სპეციალური სატანკო ჯგუფისთვის ამ ტიპის 7 ერთეული ტანკი ააგეს.

ტელეტანკების განვითარების ახალი ეტაპი დაიწყო 1934 წელს, როდესაც შემუშავდა ტელეტანკის **ТТ-26-ის** პროექტი („ტიტანი“). ის აღჭურვილი იყო მომწალევი ნივთიერების გამძვები მოწყობილობითა და მოსახსნელი ცეცხლსატყორნით. 1935-1936 წლებში ამ ტიპის ტანკები მცირე სერიაზად გამოდიოდა (სულ 55 ტანკი გამოუმუშეს). ისინი იმართებდნენ ფრონტის ხაზზე ჩვეულებრივი **T-26** ტიპის ტანკიდან, რომელიც მართვის მოწყობილობებით იყო აღჭურვილი. შემდეგ, **ТТ-26** ტანკის მოწყობილობები **T-46** ტიპის ტანკზეც გამოიყენეს.

T-46 ტანკის შასებზე 1938 წელს შეიქმნა **ТТ-ТУ** ტანკი, რომელსაც მტრის გამაგრებულ რაიონთან მიახლოება და იქ ასაფეთქებელი მუხტების დატოვება შეეძლო. სწრაფმავალი ტანკის **БТ-7-ის** ბაზაზე 1938-1939 წლებში შეიქმნა ტელემართვად ტანკი **АТ-7**, რომელიც აღჭურვილი იყო 7,62 მმ კალიბრის ტყვიამფრქვევით ტანკის ძირითად იარაღს მო-

შწამლავი ნივთიერების გამოძვები მოწყობილობა წარმოადგენდა. გარდა ამისა, **АТ-7** ტანკს შეეძლო 300-400 მ სიგრძის „კამლის ფარდის“ შექმნა, რომელიც 8-10 წუთის განმავლობაში იყო ეფექტური. ტანკზე დაყენებული იყო მძლავრი ცეცხლსატყორნი მოწყობილობაც. საბჭოთა სამხედრო ხელმძღვანელობას ბეჭდურის გამოკონება იმდენად ტექნიკურად წვედა მიაჩნდა, რომ ტანკზე თეთილი კვიდავის ნაღმი დააყენეს ამ შემთხვევისთვის, თუ მას მოწინააღმდეგე ხელში ჩაივლებდა.

ტელეტანკები სხვა ტიპის ტანკების ბაზაზეც შენდებოდა. **Остехბირო**-ში მიმდინარეობდა მუშაობა **T-27-ის** ბაზაზე ტელეექსანიკური ტანკის შემუშავებაზე. **T-37-А** ტანკის ბაზაზე შეიქმნა ტელეექსანიკური ტანკი **Ветер**, საბჭოთა გამრღვევი ტანკის **T-35-ის** ბაზაზე კი ასევე მძლავრი ტელეექსანიკური ტანკი.

ბეჭდურის დაპატენტებისა და **Остехბირო**-ს დარბევის შემდეგ მისმა თანამოაზრეებმა სამეცნიერო-საკვლევ ინსტიტუტში მცურავი **T-38-ის** ბაზაზე შექმნეს ტელეექსანიკური ტანკეტა **T-38-ТТ**. ის აღჭურვილი იყო 7,62 მმ კალიბრის მქონე ტყვიამფრქვევით, რომელიც ტანკის კომუკარაში იყო ჩამონტაჟებული (საბრძოლო კომპლექტი 63 ვაზნა) და **KС-61-Т** ტიპის ცეცხლსატყორნით.

ტანკზე იდგებოდა 45-ლიტრიანი ბუნჩის მითრი ნივთიერებისათვის, აგრეთვე მოწყობილობა „კამლის ფარდის“ შესაქმნელად. ცეცხლსატყორნის შეეძლო 15-16 ცეცხლგასროლა, რომლის მოქმედების სიშორე 28 მეტრს შეადგენდა, კამლის წინაღობის სიგრძე ნორმალურ მტყორნოლოგურ პირობებში კი 175 მეტრს. გარდა ამისა, ტანკზე მოთავსებული იყო ასაფეთქებელი მუხტი. მართვის ტანკი ისეთვე შეიარაღებით იყო აღჭურვილი, როგორც ტელემართვად, მაგრამ ტყვიამფრქვევის საბრძოლო კომპლექტი 1512 ვაზნამდე გაიზარდა. მას ორი კაცის ავან შემდგარი ეკიპაჟი მართავდა. ტელეტანკის მოქმედების რადიუსი 2500 მეტრზე მეტი იყო.

ტელეტანკები პირველად 1940 წელს ეობრვის რაიონში ფიქლებთან ბრძოლაში გამოიყენეს. საბჭოთა არმიის სატანკო ნაწილს შეტრდის დროს წინ მიუძღოდა **ТТ-26** ტიპის ტელეტანკების ჯგუფი.

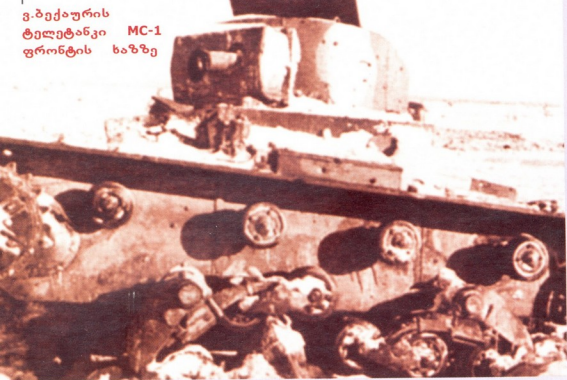
1942 წელს სეესტოპოლის გამართულ ბრძოლებში **T-27** ტიპის ტანკები მონაწილეობდნენ. ტანკებს შეიარაღება მოხსნილი ჰქონდა და მის ადგილას მოთავსებული იყო ტროტლის მძლავრი ასაფეთქებელი მუხტი. ტანკები იმართებოდა დისტანციურად, აპარატურის საშუალებით, რომელიც სამხედრო ინჟინერ ა. კაზანცევის ხელმძღვანელობით (კაზანცევი ფან-

ვახეაურის ტელეტანკი **МС-1**

გ. ბექაურის ტელემატიკი MC-1 ფორონტის ხიზზე

ტასტიკური ჟანრის მწერალიც იყო) შეიქმნა. ასაფეთქებელი მუხტით დატვირთულმა ტანკებმა გადაკვეთეს ფორონტის ხაზი, შეიჭრნენ მტრის რიგებში და მათ დიდი ზარალი მიყენეს.

№20 სამეცნიერო-საკვლეც ინსტიტუტში ომის შემდეგაც გროძელბოლა ტელეტანკების შექმნა. კრძოდ, შეიქმნა ტელეტანკი T-34-85.

ომის დროს რადიომართვად ტანკებს გერმანელებიც იყენებდნენ. რადიომართვად ტანკებზე ჩატარებულმა ცდებმა და გამოცდებამ ცხადი გახადა, რომ ტანკ-კაპობრებების შექმნა სავსებით რეალური იყო. მათი საშუალებით შეიძლებოდა დივერსიის ჩატარება, დანადგური გზის გაქმნა, მტრის რიგებში მოულოდნელი შეჭრა და მძლერი აფეთქების მოწყობა, ასევე რადიაციული დაზვერვა რადიაციულად ძლიერ დაბინძურებულ რაიონში და ა.შ.

ტანკ-კაპობრების პარალელურად ბექაური ტელემატიკისა და კეპონის ინსტიტუტის თანამშრომლებთან ერთად მუშაობდა საცეცხლე სურტილების ე.წ. დოტების (ДОТ) შეიარაღების დისტანციურ ტელემატივად აპარატურაზეც. როდესაც დოტის მტრის შეიარაღებული მოუხლოვდებოდა, მოულოდნელად ირთებოდა და მისთვის სურტილი მუშაობდა მხოლოდ მაშინ, როცა მტერი აფრებდა მარინააღმდეგეს. ასევე მოქმედებდა საცეცხლე ოცეცხლსატყორცნი РОГ, რომელიც აღჭურვილი იყო ცეცხლგამაძრავი ნივთიერებით სავსე უზარმაზარი აჯინით (1300 ლ). ცეცხლსატყორცნი შეიძლო რამდენჯერმე გადაეჭრა დოტის მიმდებარე ტერიტორია და გაეჩაღებებინა ყველა, ვინც მუახლოვდებოდა. ბეტონის ნაკეობის შიგნით კი ადამიანი საერთოდ არ იყო. მხ-

ოლოდ ოპერატორის ბრძანებით, რომელიც შორიდან ადევნებდა თვალს მტრის მოქმედებას, ირთებოდა ტყვიამფრეკვეცი და ცეცხლსატყორცნი და ცეცხლისა და ტყვიის წვიმას აგზავნიდნენ საჭირო მიმართულებით. ასეთმა დოტებმა გამოცდა 30-იან წლებში გაიარა.

ბექაურის ხელმძღვანელობით შეიქმნა აგრეთვე ტელემატივად ვაეკმანმატარებელი და მოტოვავამანქანოი Ураган[®]-ი. ეს უკანასკნელი უნდა შეიარაღებული მოქინააღმდეგის ცოცხალი ძალის განლაგებაში და გაეშა რამდენიმე ასეული კილოგრამა წონის ძლიერ მოძქანლავი ნივთიერება. ასეთვე დანიშნულბაა ქიქინა ტელემატივად ვაეკონი СМЕРЧ-ის, რომელიც მძლერი ცეცხლსატყორცნიც იყო აღჭურვილი.

ბექაურის ინსტიტუტის ОСТЕХ-ნიორ[®]-ის ერთ-ერთი ძირითადი თემა იყო ე.წ. რადიოფუგასები. 1927 წლის 11 მარტს საეცეცხლე კომისიამ ხელი მოაწერა აქტს რადიოფუგასების გამოცდის დამთავრების შესახებ და მათ მიენიჭა აღნიშვნა БЕМИ (ბექაური, მთკვეერი).

1934 წელს შორეულ აღმოსავლეთში ვითარების გამწვავების გამო ცალკეული სამხედრო ნაწილის შეიარაღებაში მიიღეს 50 რადიოფუგასი БЕМИ (ბემი). მოკვიანებით ეს ნაწილი შორეული აღმოსავლეთის წითელდროშოფენი განსაკუთრებული ამონის შემადგენლობაში ვადაგზავნა.

ბექაურის დახურვის შემდეგ მისი გამოკონებები და პროექტები სხვადასხვა ორგანიზაციამ ვინაწილა. რადიოფუგასებზე მუშაობა ვააგრძელეს კეპონის სამხედრო აკადემიამ და გამტარი საშუალებების ცენტრალურმა დაბორატორიამ, რომლებმაც შეიმუშავეს რადიოთი

აფეთქების სხვადასხვა მარქობილობა.

1941 წლის 12 ივლისს ჰაერში ავარდა სამი შენობა „სტრუკი კრანნიეში“, სადაც (დახვერვის მინაციკებით) განლაგებული იყო გერმანელთა 56-ე მექანიზებული კორპუსის შტაბი. გამოფენებულ იქნა სამი სტრატეგიული ფუგასი Ф-10. თითოეული მათგანი 250 კილოგრამ ტროტილის შეიცავდა. ეს ფუგასები საბჭოთა არმიის უკან დახვეის დროს ამ შენობების სარდაფებში ჩაწყვეს. შიფირებული რადიოსიგნალები აფეთქების შესახებ 150 კმ მანძილიდან ვაიგზავნა სპეციალური რადიოსადგურიდან, რომელიც მატჩინსკის ტყეპარკის მიყრუებულ კუთხეში იდგა.

ამევე წლის 24 სექტემბერს დილის 4 საათზე გერმანელების მიერ დაკეცული კიევი, კრუშატიკზე, ჰაერში ავარდა მანაზია „ბაეშთა სამყარო“, სადაც ის-ის იყო საქალაქო კომუნალურა ვინაივსდა. ცოტა ხნის შემდეგ აფეთქებამ მტერად აქცია ზანცერას კინოთატრი, რომელიც დროსაწინა არქიტექტურის ერთ-ერთი შედევრად ითვლებოდა, აფეთქდა ცირკის შენობა, სასტუმრო „კონსტინენსლი“, კონსერვატორია. ყველა შენობა არქიტექტურის შედევრებს წარმოადგენდა, ამიტომ გერმანელებმა იქ დაბეობილი ქალაქის მართვის ორგანოები და შტაბები განალაგეს. რადიოფუგასებით ინგროდა საცხორეგული სახლებიც, რომლებიც გერმანელები საცხორეგლად ქვიობდნენ. ზოგერთი სახლი მანადე აფეთქებოდა, სანამ ფაშისტები იქიდან მობინადრებეს გამოსალბებდნენ. ამ შეცდომის ვამო ბეერი კიევილი თვისივე სახლების ნანგრევებში დაიღუპა.

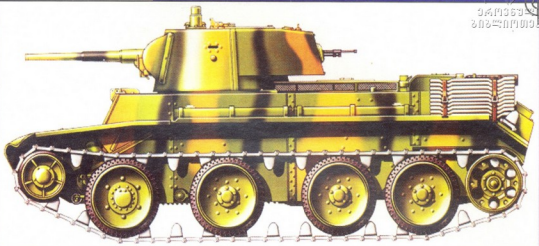
რადიოფუგასების საშუალებითი პრაქტიკულად, კიევის მთელი ცენტრი დანიკურა. გერმანელებს ვინათი რომ აფეთქებებს ქალაქში დამალული დიფერსანტებს აწყობდნენ. ფაშისტების ადმინისტრაციამ ფურცლები ვაერეცელა, სადაც ავროხილებდნენ დიფერსანტებს, შეწვევბათ ტერიორი ან წინასწარ ვაეფობილობითი შენობის აფეთქების შესახებ. მოქმედებდა აგრეთვე ადგილობრივი რადიოცენტრი ქუქინში მოთავსებული „ხმაძილა მოლაპარაკებები“, მაგრამ დიფერსანტები აფეთქებებს ვაგრძელებდნენ. მამინ ფაშისტებმა მძელების დახვერვა დაიწყეს. ბაბაირის პირეული საფეციტეც სწორედ მამინ ვანდა. დიფერსები მამინ ვარძელებოდა და გერმანელებმა ვადაწყვიტეს, ვაგენდარებინათ კიევილი ვინაელები. ეს 29 სექტემბერს მოხდა. 3 ნოემბერს, ოქტომბრის დღესასწაულის წინ, აფეთქდა მაცხურის ტბადრი, რომელიც მხოვლილი კულტურული მემკვიდრეობის ერთ-ერთი

უმნიშვნელოვნეს ნაკებობას წარმოადგენდა. 22 ოქტომბერს ოდესაში რადიოფუნქციური ბომბებით აფეთქდა სახლი №44, სადაც გერმანელთა კომენდანტურა იყო განთავსებული. 13 ნოემბერს ხარკოვში აფეთქდა რამდენიმე **БЕМИ**. პაველი აფრინდა შტრიბები, რომლებშიც ბერი ჩინოანი ფაშისტი და ოლეგერი იმყოფებოდა. საოცარი ის იყო, რომ ის შტრიბები გერმანელებს გულდასმით ჰქონდათ შემოწმებული და გარშემო ისეთი დაცვა ჰქონდათ დაყენებული, რომ თავიცი ვერ შეაღწევდა შიგნით.

ამ აფეთქებებით დაწყო საბჭოთა გენშტაბმა დაგეგმილი ოპერაცია, რომელიც დაგეგმისა და ტექნიკური შესრულების შტრე უნაკლები იყო. ამ ოპერაციას **Западня чина** ეწოდებოდა. მისი ჩატარება **НКВД**-ს დაეკლდა. ამ ოპერაციის დროს ხარკოვში იკვე ბერი შტრიბის აფეთქება იგეგმებოდა ბეკაურის ბომბების გამოყენებით. გერმანელები თავზარდაცემული იყვნენ. ვერ გაეცოთა როგორ ხდებოდა დაკეცული ქალაქებში ასეთი მასშტაბის აფეთქებები.

მაგრამ გაიცდა დრო და სტრატეგიული რადიომაროვი ბომბების აფეთქებები შეწყდა. ბოლოს და ბოლოს, ფაშისტებმა შეიტყვეს, რომ ბომბების ასაფეთქებლად რადიოტალღები გამოიყენებოდა და რადიოსაინაოდელო მოქმედებებშიც არ დააყოვნა. გერმანული რადიოხომბების საშუალებით ჩაიშალა რადიოფუნქციური დარტყმები ქერჩსა და სხვა ადგილებში.

1937 წელს დააპატიმრეს მთავარსარდალი ტუხაჩევსკი. მის დაპატიმრებას მოჰყვა სხვა ბერი ნიჭური სამხედრო მოღვაწისა და კონსტრუქტორის დაპატიმრება (ო. ლანდემკაი, ს. კორნოლოვი ეგულშო და სხვები). მათ რიცხვში აღმოჩნდა ვ ბეკაურაც. მის საქმიანობას დიდი ხნის განმავლობაში თვალს ადევნებდა **ОГПУ**. შედეგ ე **НКВД** როგორც ე. შ. შუკოვი თავის წიგნში **Репрессированное Остехбиоро** წერს, ბეკაურისა და მისი თანამშრომლების შესახებ 1934 წლიდან რეგულარულად გადასცემდა ცნობებს **НКВД**-ს ვინმე ა. ბერგი. მაგალითად, 1936 წლის 21 თვისით დათარიღებულ ბალტიის ფლოტის **НКВД**-ს განსაკუთრებული განყოფილებისთვის შედგენილ წერილში ის წერდა, რომ **Остехбиоро**-ს საქმიანობა ანტისაბჭოთა იყო. ამ ორგანიზაციაში ხშირად შედიოდა სხვადასხვა სამხედრო პირის წრელებიც, რომელთაც ბეკაურის განადგურება სურდათ ისინი წერდნენ, რომ ბეკაურის „ტელეგრაფების“ უმრავლესობა მეტად ძვირად ღირებული და ამავე დროს სხვა

საბჭოთა სწრაფი ტანკი BT-7, რომლის ბაზაზეც შეიქმნა ვაჰეაურის ტელეტანკი AT-7

ლუტურად უსარგებლო სათამაშოები იყო და ბეკაურის საქმიანობას ანტიტორის უწოდებდნენ. თითონი **Остехбиоро**-შიც აღმოჩნდნენ დამსმენები და **НКВД**-ს დაქვარებული ვაშუშები, რომლებიც ბეკაურის შესახებ ცნობებს რეგულარულად აწოდებდნენ ამ ორგანოს.

1937 წლის 8 სექტემბერს ბეკაური დააპატიმრეს ლენინგრადში და ეტაბით მოსკოვში ჩაიყვანეს. დაკითხვაზე მას ვაშდ იეთალიარებაზე ხელის მიწერა მოსთხოვეს. ამ აღიარების თანახმად, ბეკაური 1932 წელს, გერმანიაში ვოფინსას, თითოს გერმანიის დახვეწრამ გადაიბირა და ანტისაბჭოთა საქმიანობაში ჩაითრია. სხვა აღიარებები ის დაკავშირებული იყო ტუხაჩევსკისა და ერუქიის საქმიანობასთან (თითოს აღიარა, რომ მის ანტისაბჭოთა საქმიანობას ხელს აფერებდა ტუხაჩევსკი).

1938 წლის 8 თებერვალს კლადმურე ფანეს მე ბეკაურის სასიკვდილო განაჩენი გამოუტანეს, რომელიც იმავე დღეს აღასრულეს.

მისი პირში **Остехбиоро** კი დარბიეს, თანამშრომლების უმრავლესობა სხვა საშუაოზე გადაყვანეს, სოვო კ დააპატიმრეს. 1937 წლის 8 სექტემბრის თვალდაცვის მრქველობის სახალხო კომისიის

მ. რუხიხოვიჩის წინადადებით ეს ორგანიზაცია სამ დამოუკიდებლ დარგობრე— **№20**, **№22** და **№36** სამეცნიერო ინსტიტუტება დაანაწილეს.

№36 სამეცნიერო-საკვლევა ინსტიტუტმა სახლყო საქმეების კვლევის მოკავდა ხლი. 1937 წელს მას გადაეცა **Остехбиоро**-ს მთელი ფლოტოლია, **№22** სამეცნიერო-საკვლევი ინსტიტუტს საფეაიო საქმე ჩააბარეს და გადასცეს თეთიმურინავეები და აეროდრომები, ხოლო **№20**-მა სამეცნიერო-საკვლევა ინსტიტუტმა სამხედრო-სახმელაო ფორმირებების შფარალებზე გაავრძელა მუშაობა. ამ ინსტიტუტებმა უკვე ბეკაურის გარეშე გაავრძელეს მუშაობა და დიდი სწოდლო შეიტანეს საბჭოთა კავშირის თვალდაცვის ძლიერების გაზრდის საქმეში.

ასეთი აღმოჩნდა ბედი კაცისა, რომლის კონსტრუქტორულმა აზრმა 50 წლით გაუსწრო დროს, შექმნა სისტემები, რომელთა გარეშეც დღეს შეუძლებელია კომისიური აპარატების ფრწა. მისი დისტანციური მართვის აპარატების შთამომელები ახლაც მუშაობენ შვის სისტემის ციურ სხეულებზე მთავარგულებლისა და მარბსელების სახით.

სერგო ახვარილი

ვ. ბეკაურის ტელეტანკი T-26

გრიანდიოზული სემეადრო აღლუეი პეკინში

ასეე ახალი ნიშეების გამოყენას ცდილობენ, მაგრამ იმან, რაც 2009 წლის 1-ელ ოქტომბერს პეკინში გამართულ სამხედრო აღლუმზე მოხდა, მთლიანად გადაჭარბდა. ამ დღეს ჩინელები ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის დაარსების 60 წლის იუბილეს აღნიშნავენ და პეკინში მსოფლიოში ერთ-ერთი გრანდიოზული სამხედრო აღლუმი ჩატარეს. მასში მონაწილეობა ჩინეთის არმიის 56-მა პოლკმა მიიღო, რომელმაც „სილიდარობითა და ჩინური ადით-

აიწლეულების განმეოლობაში დამკვიდრებული ტრადიციისამებრ ქვეყნები თუენი დამოუკიდებლობის ან დაარსების დღეს სამხედრო აღლუმებით აღნიშნავენ. სამხედრო აღლუმი საინტერესო და შრეაღლეროენი დინისხეება, სადაც ნებისმეურს, მათ შორის იმიააც, ვისი ინტერესებიც სამხედრო საქმისგან საკმაოდ შორსაა, თუენი ქვეყნის შეიარაღებაში არსებული ამა თუ იმ ტექნიკისა და შეიარაღების ნახეა შეუილია. ამიტომაცაა, რომ ქვეყნები სამხედრო აღლუმებზე შეიარაღებაში არსებული ტექნიკის როგორც ძველი,

კოპირებული თვითმფრინავების ხარისხისა რა მოგახსენოთ, მაგრამ ჩინელ მფრინავ ქალებს არაფერი დაეუნებიათ...

სამთავრობო ტრიბუნის წინ 5000 სამხედროს ჩაყვას შეძლო, ალუპის ყველაზე საინტერესო ნაწილი დაიწყო. მართალია, ტექნიკის კოლონებს ბოლო არ უჩანდა, მაგრამ რადიკალური ტექნიკური სიახლეებისა რა მოვასწენით ის, რომ ჩინეთის არმიამ დღევანდელი განვითარების დონეს საბჭოთა სამხედრო დახმარების ხარჯზე მიაღწია, ფაქტია. ამიტომაც ჩინელი ინჟინრების ტექნოლოგიური ქურდობისგან ყველაზე მეტად დღეს რუსეთია დაზარალებული. ადლუმზე სამხედრო ტექნიკის უმეტესობა გაჭრილი ვაშლივით თუ არ პეკუდა საბჭოთა ტექნიკის ნიმუშებს, ამ უკანასკნელთა ამოცნობა დღე სართულს არ წარმოადგენდა. მაგალითად, PHL-03-ის ტიპის 300 მმ-იან ზაღაური ცეცხლის რაკეტით სისტემაში საბჭოთა Cмер4-ის ამოცნობა შეიძლებოდა.

ჩინელები სამხედრო ტექნიკის არა მხოლოდ საბჭოთა ნიმუშების ბაზაზე ქნაინ. ადლუმზე სამხედრო ტექნიკის ყველა კოლონას წინ ორ-ორი ავტომობილი მო-

უქვოდა, რომელიც ამერიკულ Hummer-ს ძალზე წააგუდა.

ამერიკელი სამხედროებისთვის ყველაზე დიდი მოულოდნელობა ადლუმზე DF-31-ის ტიპის (Dong Feng 31) მობოლური საკონტინენტთაშორისო ბალისტიკური სარაკეტო კომპლექსების გამოყენება იყო.

DF-31-ზე მუშაობა ჯერ კიდევ 70-იანი წლების ბოლოს დაიწყო, მაგრამ შეიარაღებაში ის მხოლოდ 2006 წელს მიიღეს. არსებული ცნობით, რაკეტის სიგრძე 13 მ-ია და 42000 კგ-ს იწონის. მას ერთი შეტყობის სიმძლავრის მონოთრეკიური საბრძოლო ქიბინი აქვს და სამიხნის განადგურება ძალისმძლავრ 7200 კმ დასტანიაზე შეუძლია. წყევანდელ ადლუმზე მისი მიღწერ-ინფორმული ვერაინტი — DF-31A წარმოადგინეს. ეს უკანასკნელი უკვე სამი განცალკეული ქიბინითაა აღჭურვილი და მიხნის განადგურება უკვე 11200 კმ-ზე შეუძლია. ეს პირველი ჩინური ბალისტიკური რაკეტაა, რომელსაც ვამიგრტონამდ მდღწევა შეუძლია. ჩინური საკონტინენტთაშორისო მობილური ბალისტიკური სარაკეტო კომპლექსის შექმნა აშშ-ისთვის კიდევ ერთი ძლიერი დარტყმის იყო, რადგან თავად აშშ-ს ასეთი კომპლექსი საერთოდ არ გააჩნია. ასე რომ, ახლო მომავალში აშშ-ის რაკეტსაწინააღმდეგო სისტემის განვითარებამ შეიძლება არ მხოლოდ ხელაშუა ზღვამი მოეწიოს.

როგორც მოსალოდნელი იყო, ადლუმზე არ გამოუყენებიათ DF-41-ის ტიპის

მსოფლიოში პირველ ადგილზე, — არმიის პირადი შემადგენლობა 2,25 მილიონ კაცს ითვლის, ამ შიშამეკვდვ ციფრს 0,8 მილიონი რეზერვისტიც ემატება. ჩინური არმიის ძლიერება არა მხოლოდ მრავალრიცხოვნობაშია. უკანასკნელი ათწლეულის განმავლობაში ჩინეთის არმიამ ტექნოლოგიური განვითარების თვალსაზრისით საკმაოდ წინ წაიწია, თუმცა ის შეიძლება, რომელთა საშუალებათაც პეკინი სამხედრო სფეროში პროგრესს აღწევდა, ყველთვის არ იყო ეთიკური.

რუსული X-55-ის ბაზაზე შექმნილი ჩინური ფროტოსანი რაკეტა და მისი გამშვები მანქანა DH-10

ახალი მობილური საკონტინენტთაშორისო ბალისტიკური სარაკეტო კომპლექსები. ოფიციალური პეკინის განცხადებით, კომპლექსი გამოცდას გადის და მისი ნაადრევი დემონსტრირება მიზანშეწონილი არ არის. არსებული ცნობით, მისი მოქმედების რადიუსი 13000 კმ-ია და მას ათი ქობინი ექნება.

აღლუმზე ჩინელებმა პირველად წარ-

ხომალდსაწინააღმდეგო სარაკეტო კომპლექსი YJ-62

დსაწინააღმდეგო კომპლექსები YJ-62 იყო წარმოდგენილი. მას ასევე სამი გაშვებული ჰქონდა, რომლებშიც C-602-ის ტიპის ბეგრამდელი ფრთოსანი ხომალდსაწინააღმდეგო რაკეტება განთავსებული. კომპლექსი ფართო საზოგადოებას პირველად 2005 წელს წარუდგინეს. რაკეტას, რომლის სიგრძეც 6,1 მ-ია, ფრთის გაქანი კი 2,9 მ, 300-გ-იანი საბრძოლო ქობინი მაქვს. რა-

მოადგენს DH-10-ის (Dong Hai 10) ტიპის ფრთოსანი რაკეტა და მისი სატრანსპორტო-გამშვები მანქანა, რომელზეც ოთხკუთხედი კუთის სამი გაშვებაა დამონტაჟებული. ამ რაკეტას ახლს ჯერ დაჯერქმეთ რადგან ის საბჭოთა X-55-ის ბაზაზე შეიქმნა. მართალია, საბჭოთა კავშირის ჩინეთისთვის ამ ტიპის ფრთოსანი საჟაიაციო რაკეტა არ მოყვიადა, მაგრამ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ ამ რაკეტის ყიდვის საშუალება ჩინელებს უკრაინელებმა დიდი საიმპონებით მისცეს. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ჩინეთი მსოფლიოში ერთადერთი ქვეყანაა, რომელსაც ფრთოსანი რაკეტების სახმელეთო მობილური დანადგარები აქვს. თვის დროზე, ამჟამად სახის შეიარაღება საბჭოთა კავშირსაც და აშშ-საც ჰქონდათ, მაგრამ 1987 წელს გაფორმებული ზღმეკრულებით ორივე მხარემ ამ სახის შეიარაღება გაანადგურა.

ფრთოსანი რაკეტების სახმელეთო მობილური დანადგარების გარდა, აღლუმზე სახმელეთო ბაზირების მობილური ხომ-

საუკეთესო ტრადიციების დაცვით შესრულებული ამერიკული „ჰამერის“ ჩინური ასლი

DF-15-ის ტიპის სარაკეტო კომპლექსი

ეტის ფრენის მანძილი 300 კმ-ია, არსებული ცნობებით მას წელის ოთვე 7-10 მ ხომალდზე შეუძლია ფრენა. ხმელეთის შემთხვევაში კი ეს მანეწებელი 30 მ-ის უტოლდება.

აღლუმზე ტექნიკის მოდერნიზებული საუბობიც გამოიყვანეს. მაგალითად, DF-15-ის ტიპის ახლო სიშორის სარაკეტო კომპლექსების საბრძოლო ქობინებზე პატრია სტაბილიზატორები განჩა. თვად ერთსაფეურნიანი მყარსაწყვიანი ბალისტიკური რაკეტა 6200 კგ-ს იწონის და მისი სიგრძე 9,1 მ-ია. მისი ფრენის მანძილი 600 კმ-ს შეადგენს. თვად კომპლექსი ძაღზე ჰავს საბჭოთა СКАД-ს. აშშ-ის ოვდაცვის

**ამ ბუტაფორიულ რაკეტებში
საბჭოთა BvK-ის რაკეტების
ამონონობა შეიძლება**

ბაში წითელ მოედანზე გამართულ სამხედრო აღლუმებში, ამერიკელების გულის გასახიფქვად, შეიარაღებამ ვერ კიდევ არარსებული სახეობა და ბუტაფორიული ბალისტიკური რაკეტები გამოჰყვავდა და მებრძოლ დამატებლობისათვის 6-7-ნომრის სერიულ ნომრებს აწერდნენ. აღლუმის საპაეო ნაწილი არანაკლებ შიამბეჭდვით გამოდგა, მაგრამ ყველაზე საინტერესო პეკინის თუხე რამდენიმე ათეუ-

სამინისტროს ინფორმაციით, დღეს ჩინეთს 315-355 ასეთი რაკეტა და 90-100 გამშვები კომპლექსი აქვს.

რაც შეეხება ჯავშანტექნიკას, აღლუმზე Type-99G-ებმა ჩაიარეს, რომლებიც ჩინეთის ძირითადი საბრძოლო ტანკია, 1553მ-იანი თვითმძავლი საარტილერიო დანადგარები PL205-ისა და ZBD-97-ის (Type 97) ტიპის ქვეითა საბრძოლო მანქანები იყო. სამხედრო საქმეში დიდი სპეციალისტი არ უნდა ყოფილიყო, რომ ამ ჩინურ ქვეითა საბრძოლო მანქანაში რუსული BMP-3 ამოგეცნო. ZBD-97-ზე მუშაობა 90-იან წლებში დაიწყო და შეიარაღებაში 2006 წელს მიიღეს. მისი ეკიპაჟი სამი კაციცაა შედგება და დესანტის სახით შეიძლება კაცად გადამავდეს. ჩინური ქვეითა საბრძოლო მანქანა ერთი 100 მმ-იანი ქვეითი და მასთან შეწყველებული თითო 30 მმ-იანი ქვეითი და 7,62 მმ-იანი ტყვიამფრეხვეითა შეიარაღებული. როგორც ჩანს, ეს მანქანა შეიარაღებითაც BMP-3-ის ანალოგიურია, მაგრამ საინტერესო ის არის, სად იმყოფის ჩინელებმა BMP-3. ნაკლებსავარაუდოა, ის რუსებს მიეყვიათ, რომლებიც ჩინური ტექნიკური პლაგიატისგან ძალზე დაზარალებული არიან, მაგრამ ჩინელები საბჭოთა და არა მხოლოდ საბჭოთა სამხედრო ტექნიკის კოპირებაში იმდენად დახელოვნებული არიან, რომ შეიძლება ნიმუშიც არ დასტურდეთ და მაღალი ხარისხის ფოტოსურათებითაც იხელომდებოდნენ. თუმცა არ უნდა დავივიწყოთ ამ საინტერესო უმოკლეს დროში ყველადახვის შესაძლებლობები,

ZBD-97-ის ტიპის ქვეითა საბრძოლო მანქანა

რაც უცხო ტექნიკის კოპირებისგან წარმოიქმნება. სამხედრო ტექნიკის ფეხდა ახალი ნიმუშის შექმნისას ახალი სახის ტექნოლოგიებისა და ტექნიკური პროცესების გამოყენება-დანერგვა ხდება, რაზეც არაერთი წელი იხარჯება. ჩინეთის მრეწველობა კი უმოკლეს დროში ახერხებს ამ ახალი ტექნოლოგიების ათვისებას.

საინტერესოა ისიც, რომ აღლუმზე გამოყვანილ რამდენიმე მანქანას, უფრო სწორად კი მათზე დამონტაჟებულ გამშვებებსა და რაკეტებს რეალურებს ნამდვილად ვერ ვწოდებთ ისინი მაკეტს უფრო პეკუნენ, ვიდრე რეალურ რაკეტებს. სხვათა შორის, ამგვარი სახით აღლუმებზე შეიარაღებით ვითომ ახალი ნიმუშების დემონსტრირების პრაქტიკაც ჩინეთმა საბჭოთა კავშირისგან ისესხა. აიწლებულების განმგელო-

ლი J-11-ის ტიპის გამანადგურებლების გადგენა იყო. 1996 წელს ჩინეთს და კომანა „სუხოის“ შორის 2,5 მილიარდ ამერიკულ დოლარად ღირებულ ხელშეკრულება გაფორმდა, რომელიც ჩინეთში Cy-27CK-ს ტიპის 200 გამანადგურებლის ღირებულებულ წარმოებას ითვალისწინებდა, ახალი ნიმუშით J-11, კონტრაქტის თანახმად, თვითმფრინავების აწეობა რუსეთიდან მოწოდებული მაკომპლექტებული ნაწილების გამოყენებით უნდა მომხდარიყო. პირველი თვითმფრინავი 1998 წელს აფრინდა, 2003 წლამდე ჩინეთში 95 თვითმფრინავის ასაწეობად საჭირო მაკომპლექტებულები ვაგზაწესეს, რის შემდეგაც ჩინეთმა დანარჩენი 105 თვითმფრინავის აწეობაზე უარი განაცხადა და მსუხიოთი, რომ თვითმფრინავი ევროპაში გამოიყვინებდა წაყენებულ მითხურებს. 2006 წელს კი გამოჩნდა თვითმფრინავი J-11B, რომელიც გაუჩილია გამოლეთი პეკუნე რუსულ Cy-27CK-ს იმ განსხვავებით, რომ მასზე დაყენებული ავიონიკა და ელექტროაღჭურავილობა ჩინური წარმოებისაა. „სუხოიმ“ ჩინეთი ტექნოლოგიების დატაცებაში დადინამუჭა, მაგრამ უკვე გვიან იყო. სულ ახლახან კი ინტერნეტში გამოჩნდა ორადგილიანი J-11BS-ის ფოტო. მართალია, მისი მახასიათებლები ვერ უცნობია, მაგრამ იქნით რუსული Cy-30-ის ზუსტი ასლი.

ამერიკელებისთვის ყველაზე დიდი მოულოდნელობა, პეკინის მიერ აღლუმზე DF-31A-ს ტიპის რვა კომპლექსის გამოყვანა იყო

თეიმურ კულუზაშვილი

„პილოტი-მინა“

კლასის მარტვალი რაკეტები

ფრთოსანი რაკეტები

„არსენალი“ ავრძელებს რუბრიკას „საავიაციო შეიარაღება“ და ამჯერად მეთხვეულს სთავაზობს სტატიას „ჰაერი-მინა“ კლასის მართვადი რაკეტების შესახებ. რუბრიკის ახალ ნაწილს ჩვენ ფრთოსანი რაკეტებით ვიწყებთ.

მოწინააღმდეგის ღრმა ზურგში განლაგებული ობიექტებისთვის დარტყმების მიყენება სამხედროებს ყოველთვის საკუთარი ტერიტორიიდან ურჩევნიათ. სწორედ ეს ფაქტორი იწყევდა გერმანელების განსაკუთრებულ დაინტერესებას.

1916 წელს, პირველ მსოფლიო ომში, გერმანიაში პარიზისთვის დარტყმის მისაფრებლად 210 მმ-იანი ქვეშეი „ადიდ ბურტა“ გამოიყენა, რომლის სროლის მანძილიც დაახლოებით 120კმ-ს შეადგენდა. პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ კი, 20-იანი წლების დასაწყისში, გერმანიაში დაიბადა შორსმხრენი რაკეტის შექმნის იდეა, რომელიც მოქმედების რადიუსისა და საბრძოლო ქობინის სიძლიერის მიხედვით საარტილერიო ჭურვებზე ეფექტიანი უნდა ყოფილიყო.

ვერსალის ხელშეკრულებით გერმანიას ზოგიერთი სახის იარაღის წარმოება აეკრძალა. ამიტომაც პირველ ეტაპებზე მუშაობა რაკეტულ იარაღზე ფარულად მიმდინარეობდა. ხელისუფლებამაც ნაცისტური პარტიის მოხელის შემდეგ კი ამ სამუშაოში ოფიციალური სახე მიიღო.

1942 წლის ოქტომბრიდან გერმანელი ავიაციონსტრუქტორების ჯგუფი, რომელსაც რობერტ ლუხერი და ფრიც ვოსლაუ ხელმძღვანელობდნენ, ოფიციალურად შეუდგა რაკეტა Fieseler Fi-103-ის შექმნას, რომელმაც ცოტა ხანში მიიღო ნიმუში

V-1. მეორეხარისხ მას „ფაუ-1“ ერქვია. მისი სიგრძე 7,9 მ-ს, ფრთის გაქანი კი 5,37 მ-ს შეადგენდა. სრულად აღჭურვილი რაკეტა 2150 კგ-ს იწონდა, საიდანაც 830კგ საბრძოლო ქობინზე მოდიოდა. რაკეტის ფრენის სიჩქარე 656კმ/სთ-ს აღწევდა და მისი გამოყენება 240 კმ-ის დისტანციებზე შეიძლებოდა. მის კულმში გამართვებული სქემის ავტოპილოტი იყო განთავსებული, რომელიც აპარატს სწორ გეგმს აძლევდა და გათვლისწინებულ მიმართულებაზე იჭერდა.

V-1-ის ღირსებას ფიზიკურად ითვებ, კულის ნაწილში დაეყვებოდა პულსირება-

დი აირრეაქტიული ძრავა წარმოადგენდა, რომელიც 30-იანი წლების პილოს ვერმანელმა აეროდინამიკოსმა პაულ შმიდტმა შექმნა.

ფრენის მანძილს განსაზღვრავდა მექანიკური მრიცხველი, რომელზეც სტარტის წინ საჭირო ფრენის მანძილის ტოლ სიდიდეს აყენებდნენ. აპარატის ცხვირზე განთავსებულ შემსველრი ჰაერის ნაკადით მორთავლუ ნიშანიან ანემომეტრს მრიცხველი სულამდე დაჰყავდა, რის შემდეგაც საბრძოლო ქობინის კონტაქტური (დარტყმით) ამოქოქები დამცველებიდან იხსნებოდა და გაიცემოდა ბრძანება აპარატის პაირობაზე. V-1-ის საზუსტე +/- ნახევარ ლინდინს შეადგენდა, რაც იმ დროისთვის საკმაოდ კარგი მაჩვენებელი იყო.

ამგვარად იქცა V-1 მსოფლიოში პირველ უპილოტო აპარატად და ფრთოსანი რაკეტების პირველ პროტოტიპად. V-1-ის პირველი საბრძოლო გაფრენა შედგა 1944 წლის 13 თვისს, ლინდინის მიმართულიყო.

არსებობდა V-1-ის გამგების ორი ვარიანტი: სტაციონარული სახმელეთო გამგეები დანადგარიდან (კატაპულტა) და თვითმფრინავ-მატარებლიდან, რომლის როლს ბომბდამშენი He-111 ასრულებდა. რაკეტას თვითმფრინავზე ასობტრიულად — ფრთის ერთ-ერთი კონსოლის (უმეტესწილად, მარჯვენა) ქვეშ, ფიჭულაგთან ახლოს კიდებდნენ.

ღუფტავაფეს მესამე საპაერო ესკადრლია Blitz Wing-მა (ელვისებრი ფრთა) 1944 წლის თვისსიდან 1945 წლის იანვრამდე, სპეციალურად ამ მიზნების-

გერმანული ფრთოსანი რაკეტა V-1 „ფაუ-1“

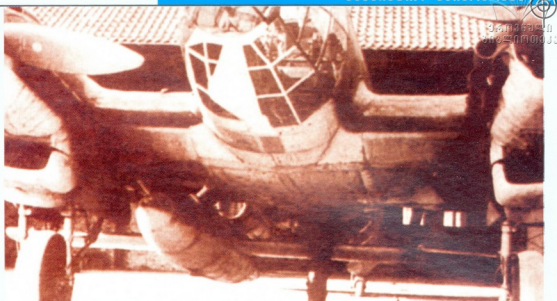
სთვის, მოდიფიცირებული He-111-დან (მოდიფიკაციის აღნიშვნა H-22s) V-1-ის 1176 გამოება განახორციელა. მიუხედავად ამისა, რომ V-1-ის ექსპერიმენტული გამოცდები სწორედ თვითმფრინავიდან ხდებოდა, შემდგომში უპირატესობა მანც კატაკტებს მიანიჭეს, რაც „საკავრო სტრატის“ ძალზე დიდმა ავირელობამ განაპირობა. V-1-ის ექსპლუატაციის მთელი პერიოდის განმავლობაში თვითმფრინავებიდან განხორციელებული გამოცდების 40% მარცხით დაძაიურდა. ზოგჯერ თვითმფრინავ-მატარებლებს გამოცდის ზონისთან მისეულამდე ბრიტანული გამანადგურებლები ავღებდნენ. უფრო ხშირად კი რაკეტის მატარებელ თვითმფრინავს, რაკეტის გამოცდისას მისი ძრავას ჩართვისას, საქმეშიდგამ გამოტყორცნილი რეაქტიული ჭელი ამიანებდა, რომლის ზემოქმედების ზონაში თვითმფრინავი რამდენიმე წამის განმავლობაში რჩებოდა.

გერმანიაში დაახლოებით 30000 V-1 ავავს, აქედან დაახლოებით 10000 რაკეტა ინგლისის მიმართულებით გაუშვეს, 8070 კი — ლონდონის, აქედან, შესაბამისად, 1847 და 1878 გამანადგურებლებმა და მუხმეტიტებმა ჩამოაფდეს. დაახლოებით 280 V-1 კი ვადალიბების აეროსტატებს შეეჯახა. სამომხმედე მიღწეულმა რაკეტებმა ბრიტანეთის ტერიტორიაზე 24791 მტრისა და განადგურა და 5864 კაცი იმსხვერპლა.

ზეერი ნავლის მიუხედავად, V-1 მანც მრისხანე იარაღი იყო და შუიარაღების ისეთი კლასის შექმნას დაულო საფუძველი, როგორცაღა ფრთოსანი რაკეტები.

ზეერი მსოფლიო ომის შემდეგ აშშ-მა და საბჭოთა კავშირმა V-1-ის, როგორც იარაღის ახალი სახეობის პერსპექტივულობა შეაფასა და ორივე ქვეყანამ მათ ბაზზე ფრთოსანი რაკეტების შექმნა დაიწყო.

საბჭოთა სპეციალისტებს „ფაუ-1“-ის ფრაგმენტები ხელში ჯერ კიდევ 1944 წელს ჩაუკარდაო, ერთი წლის შემდეგ კი ვლადიმირ ჩელიომის გერმანული რაკეტის ბაზაზე საბჭოთა ანალოგის შექმნა დაეკავა, რომელმაც შემდგომში ნიშნული 10X მიიღო. ძირითად, ის თვითმფრინავიდან უნდა გამოფენებისათ ამატორმაც ამ მიზნისთვის სამი Pe-8-ის ტიპის ბომბდამშენი გადააფუოს. 1945 წლის ბოლის თვითმფრინავების პორტიდან რაკეტის 63 გამოება შედგა, მაგრამ მიხანს მხოლოდ 30% მოხდა. გარდა ამისა, „ოროვინაღ-თან“ შედარებით რაკეტას უფრო უარესი მახასიათებლები ჰქონდა. პრობლემას მატარებელი თვითმფრინავი ქმნიდა, იმ დროისთვის მწკობრში მხოლოდ რამდენიმე ათეული Pe-8 იყო, რაც აშკარად არ კმარდა. ამის გამო 10X-ზე მუშაობა ძალე შეჩერდა.

თვითმფრინავიდან შეზღუდულად გამოყენების მიუხედავად, „ფაუ-1“ ისტორიაში პირველ სერიულ საავიაციო ფრთოსან რაკეტად შევიდა

აშშ-ში გერმანული რაკეტის კობრების სექტე უკუეოსად წვიდა და JB-2 Loon-ი 1945 წელს შუიარაღებაშიც კი მიიღეს. საავიაციო ვარიანტში მისი მატარებლები B-17, შემდგომში კი B-29 იყენენ. სულ 1385 რაკეტა აშენდა და ის შუიარაღებაში 1950 წლამდე იყო. საავიაციო ვარიანტში ის იშვიათად გამოიყენებოდა და უპირატესობა სახმელოთ და სახომადლო მოდიფიკაციებს ენიჭებოდა.

1948 წელს ამერიკელმა კომპანია Bell-მა შირი მიქმედების ფრთოსან რაკეტაზე დაიწყო მუშაობა, რომელთაც ჰერსკეტრე-ვამი სტრატეგიული ბომბდამშენები უნდა შეეიარაღებინათ. სახსრების დაზოგვის მიზნით, Bell-მა მოძაილო ფრთოსანი რაკეტის ბაზად თვისეუ შექმნილი ექსპერიმენტული ზებგერთი თვითმფრინავი X-1 აირჩია. რაკეტის სიგრძე, რომელმაც ნიშნული GAM-63 და სახელწოდება Rascal-ი მიიღო, 9,74 მ-ს, ფრთის გაქანი კი 4,27 მ-ს შეადგენდა. რაკეტის სასტარტო მასა 8255 კგ-ს შეადგენდა, საინანაც 200 კგ 2მტ-ის სიმძლავრის ბირთულე ქობინზე მიდიოდა. რაკეტის თხველსწავიანი რაკეტული ძრავა მას 3138 კმ/ს-ის ტოლ სიქარეს ანიჭებდა. GAM-63-ის გამოყენება მაქსიმ-

ძალურ 161 კმ დისტანციაზე შეიძლებოდა. ბომბდამშენ B-47-ის ბორტიდან რაკეტის პირველი სტარტი 1954 წელს შედგა, სამი წლის შემდეგ კი ის სერიულ წარმობაში ჩაუშვეს. ეს პროექსი 1958 წელს შეწყდა. მიხმეს რაკეტის ფრთის პატარა მანძილი და დაბალი სიხუტე წარმავლენდა, — მისი საერაულო წრიული ვადანბრა 3-4 კმ-ს უტოლდებოდა. მიუხედავად ამისა, რაკეტა რამდენიმე წლის განმავლობაში B-47-ების არსენალში იყო. თვითმფრინავს მხოლოდ ერთი, ფიუხელდაკის მარჯვენა ბორტიზე ნახევრად ჩაფლულ მდგომარეობაში დამატარებელი GAM-63-ის წაღება შეეძლო.

Rascal-ის მარცხის შემდეგ, 1956 წლის 15 მარტს, აშშ-ის სამხელო-საკავრო ძალებმა სტრატეგიულ ბომბდამშენ B-52-ისთვის განკუთვნილი ახალი ფრთოსანი რაკეტის შექმნაზე გამოაცხადეს კონკურსი, რომლის ფინალისტად ერთი წლის შემდეგ ფრმა North American-ი და მის მიერ შექმნილი Hound Dog-ი დასახელდა. B-52-ებს ძრავების შიდა წველსა და ფიუხელდაკის შორის არსებულ პილონებზე თითო-თითო რაკეტის წაღება შეეძლო. შემუშავებული ტექტიკის თანხმად, ისინი პერსან-

დამიზნების სისტემის არაფექტიანობის გამო Rascal-ის სერიული წარმოება მხოლოდ სამ წელიწადს გაგრძელდა

ვეფქტიანობის მიუხედავად, პილონებზე დაკიდებულ AGM-28 Hound Dog-ის ტიპის რაკეტები, B-52-ის ფრენის მანძილს 15-17%-ით ამცირებდნენ

ინააღმდეგო თავდაცვის მსხვილი ობიექტების გასანადგურებლად უნდა გამოეყენებინათ AGM-28-ის სიგრძე 12,9 მ-ს, ფრთის გაქანა კი 3,7 მ-ს შეადგენდა. რაკეტა 4600 კგ-ს იწონიდა, საიდანაც 790 კგ 1,1 მგტ სიმძლავრის ბირთვულ ქობინზე მოდიოდა. ძალური დანადგარის სახით რაკეტაზე საავიაციო ძრავა J-52-ის არაფორსაველი ვარიანტი გამოიყენებოდა, რომელიც რაკეტის კუდა ნაწილზე ქვედან მარდებოდა. ეს ძრავა იმეუ საწვავზე მუშაობდა, რითაც თვითმფრინავი, და ამიტომაც ხშირად, თვითმფრინავის ძირითად ძრავებთან ერთობლიობაში, აფრენისას გამოიყენებოდა. რაკეტის საწვავის მარაგის გადავსება კი უკვე ფრენის დროს, თვითმფრინავის საწვავის აუზებიდან ხდებოდა. რაკეტის ფრენის სიჩქარე 2,1 მახს უტოლდებოდა.

B-52-ს ბორტიდან რაკეტის პირველი საცდელი გაშვება 1960 წლის 29 თებერვალს შედგა, მომავალ წელს კი რაკეტა შეიარაღებაში მიიღეს. მისი სერიული წარმოება 1963 წლის 28 მარტს შეწყდა (იმდროინდელი კურსით ერთი რაკეტის დირეზულია 690,073 დოლარს შეადგენდა). სულ გამოუშვეს 772 რაკეტა — 47 საცდელი და 675 სერიული, ამთგან 247 მოდიფიკაცია AGM-28B-ად გადაკეთდა. მას ასტროკორექციის უკუევის სისტემა პინდა და AGM-28A მოდიფიკაციისგან განსხვავებით მინიმალურ 61 მ სიმაღლეზე შეეძლო ფრენა.

70-იანი წლების დასაწყისისთვის Hound Dog-ი ყვდარ მასუხიბდა წაყენებულ მოთხოვნებს, ფრენის სიმაღლის შეცირების მიუხედავად, მას არ შეეძლო იმ

პერიოდში საბჭოთა კავშირის შეიარაღებაში არსებული საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსების გადალახვა და ამიტომაც დაიწყო მისი შეიარაღებიდან მოხსნის ეტაპობრივი პროცესი. ბოლო რაკეტა შეიარაღებიდან 1978 წლის 15 მარტს მოხსნა.

1946 წელს ლენინგრადის კავშირის სამხედრო აკადემიის რადიოლოკაციის კათედრაზე დაცულ იქნა სადიპლომო პროექტი, რომელშიც ხომალდსაწინააღმდეგო ფრთოსანი რაკეტა იყო წარმოდგენილი. სადიპლომო ნაშრომის ავტორი სერგო ბერია გახლდათ. სწორედ იმ

სერგო ბერია

ლერენტი ბერიას შვილი, რომლის შიშში იმ პერიოდში მთელ საბჭოთა კავშირში პეჩნდით მართალია, პროექტს საფუძვლად გერმანული კვლევები დაელო, სამაგიეროდ, სერგო ბერია საბჭოთა პარტიული და სახელმწიფო მოხელეების მეტწილად უნიჭო შეიღებს შორის იმეათი გამინაკლისი იყო.

ის 1924 წლის 24 ნოემბერს თბილისში დაიბადა. 1938 წელს ოჯახიან ერთად მოსკოვში გადავიდა საცხოვრებლად და 1941 წელს საბჭოთა კავშირის შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცენტრალურ რადიოტექნიკურ ლაბორატორიაში დაიწყო მუშაობა. 1942 წლის ოქტომბერში ბერია თავდაცვის მინისტრის სახალხო კომისრის განკარგულებით სასწავლებლად ლენინგრადის კავშირის სამხედრო აკადემიაში გაიგზავნა. სწორედ აქ დაიცვა მან შემოსისწებული სადიპლომო ნაშრომი.

1948 წელს ბერია საკანდიდატოს, ოთხ წლის შემდეგ კი სადოქტორო დისერტა-

სერგო ბერიათ მიერ შექმნილი KC-10 შეიარაღებაში 20 წელზე მეტხანს იყო

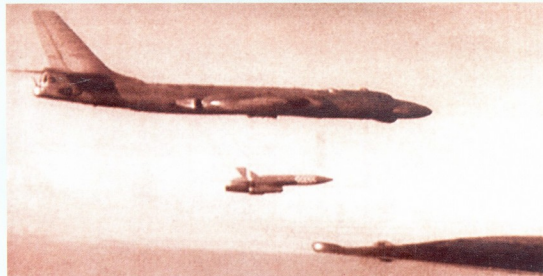
ცას იცავს. მისი დაპატონების შემდეგ, 1953 წლის ფლისში, სერგოვ დააპატონებს და 1954 წლამდე ციხეში იჯდა. რეაბილიტაციის შემდეგ ყველა ჯილდო და სამხედრო წოდებანიამორთმეული ბერია დღის გვარს, გვამჭარის იღებს და კიევში გადადის საცხოვრებლად. აქ 1999 წლამდე სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში **КОМЕТА**-ში მუშაობდა. ბოლო ცხრა წელი კი მთავარი კონსტრუქტორის თანამდებობაზე. სერგოვ ბერია 2000 წლის 11 ოქტომბერს, 75 წლის ასაკში გარდაიცვალა.

1947 წელს გამოხული ბრძანებით დაიწყო მუშაობა რაკეტა **КОМЕТА**-ზე, რამდენიმე დღეში კი შეიქმნა №1 საეციალური საკონსტრუქტორო ბიურო, სადაც სერგოვ ბერია მთავარ ინჟინრად დაინიშნა. მომავლი რაკეტის პლანერის დაპროექტება კი მიქოიანის საკონსტრუქტორო ბიუროს დაეკალა, რომელმაც ბაზად გამანადგურებელი **МИГ-15** აირჩია და რაკეტა მის შემცირებულ ასლად აქცია. **КС-1**-ის სიგრძე 8,4 მ-ს, ფრთის გაქანს კი 4,7 მ-ს შეადგენდა. რაკეტა 2735 კგ-ს იწონიდა, საიდანაც 950 კგ მსხვერფად-ფუგასური ტიპის საბრძოლო ქიმიკატი მოდიოდა. 1060-1200 კმ/ს-ის ტოლი ფრენის სიჩქარისას რაკეტის გამოყენება 80-90 კმ დისტანციაზე შეიძლებოდა. რაკეტის სრულყოფის დასაჩქარებლად შეიქმნა მისი პილოტირებადი ანალოგი, რომელმაც პირველი გაფრენა 1951 წლის 4 იანვარს შეასრულა. ანალოგს მურჩინავ-გამოძვლევი ამეტ-ხან სოლიანი მართავდა. 150 პილოტირებადი გაფრენის შემდეგ, 1952 წლის მაისში, ბომბდამშენ **Ту-4К**-ის ბორტიდან უკვე საბრძოლო რაკეტების გამოცემა დაიწყო. ფოვლე თვითმფრინავს, რომელიც **К-1М**-ის ტიპის რადიოლოკაციური სადგურით იყო აღჭურვილი, ორი-ორი რაკეტა მიჰქონდა, რომლებიც ფრთაქვეშა პილონებზე იყო განთავსებული. ძალური დანადგარის სახით **КОМЕТА**-ზე რუსურგავსებელი და შემდგომ გაემთხრებულ **РД-500**-ის ტიპის რეაქტიული საავიაციო ძრავები გამოიყენებოდა. რაკეტა შეთარაღებამ 1953 წელს მიიღეს, ერთი წლით ადრე კი, 1952 წლის 21 ნოემბერს, გამიცდის დამასრულებელი ეტაპის ფრვლებში, რაკეტა ჩამოტყორღო კრავიერ **Красный Кавказ**-ის გასანადგურებლად გამოიყენეს. რაკეტა ხომალდს შუა ნაწილში მოხვდა, რას შემდეგაც ის ორ ნაწილად გადატყდა და ჩაძირა.

შეიარაღებაში ახალი ხომალდსაწინააღმდეგო ფრთისანი რაკეტის მიღების დროისთვის **Ту-4К** უკვე მოძველებული იყო და ამიტომაც ახალი რაკეტების შექმნა **Ту-16**-ის ბაზაზე გადაწყვიდა. ახალი **Ту-16КС**-ები შეთარაღებამ 1954 წელს მიიღეს და **КС-1**-ებიან ერთად შეთარაღებამ 70-იან წლებამდე იყვნენ.

ფეფქტიანობის წყალობით ხომალდსაწინააღმდეგო K-10C, რომელსაც თბილისის საავიაციო ქარხანა უშვებდა, შეიარაღებაში 1994 წლამდე რჩებოდა

50-იანი წლების დასაწყისისთვის სტრატეგიული ბომბდამშენი **Ту-95** ერთადერთი საბჭოთა თვითმფრინავი იყო, რომელსაც აშშ-მდე მიღწევა და უკან მობრუნება შეეძლო, მაგრამ ალბათობა იმისა, რომ ის იმის დაწყების შემთხვევაში აშშ-ის პაერსაწინააღმდეგო საშუალებების გადაღებვას შეუძლებდა, ძალზე მცირე იყო და ამიტომაც გადაწყვიტა მისი „პაერისაწინააღმდეგო“ კლასის რაკეტებით შეიარაღება. 1954 წლის 11 მარტის დადგენილებით მიქოიანის საკონსტრუქტორო ბიუროს, პირველად საბჭოთა კავშირში, ბირთვული ქიმიკატი აღჭურვილი ფრთისანი რაკეტა **X-20**-ის (**КОМЕТА-20**) შექმნა დაეკალა. გემის თანხმად, ახალი რაკეტა **Ту-95**-ის ტიპის მდიდოფირებული სტრატეგიული ბომბდამშენიდან უნდა გამუჭულოყო. რაკეტის სიგრძე, რომელიც გამანადგურებელი **МИГ-19**-ის საერთო შუაიწვერის იმპორტბდა, 14,95 მ-ს, ფრთის გაქანს კი 9,15 მ-ს შეადგენდა. სრულად აღჭურვილი რაკეტა 12000 კგ-ს იწონიდა, საიდანაც 2300 კგ 0,8-3,0 მგტ სიმძლავრის ბირთვული საბრძოლო ქიმიკატი მოდიოდა. მისი ფრენის სიჩქარე 600 მ/წ-ს შეადგენდა, ძალური დანადგარის სახით მასზე **АЛ-7Ф**-ის ტიპის რეაქტიული საავიაციო ძრავ გამოიყენებოდა.

X-20-ის საცვლილი გაშვება 1958 წლის 17 მარტს შედგა, ორი წლის შემდეგ კი რაკეტა, სერული ნიშნულით **X-20M**, შეიარაღებაში მიიღეს. ყოველ რაკეტაში მდებარე **Ту-95К**-ს ერთი ასეთი რაკეტა მიჰქონდა, რომლის განთავსებაც ფოვლელოკაციის ქვეშ, ნახევრად ჩაფლულ მდგომარეობაში ხდებოდა. სტარტის წინ საეციალურ მძიეობილობას რაკეტა ნიშმიდან გამოჰყვდა და მისი ძრავას ჩართვა ხდებოდა. ძრავას მუშაობის ფორსაყულ ფრეიმზე გადასვლის შემდეგ, რაკეტა შორდებოდა თვითმფრინავს და ჯერ 300-400მ-ით დასლა ეშვებოდა, შემდეგ კი 15000მ სიმაღლეზე ადიოდა. ფრენის ამ ეტაპზე რაკეტა, მატარებელი-თვითმფრინავიდან წამოსული ბრძანებებით იმართებოდა, სამიხუნესთან მიახლოებისას კი ავტოპილოტი ირთებოდა. თავად მიზნის აღმოჩენა (450 კმ) და მისთვის ფორსაყულს დამიხუნე მატარებელი თვითმფრინავის ცხეცირა ნაწილში ახლებული რადიოლოკაციური სადგურით ხდებოდა. როდესაც მიზნამდე 270 კმ რჩებოდა, მატარებელი უკან უხვევდა, ბოლო 70 კმ-ზე კი რაკეტა ავტონომიურად მიფრინავდა და მიზანთან მიახლოებისას მასზე 60°-იანი კუთხით ჰიკირებდა.

მიუხედავად ბევრი დროსებისა, რაკეტის დიდ ნაჯის მის გართულებული ექს-

X-20 ბირთვული საბრძოლო
ქობინის მატარებელი პირველი
საბჭოთა სერული საავიაციო
ფრთოსანი რაკეტა იყო

პლუტაცია წარმოადგენდა, რის გამოც აშშ-ის ტერიტორიის სიღრმეში განლაგებული სტრატეგიული მნიშვნელობის ობიექტების განადგურების ამოცანა ბალისტიკურ რაკეტებს დაეკისრა, რაკეტებში Ty-95K-ის გამოყენება კი ავიაციის შინაარსის განსაზღვრებად იგეგმებოდა.

60-იანი წლებისთვის ამერიკული ავიაციის პერსონალიზაციის დაფუძნება და Phantom II-ის ტიპის საგემბანო გამანადგურებლების გამოყენება 1,8-2M-ით მფრენი X-20M-ის ფუქტბანის საკითხი კვლევებში დააყენა. ამასთან, ავიაციის შინაარსში მყოფ ხომალდებს შორის არსებული მანძილის გამო, რაკეტის ბირთვული ქობინის სიმძლავრე მხოლოდ 2-3 ხომალდის გასანადგურებლად იყო საკმარისი. მიუხედავად ამისა, ის შეარაღებებიდან მხოლოდ 1991 წელს მოხსნეს.

X-20-ზე მუშაობის პარალელურად, 1955 წელს მიქოიანის საკონსტრუქ-

ტორ ბუროს ახალი ზებეგებით ფრთოსანი ხომალდსაწინააღმდეგო რაკეტის შექმნა დაეკავა, რომლის გამოყენებაც ამერიკული ავიაციის განსაზღვრებლად იქნებოდა შესაძლებელი. ახალმა ნაკეთობამ ნიშნული K-10 (КОМЕТА-10) მიიღო და მისი პირველი ეგზემპლარი 1957 წლის ოქტომბერში დაშადა. გემის თანახმად, ახალი რაკეტის მატარებელი საშუალება Ty-16 უნდა ყოფილიყო, მაგრამ ახალი დავალების შესასრულებლად თვითმფრინავი გადაკეთების საჭიროებდა. ფიუჯელაჟის ცხვრა ნაწილში, შტურმანის კაბინის ადგილას, რაკეტის დამაბნეხელი და მიზნის აღმოჩენი (დისტანცია 400კმ) რადიოლოკაციური სადგური განათავსეს. მოდერნიზებულ Ty-16K-10-ის მხოლოდ ერთი ასეთი რაკეტის წაღება შეეძლო და მას ფიუჯელაჟის ქვეშ ნახევრად ჩაფლულ მდგომარეობაში ათავსებდნენ. გაუმჯობესდა სპეციალურ საკიდარზე დამაგრებული რა-

კეტა ქვევით ჩამოდიოდა და მტარებელს უსვან თვისუფლებოდა.

რაკეტის სიგრძე 9,75 მ-ს, ფრთის გაქანი კი — 4,1 მ-ს შეადგენს. რაკეტა 4500 კგ-ს იწონის, საიდანაც 1000 კგ საბრძოლო ქობინზე მოდის. ეს უკანასკნელი ორ ვარიანტში არსებობდა, — მსხვერვად-ფუჯასური, რომელსაც 10000 ტ წყალწყვის ხომალდის ჩამორეა შეეძლო, და ბირთვული — სიმძლავრით 350 კტ. რაკეტის ფრენის მაქსიმალური სიჩქარე 2030 კმ/სთ-ს შეადგენდა, გამოყენების სიმაღლე კი 5000-10000 მ-ში ვარიანტებად, გამოყენების დისტანცია კი — 185-2300 კმ-ში.

გამკვების შემდეგ რაკეტა 1000-1500 მ-ით დაბლა ეშვება, რის შემდეგაც მუდმივი სიმაღლით მიფრინავს. მიზნიდან 105 კმ დისტანციაზე რაკეტა 13-18°-იან პიკირებაში გადადიოდა და 2400 მ-მდე ეშვებოდა. შემდეგ კუთხე 3-8°-მდე მცირდებოდა და ფრენის სიმაღლე 800-1200 მ-ს უტოლდებოდა. მატარებელზე გაცემული ბრძანებით, მიზნიდან 15-20 კმ-ში რაკეტა ფრენის ავტონომიურ რეჟიმში გადადიოდა და უკვე თვითონ ემზინებოდა ხომალდს.

K-10C-ის (სერაულის ნიშნული) პირველი პარტია მიხსოვის №256-ე ქარხანაში გამოიშვა. შემდეგ წელს კი პირველი სიცილი გამოშვება შედგა, რის შემდეგაც მის ინტენსიური გამოცდა დაიწყო. 1958 წლის 31 დეკემბრის დადგენილებით რაკეტა სერულ წარმოებაში თბილისის საავიაციო ქარხანაში ჩაუშვეს. იმ დროისთვის ის ძალზე საიდუმლო ნაკეთობას წარმოადგენდა. აწვიობდნენ რაკეტებს სხინდენ ფრთებს, სპეციალურ კონტეინერში ათავსებდნენ და გალავნებული დაცვით მხოლოდ დამამობით გზავნიდნენ დანიშნულებას ადგილზე.

სერული რაკეტები პირველი 1960 წლის ზაფხულში, კასპიის ზღვაში, პორტ შევჩენკოთან გაუშვეს. მიზნის როლს ჩამოწერდნენ ტანკერი Чкалов-ი ასრულებდა.

60-იან წლებში თბილისში სულ 1669 K-10C გამოიშვა (რაკეტებში ვარიანტში 173 თვითმფრინავი დამზადდა). კომპლექსი Ty-16K-10 შეარაღებიდან მხოლოდ 1994 წელს მოხსნეს.

შეარაღებაში ზებეგებით ბომბამფენ Ty-22-ის მიღების შემდეგ, 50-იანი წლების ბოლოს, მისი რაკეტებშიადა გადაკეთების იდეა წარმოიშვა. მახასიათებლების გაუმჯობესების მიზნით, ახალი ფრთოსანი რაკეტის აღჭურვა თხევალსაწვეთიანი სარაკეტო ძრავით გადაწყდა, რისი წყალბოთიაც ფრენის სიდიდემ M=3,5-ს მიაღწია. ეს რაკეტას იმ პერიოდში არსებული ნებისმიერი პერსონალიზაციის სისტემის გადაღების საშუალება აძლევდა.

ფრთოსანი X-22

ფროსანი X-22 Буря-ს შუქნა, ისევე როგორც ყველა მანამდე არსებული საბჭოთა ფროსანი საავიაციო რაკეტისა, შიქიანის საკონსტრუქტორ ბუროს ერთ-ერთ ფილიალს 1958 წელს დაეკავა (1996 წლიდან საკონსტრუქტორ ბუროს Ty-22K შიქარალებში მხოლოდ 1967 წელს მიიღეს. ყოველ თვითმფრინავს ფიუნელაქვეშ ნახევრად ჩაფლულ მდგომარეობაში ერთი X-22 მაქინა, რომელსაც 950 კგ-იანი მსხვერვად-ფუგასური ტიპის საბრძოლო ქობინი ჰქონდა.

უნდა ითქვას, რომ რაკეტა საექსპლუატაციოდ საჭიროდ და არასაიმედოდ გამოდგა და სასწრაფო მოდერნიზაციის საჭიროება. პარალელურად კი ტუ-პოლკვის საკონსტრუქტორ ბუროს ახალ ბომბდამშენ Ty-22M-ზე მუშაობდა და მოდერნიზებული X-22M-ის გამოყენება ამ თვითმფრინავიდან უნდა მოხდარიყო. საბაზო ვარიანტისგან განსხვავებით, მას კეკევი ფიუნელაქვეშა კილი ჰქონდა. მისი სიგრძე 11,67 მ-ს, ფრთის გაქანი კი 3 მ-ს შეადგენს. რაკეტა 5900 კგ-ს იწონის, საიდანაც 930-1000 კგ საბრძოლო ქობინზე მოდის. დამზენება ინვესტიული სისტემით ხდება და 4000 კმ/თ-ის ტოლი მაქსიმალური სიქარის მისი გამოყენება მაქსიმალურ 400 კმ დისტანციაზე შეიძლება. სწრაულ წარმოებამდე მიყვანილ Ty-22M2-სა და Ty-22M3-ს სამ-სამი X-22-ის წაღება შეუძლო. აქედან ორს ფრთაქვეშა პილიონებზე ათავსებენ, მესამეს კი ნახევრად ჩაფლულ მდგომარეობაში ფიუნელაქვეშ ქვეშ. X-22M და X-22MA შიქარალებში 1974 წელს მიიღეს. ამ უკანასკნელს რელიეფის პარალელურად შეუღლია ფრეა.

რაკეტებში Ty-95K-22-ზე
დამატებული
ფროსანი X-22-ები

რაკეტის გამოყენება შემდგენიარად ხდება: სტარტიდან 3 წმ-ის განმავლობაში რაკეტა 500-700 მ-ით დაღლა ეშვება, ამ დროს ირთება ძრავა, ხოლო ფიუნელაქვეშა კილი სწორდება და ხდება საბრძოლო ქობინის ამოქოქის შუქნება. 11 წმ-ის შემდეგ რაკეტა სიმაღლის აღების რეჟიმში გადადის და 22500 მ სიმაღლეზე ადის. სამიზნიდან 60 კმ-ში ძრავა გამოირთვება და რაკეტა სამიზნიზე პაკირებს. ამ დროს მისი მართვა ავტონომიურად ხდება.

70-იანი წლების ბოლოს გადაწყდა, რომ X-22-ის ტიპის ფროსანი რაკეტებით მოდერნიზებადი Ty-95K-ები აღეჭურვებოდა გარაკეთების შემდეგ ყოველ რაკეტში მისი რაკეტის წაღება შეუძლო. საცდელი გაშვებები 1981 წელს შედგა. კომპლექსი Ty-95K-22 შიქარალებაში მხოლოდ 1987 წელს მიიღეს (მოდერნიზაცია 45-მ თვითმფრინავმა გაიარა). რაკეტის მატარებელი ყოველი თვითმფრინავი, როგორც წესი, ერთი ფიუნელაქვეშა ან

ორი ფრთაქვეშა რაკეტით დაფრინავდა. სამი რაკეტის წაღება მხოლოდ ტრანსპორტირების მიზნით ხდება, სულ დაახლოებით ყველა მოდიფიკაციის ათასი რაკეტა გამოუმუქს და ის საჭიროდ ქმდითი ხიმაღლსაინანაღმდგო საშუალება იყო. როგორც გამოცდებმა ცხადყო, არაბირთვიული ქობინის გამოყენების შემთხვევაში, სამიზნი ხიმაღლის ბორტში მოხვედრისას რაკეტა 20მ-ის ტოლს ნახევრეტს აცუფებს, ხიმაღლის შიქით კი დამზანებული ექვეტი 12 მ-მდე აღწევს.

2000 წელს, სახელმწიფო კალის ფარგლებში, უკრანამ რუსეთს საბჭოთა კავშირის დამუსის შემდეგ თვის ტერიტორიაზე დარჩენილი 386 რაკეტა გადასცა. მართალია, X-22-ის ტიპის რაკეტებზე აღარ აყენებენ ბირთვიულ ქობინებს, მაგრამ მოდიფიციებული X-22H დღემდე რჩება Ty-22M3-ების მთავარ შიქარალებად.

თქმურ პულშაზაშვილი

(დასასრული შემდეგ ნომერში)

სოლიდური ასაკის მიუხედავად X-22-ის ტიპის ფროსანი რაკეტები დღემდე Ty-22M3-ის შიქარალების ძირითად სახეობას წარმოადგენს

აჩხეჩხელი

საქართველოს
საჰაერო ძალები

B-52H

გოგლაგუნაბი სტრაზეგიული ოპერაციისთვის

სახმელეთო მიზნების გასანადგურებლად აერობლანების გამოყენება ჯერ კიდევ პირველ მსოფლიო ომამდე სცადეს. თავდაპირველად თვითმფრინებიდან ბომბების ნაცვლად კაუჩუკისა და ქვეითებს ფანქისხელა მეტალის ხელშეხების უშენდენ, მაგრამ 1911 წლის 1-ელ ნოემბერს იტალია-თურქეთის ომში იტალიელმა ლეიტენანტმა გავოტემ ტრიპოლიში თურქულ ჯარს თვითმფრინავიდან ოთხი 1,8კგ-იანი მუხმარა ესროლა.

პირველი მსოფლიო ომის საწყის ეტაპზე აერობლანებით სახმელეთო მიზნების დაბომბვას უფრო დამაშინებელი ეფექტი ჰქონდა. ბომბდამშენების როლს არასპეციალიზებული თვითმფრინავები ასრულებდნენ, რომელთა პილოტებიც მონიაალმდეგ მძიმე ბომბებს ხელით აყრდნენ. იერიშები შემთხვევით ხასიათს ატარებდა და არ იყო შეთანხმებული სახმელეთო ჯარებთან. ამიტომაც იმ დროს უფრო ღირებულეს ანიჭებდნენ უპირატესობას. ღირებულებების ყველაზე დიდი ფლორტი გერმანიას ჰქონდა (18 ცალი). დიდი ფრენის მანძილზე ერთად მათ საბრძოლო დატვირთვის სახით რამდენიმე ტონის წაღება შეეძლოთ, მაგრამ დიდი და მოუქნელი ღირებულები მტრისთვის კარგი სამიზნე იყო.

პირველი სპეციალიზებული ბომბდამშენი მეფის რუსეთში, კონსტრუქტორ 1913 წელს შექმნილი ივან სიკორსკის ოთხბრავიანი ილსა მურომეცი იყო. ბიბლანის სქემით შექმნილი ცარ-

იელი თვითმფრინავის მასა, მოდიფიკაციიდან გამომდინარე, 3100-4800კგ-ს შეადგენდა, მაქსიმალური ახაფრენი კი 4600-7000კგ-ს. 1914 წლის ბოლოს ამ თვითმფრინავებისგან მსოფლიოში პირველი მძიმე ბომბდამშენთა შენაერთი ჩამოყალიბდა. ბომბებს როგორც ფიზიკურად, ასევე გარე საკიბებზე ათავსებდნენ. დაახლოებით ექვსეუ მდიდიფიკაციის 80 თვითმფრინავი აიკო.

დასავლეთში მრავალბრავიანი ბომბდამშენები მხოლოდ 1916 წელს გამოჩნდნენ. ამ კლასის პირველ გერმანულ თვითმფრინავებს ფორმა Gotha-ს G-III და G-IV წარმოადგენდა 300კგ-იანი საბრძოლო დატვირთვით. ინგლისში ბომბდამშენები მხოლოდ 1917 წელს

გამოჩნდნენ, როდესაც Handley Page-მა ორბრავიანი 0/400 შექმნა. იმავე წელს ამ თვითმფრინავებით ბრიტანეთის კუნძულებიდან გერმანიის რეველარული დაბომბვები დაიწყო.

აშშ-ში კონსტრუქტორ გლენ მერტინის პირველი ბომბდამშენი MB-1 მხოლოდ 1918 წლის 17 აგვისტოს აერინდა.

პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ ავიაციამ სწრაფად დაიწყო განვითარება. ნელი და მოუქნელი აერობლანები სწრაფმა და გაცილებით საიმედო თვითმფრინავებმა შეცვალა. გაიზარდა ფრენის სიშორე, სიჩქარე, საბრძოლო დატვირთვა კი 2000-2500კგ-ს მიაღწია. ახალი ბომბდამშენების მასობრივად

სიკორსკის მიერ შექმნილი მსოფლიოში პირველი სერიული მძიმე ბომბდამშენი ილსა მურომეცი

მეორე მსოფლიო ომისას Lancaster-ი ძირითადი ბრიტანული ოთხბრავიანი ბომბდამშენი იყო

დატვირთვის სახით შეიღებოდა ეკიპაჟის ქონე თვითმფრინავს, რომლის ფრის მაქსიმალური სიჩქარე 450 კმ/სთ-ს შეადგენდა, 6350 კგ-ს უტოლდებოდა. მის მეორე ვარიანტს ერთი 9970 კვანთის ბომბის წაღება შეუძლო. ქალაქების მასირებული დაბომბვისას ბრიტანელები ამერიკელებით ორ ტალღად მოქმედებდნენ: პირველი ფუგასური, მეორე კი ცეცხლგამქენ ბომბებს ყრიდა, რისი წვალლობაც დაბომბვის რაიონებში ძლიერი ხანძრები ჩნდებოდა. არსებული ცნობებით, 28 ფლისის რეიდისას პამბურგში 40000 კაცი დაღუპა.

1945 წლის 13-15 თებერვალს არანაკლებ მასირებულად დაბომბა დრეზდენი. ქალაქი მსხვილი სამრეწველო ცენტრი იყო. უმნიშვნელოაენის სატრანსპორტო კვანთით. 13 თებერვალს 796 Lancaster-მა ქალაქში 1478 ტონა ფუგასური და 1182 ტონა ცეცხლგამქენი ბომბი ორ ტალღად ჩამოჟრა. ვეწლა თვითმფრინავი ერთ წერტილში გადიოდა, შემდეგ მარაოსავით იშლებოდნენ და თავ-თავიანით მიხნებოსვენ მიფრინავდ-

ნენ. 14 თებერვალს დაბომბევებს ამერიკული ავიაციაც შეუერთდა და 311-მა B-17 Flying Fortress-მა დრეზდენში მთავარ სტრატეგიულ ობიექტებზე — სარკინიგზო პარკსა და სადგურებში 771 ტონა ბომბი ჩამოაგდო. 2 მარტს ამერიკულმა ბომბდამშენებმა ქალაქზე კიდევ ერთი იერიში მიიტანეს და 406-მა თვითმფრინავმა 940 ტონა ფუგასური და 141 ტონა ცეცხლგამქენი ბომბი ჩამოყარა. თვითმფრინავებს კონკრეტული სამიზნე არ გაჩანდათ და ამიტომ დაბომბვა „ხალისისებურად“, დიდ ფართობზე ხდებოდა.

დრეზდენში დაბომბევებისას დაღუპული ოფიციალური რაოდენობა ელიძე უცნობია. სხვადასხვა წყაროს ცნობით, ხანძრებს 25-დან 100 ათასამდე კაცი შეწერია.

B-17 მეორე მსოფლიო ომში მთავარი ამერიკული ბომბდამშენი იყო. კომპანია Boeing-მა ეს თვითმფრინავი სერიულ წარმოებაში 1938 წელს ჩაუშვა. მაღალი სიციცხლესუნარიანობისა და ძლიერი თავდაცვითი შეიარაღების

გამოყენება 1936 წელს ესპანეთის სამოქალაქო ომში დაიწვეს, 1937 წლის 26 აპრილს კი ქალაქ გერნიკაში მშვიდობიანი მოსახლეობა დაბომბეს. ბომბდამშენები მასშტაბურად ორი წლის შემდეგ, მეორე მსოფლიო ომში გამოიყენეს. გერმანელებმა მშვიდობიანი ქალაქების დაბომბვა დაიწვეს. 1940 წლის 24 აგვისტოს გერმანულმა ბომბდამშენებმა როტერდამზე მიიტანეს იერიში. მართალია, გერმანიას მაშინ და არც შემდგომრ გაჩანდა სტრატეგიული ბომბდამშენები (და არც ოთხბრავიანი ბომბდამშენები), მაგრამ ეს ოპერაცია მეორე მსოფლიო ომში ავიაციის პირველ სტრატეგიულ დარტყმას წარმოადგენდა. მალე ბრიტანეთისთვის ბრძოლაში გერმანულმა ბომბდამშენებმა ლონდონის თითქმის ყოველდღიურად დაბომბვა დაიწვეს, — მესამე რაიხი ანას სტრატეგიულ ოპერაციებს უწოდებდა.

ვალში არც ბრიტანელები რჩებოდნენ და გერმანული ქალაქების სამრეწველო ზონების დაბომბვაზე გადავიდნენ, — მაგალითად, 1943 წლის 24-30 ფლისის პამბურგზე მიიტანეს საჰაერო იერიში. სამეორე სამხედრო-საჰაერო ძალების საბომბდამშენი კორპუსის მეთაურის არტურ პარისის აზრით, გერმანული მოქმადების განადგურება ისეთივე მნიშვნელოვანი იყო, როგორც იმ სამრეწველო ობიექტებისა, სადაც ისინი იყვნენ დასაშენებელი. პირველი დაბომბვა 24 ფლისის დაიწყო და 50 წუთს გრძელდებოდა. მასში 791 თვითმფრინავი მონაწილეობდა, ჩამოვლებული ბომბების ტონაჟმა 2400 ტონა შეადგინა.

მეორე მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე, საბჭოთა კავშირისა და გერმანიისგან განსხვავებით, სადაც აქცენტი საფორტო ავიაციის განვითარებაზე იყო, რეიდებია, აწმ-მა და დღმა ბრიტანეთმაც მთელი ყურადღება მძიმე ოთხბრავიანი ბომბდამშენების შექმნაზე დახატაენეს. მათი საშუალებით ბომბის სტრატეგიული სამრეწველო ობიექტების განადგურება პქონდათ დაგეგმილი.

28 ფლისის სწორედ მძიმე ბომბდამშენების გამოყენებით ჩატარდა პამბურგზე მორიგი საჰაერო რეიდი, რომელშიც 787 თვითმფრინავი მონაწილეობდა: 244 Halifax-ი, 116 Stirling-ი, 74 Wellington-ი და 353 Lancaster-ი. ეს უკანასკნელი მეორე მსოფლიო ომში მთავარი ბრიტანული მძიმე ბომბდამშენი იყო. 1942 წელს სერიულ წარმოებაში ჩაშვებული Lancaster-ის სიჩქარე 21,183-ს, ფრთის გაქანი კი 31,09მ-ს შეადგენდა. ცარიელი ოთხბრავიანი თვითმფრინავი 16,705 კგ-ს იწონიდა, მაქსიმალური ასაფრენი მასა კი 29000 კგ-ს აღწევდა. სასარგებლო

გერმანიაზე განხორციელებული რეიდებისას, ამერიკელები B-17-ებს დღის პირობებში იყენებდნენ, რის გამოც ისინი საკმაოდ დიდ დანაკარგს განიცდიდნენ

ისტორიაში იაპონიის ატომური დაბომბვებით შესული ამერიკული ბომბდამშენი B-29

გამო, რაც ბოლო მოდიოდა ცივი ომში 13 ტვიამფრქვევს შეადგენდა, მის „მფრინავი ციხისმაგარე“ უწოდეს. თვითმფრინავის სიგრძე 22,66მ-ს, ფრთის გაქანი კი 31,62მ-ს შეადგენდა. ცარიელი B-17-ის მასა 16,39კგ-ს, მაქსიმალური ასაფრენი კი — 29710კგ-ს აღწევდა. ნორმალური ბომბური დატვირთვის სახით თვითმფრინავს 3600 კგ მიჰქონდა, გადატვირთულ ვარიანტში კი 7800კგ-ს წაღებაც შეეძლო, მაგრამ გაცილებით ნაკლებ მანძილზე. მისი ფრენის მაქსიმალური სიჩქარე 462კმ/სთ-ს აღწევდა და Lancaster-თან შედარებით მოქმედების უფრო პატარა რადიუსი ჰქონდა, — 3200კმ ბრიტანულის 4600-ის წინააღმდეგ (ორივე შემთხვევაში 2200კგ-იანი ბომბური დატვირთვით). სამაგიეროდ, B-17-ის ფრენის სიმაღლე 10850მ-ს შეადგენდა. ევროპის გარდა, ამერიკელები ამ თვითმფრინავს არანაკლები ინტენსივობით წყნარ ოკეანეზე, აპაონელებთან საბრძოლველად იყენებდნენ. სხვათა შორის, ორივე თვითმფრინავი

საბჭოთა კავშირს ლენდლიზით მიეწოდებოდა.

ფართობით მინუების დაბომბვის გარდა, ბრიტანულ ბომბდამშენებს იერიში წერტილოვანი სტრატეგიული ობიექტებზეც მიჰქონდათ. 1943 წლის მაისში უნიკალური „მზტუნავი ბომბის“ გამოყენებით ბრიტანულმა Lancaster-ებმა გერმანიის ყველაზე უმსხვილეს რურის სამრეწველო რაიონში დაანგრეს ორი დიდი და დაზიანეს ერთი კაშხალი. 1944 წელს კი ზემდგომი ბომბების — Tallboy და Grand Slam-ის გამოჩენამ წერტილოვანი დარტყმების შედეგადასობა რამდენიმეჯერ გაზარდა. 1944 წლის 9 ივნისს დაბომბეს სტრატეგიული მნიშვნელობის გვირაბი სიმიურში, ოპერაცია Crossbow-ის დროს დაიბომბა რაკეტა V-1 და V-2-ების მწარმოებელი ქარხნები და სასტარტო პოზიციები, 1944 წლის 12 ნოემბერს კი ჩაბრუნეს ლინკოლინის ტირპიტ-ის აპარატი მისივე დაზიანების ლინკოლინის ტირპიტ-ის, განადგურდა პიტლერის რუზ-

იდეცია ბერტესგადენშტატიში დასაბრუნებელი ობიექტის დაბომბვა, რურის ველის დატვირვის გარდა, მშვიდობიანი მოსახლეობაში მსხვერპლი არ მოჰყოლია.

B-17-ის შეიარაღებაში მიღების მიუხედავად, 40-იან წლებში აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალებმა ახალი ბომბდამშენის შექმნაზე გამოაცხადეს კონკურსი, რომელიც გაზრდილ ბომბურ დატვირთვასთან ერთად უფრო დიდ მანძილებზე შეძლებდა მოქმედებას. კონკურსში, რომელშიც ოთხი ფირმა მონაწილეობდა, გამარჯვდა Boeing-მა და მისმა B-29 Superfortress-მა (სუპერციხისმაგარე) მოიპოვა. მისი სიგრძე 30,2მ-ს, ფრთის გაქანი კი 43,მ-ს შეადგენდა. ცარიელი B-29 33800კგ-ს იწონიდა, მაქსიმალური ასაფრენი წონა კი 60560კგ-ს აღწევდა. დატვირთული დაზიანების სახით თვითმფრინავს, რომლის ფრენის მაქსიმალური სიჩქარეც 574კმ/სთ-ს, სიმაღლე კი — 10200მ-ს შეადგენდა, ამ დროისთვის აშშ-ში არსებული ყველაზე ძლიერი Wright R-3350-23 Cyclone-ის ტიპის ოთხი ძრავა ჰქონდა, თითოეული 2200ც.ძ. სიმძლავრისა. თვითმფრინავს ბორტზე საბრძოლო დატვირთვის სახით 9000კგ მიჰქონდა და ბომბების განთავსება ორ ბომბანაკეთურში ხდებოდა. B-29-ის პირველი პროტოტიპი პაერში 1942 წლის 21 ნოემბერს აერინდა, სერიულ წარმოებაში კი 1944 წლის 8 მაისს ჩაუშვეს (სულ 3970 თვითმფრინავი აიღო). ეს იყო მსოფლიოში პირველი ბომბდამშენი, რომელსაც ვეიპაჰსივისი (H კავი) პერმტუები კაინებდა და დისტანციურად მართვადი თავდაცვითი შეიარაღება ჰქონდა.

თვითმფრინავს წყნარ ოკეანეზე, იაპონიასთან ბრძოლებში იყენებდნენ, მაგრამ ამ უკანასკნელების გამანადგურებლების მტერი წინააღმდეგობის გამო, თვითმფრინავიდან მოხსნილი იყო თავდაცვითი შეიარაღების ნაწილი და ჯაჟმის სრული კომპლექტი (მფრინავების საზურგეთის გარდა). ეს თვითმფრინავი ისტორიაში სხვაგვარადც შეიქმნა — ბირთვული იარაღი საბრძოლო მიზნით კაცობრიობის ისტორიაში პირველად და ერთადერთხელ სწორედ მისი შემთხვევით გამოიყენეს. 1945 წლის 6 აგვისტოს B-29-მ, სახელად Enola Gay, იაპონიის ქალაქ ჰიროსიმაში, „ანაქტინის პროექტის“ ფარგლებში შექმნილი ატომური ბომბი Little Boy ჩამოაგდო. ამ პერიოდში ქალაქი იაპონური არმიის მომარაგების ცენტრი იყო. საბრძოლო მანძილი 57 წმ-ის შემდეგ, ბომბი დახლოებით 600 მ სიმაღლეზე აფეთქდა. აფეთქების ძალა ტრიტონის 20 კილო-

დღემდე B-36 მსოფლიოში შიდაწვების ძრავებით აღჭურვილი აველზე დიდ თვითმფრინავად რჩება

ტონის ეკვივალენტური იყო. ქალაქის სრული განადგურების რადიუსმა 1,6კმ, დაღუპულთა რაოდენობამ კი 70-80 ათასი შეადგინა. სამი დღის შემდეგ მეორე თვითმფრინველა Bockscar-მა ქალაქ ნაგასაკიში მეორე ატომური ბომბი Fat Man-ი ჩამოაგდო, რომელიც 300 მ სიმაღლეზე აფეთქდა. პირველად მიზნად ამერიკელებს ქალაქი კოკურა ჰქონდათ შერჩეული, მაგრამ მეტეოპირობების გამო არჩევანი მეორად მიზანზე – ნაგასაკიზე შეაჩერეს.

1941 წლის დამდეგს აშშ-ში ახალი სახის ბომბდამშენზე დაიწყო მუშაობა. ბრიტანეთის დოკუმის შემთხვევაში, ის აშშ-ის ტერიტორიიდან გერმანიის დაბომბვის შემდეგ დაიწყო. კონკურსში აშშ-ის თიხი უმსხვილესი ფირმა მონაწილეობდა, გამარჯვება Convair-ის პროექტი ვრცო. იმ პერიოდისთვის თვითმფრინავი გეგმურად ზომებით გამოიწეროდა, რის გამოც პროექტი საკმაოდ შრომატევადი იყო. თანაც ააპონიის სტრატეგიული დანიშნულების ობიექტების B-29-ებით დაბომბვის გამო, თვითმფრინავზე მუშაობა ნული ტემპით მიმდინარეობდა და საბოლოოდ მეორე მსოფლიო ომის დასრულებამდე საცდელი ვერსიები არც კი არ იყო აგებული. მართალია, თვითმფრინავს აღარ მოუწია გერმანიის დაბომბვამ, მაგრამ ომის დასრულების პოუხედავად, პროექტის დახურვას მაინც არ ჩქარობდნენ და აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების შემადგენლობაში ახალი სტრუქტურა – სტრატეგიული საჰაერო მეთაურობა ჩამოაყალიბეს.

თვითმფრინავთმშენებლობის ამ უნიკალური ქმნილების პირველი პროტოტიპი პაერში 1946 წლის 8 აგვისტოს აფრინდა. თვითმფრინავს მიწოლხრაზინანი ექვსი ძრავასგან შემდგარი ძალური დანადგარი, თავდაცვითი

კოპირების მიუხედავად საბჭოთა Ty-4-ს ორიგინალით შედარებით უარესი მახასიათებელი ჰქონდა

ტურელების კოშკურებს კი აეროინატიკური წინააღმდეგობის შესამცირებლად მოძრავი კონსტრუქცია ჰქონდათ და ისინი ფიუჯელაჟში იმალბოდნენ. თვითმფრინავი ექსპლუატაციაში 1949 წელს შევიდა და ნიშნული – B-36-ის გარდა, მას Peacemaker-ი, „მშვიდობის-მყოფელი“ შერევეს.

გვემის თანახმად, ბირთვული შეიარაღების მატარებელი თვითმფრინავის ომის შემდგომ ქვეყნის ინტერესების დაცვაში მთავარი როლი უნდა შეეხრულებინა. 1949 წელს საფრენისონი მახასიათებლების გასაუმჯობესებლად მას მოდერნიზაცია ჩაუტარეს და არსებულ ექვს შიდაწეს ძრავას Pratt&Whitney R-4360-53 (თითოეული 3800კვ.ძ. სიმძლავრის) ოთხი რეაქტიული დაუმატეს (General Electric J47, 2720 კვ ძალა თითოეული) და ისინი წვეილ-წვეილად, ფრთის კიდურა ნაწილებთან, პილონებზე განათავსეს. ამგვარი კომპლექტაციით მოდიფიკაცია B-36J-ს სიგრძე 49,41-ს, სიმაღლე 14,25-ს, ფრ-

თის გაქანი კი 70,1მ-ს შეადგენს. ცარიელი თვითმფრინავი 77850კგ-ს იწონის, მაქსიმალური ასაფრენი მასა კი 190000კგ-ს აღწევს. 685კმ/სთ-ის მაქსიმალური სიჩქარისას, თვითმფრინავს მაქსიმალურ 15კმ სიმაღლეზე შეძლო ფრენა და სასარგებლო დატვირთვის სახით 39010კგ მიჰქონდა.

სხვათა შორის, სწორედ B-36-თან არის დაკავშირებული აუცილის ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე ამბიციური პროექტი. 1946 წელს აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების სარდლობამ სტრატეგიული ბომბდამშენის ფრენის ხანგრძლივობის გასაზრდელად მასზე ბირთვული რეაქტორის დაყენების წინადადება წამოაყენა. სარდლობის აზრით, ასეთი თვითმფრინავი რამდენიმე დღე-ღამის განმავლობაში პოტენციური მოწინააღმდეგის საზღვრებთან სწავით გამართვის გარეშე საბრძოლო პატრულირებას შეძლებდა. იღეს ზორცმუსხმანზე ინტენსიური მუშაობა დაიწყო და საჰაერო რეაქტივების საცდელი ნიმუშებიც კი შეიქმ-

დღემდე შექმნილი სტრატეგიული ბომბდამშენებიდან, B-52-ს შეიარაღების ყველაზე მრავალფეროვანი არსენალი აქვს

დღეისთვის B-52 ერთ-ერთი იმ ექვს თეთომფრინავთაგანია, (Canberra, B-52, C-130, KC-135, U-2, Ty-95) რომელიც შეიარაღებაში ნახევარ საუკუნეზე მეტია

ნა. ექსპერიმენტის ფარგლებში ერთ B-36H-ზე 1 მ გვ სიმძლავრის რეაქტორი დააყენეს. მისი ჩართვა-გამორთვა აპერში ხდებოდა და ძრავებთან მას კავშირი არ ჰქონდა. რეაქტორი ფოტოელაქვის შუა ნაწილში განათავსეს, წინა კაბინაში მყოფი ეკიპაჟს კი გამოსხივებისგან 12ტ-იანი ტყვიის დამცავი კაფხული იცავდა. მიწაზე დაჯდომის შემდეგ რეაქტორის დემონტაჟი უტარდებოდა და მას სპეციალურ ბუნკერში ინახავდნენ. „ატომურგულიანი“ NB-36H ჰაერში პირველად 1955 წლის 17 სექტემბერს აფრინდა. სულ 47 საცდელი ფრენა შესრულდა.

50-ანი წლებში ალტერნატივის სახით ბალისტიკური რაკეტები და წყალქვეშა რაკეტზიდები გამოიჩნდნენ და ზემდგომი „ატომურმა“ თეთომფრინავმა სამხედროების თვალში ინტერესი დაკარგა. თანაც არავინ იცოდა, რა მოსულებოდა მის ჩამოფლებას. პროექტი 1961 წელს, მასზე არანაკლებ 7 მილიარდის დახარჯვის შემდეგ დაიხურა. B-36-ის სერიული წარმოება 1954 წელს, 384 ცალის გამოშვებით დასრულდა. B-52-ის გამოჩენასთან ერთად დაიწყო „მშვიდობისმყოფლის“, რომელიც შიდაწივის ძრავებით აღჭურვილი ყველაზე დიდი სერიული თეთომფრინავი იყო, შეიარაღებლან მოხსნის ეტაპობრივი პროცესი.

ერთი მსოფლიო მშპი საბჭოთა კავშირს კერძოფლითი ომში ომხმარებანი ბომბდამშენი Pe-8 ჰქვდა, რომელიც 93 ერთეული გამოუშვეს. რუსულტვილი მოლაპარაკებებისას სტალინი დაიწინებით მოითხოვდა ლენდლით B-29-ების გადმოცემას, მაგრამ ამერიკა მოთხოვნას იგნორირებდას უკუთვბდა.

1944 წელს საბჭოთა კავშირს ბედმა გაუღიდა, — იაპონიის დაბომბვის შემდეგ სა „მფრინავი ციხესიმაგრეს“ ავირულ-

მა დაჯდომამ მოუწია ვლადივოსტოკიან და სტალინის ბრძანებით ტუპოლევს მისი „ზუსტი კობირება დაეცა. ამერიკული თეთომფრინავის „დაქსეროქსებისას“ საქმე ექამდე მოვიდა, რომ ეკაპაის კაბინაში საფრთვულეს დასამაგრებლად საჭირო ნახურტებიც კი გაკეთდა, არადა ფრენისას საბჭოთა მფრინავებს ბორტზე მძივე კატეგორიულად ეკრძალებოდათ. ზომისაც კი დიუგებში იღებდნენ და მერე გადაჰყავდათ მილიმეტრებში. ერთადერთი, რაც Ty-4-ს თავისი ჰქონდა, ALL-73-ის ტიპის ოთხი ძრავა იყო, სიმძლავრით 2400 ცხ.ბ., სამაგიეროდ მათში გამოყენებულ საკირებებს ამერიკული კონსტრუქცია ჰქონდა.

მიუხედავად ამისა, ორიგინალთან შედარებით Ty-4-ს, რომელიც ჰაერში 1947 წლის 19 მაისს აფრინდა, დაბალი მახასიათებლები ჰქონდა. თეთომფრინავი შეიარაღებაში 1949 წელს მიიღეს, მაგრამ მისი სერიული წარმოება ძალიან მალე, 1951 წელს, 847 მანქანის გამოშვებით დასრულდა. ამავე თეთომფრინავის ბაზაზე შეიქმნა KC-1-ის ტიპის ფრთიანი რაკეტებით შეიარაღებული რაკეტზიდი, მოდიფიკაცია Ty-4K.

1992 წლის გზაფხულზე აშშ-ის ავიაბაზა „ბარკდეილიდას“ ორი B-52G აფრინდა და გვეზი რუსეთისკენ აიძო. დაახლოებით 12-სათიანი ფრენისა და დიდი ბირტანეთის თავზე საწვავით გამოართვისაც შემდეგ, თეთომფრინავები რუსეთის შუაგულში — რაზანის თავზე გამოჩნდნენ. ასე რომ, შექმნიდან 40 წლის შემდეგ, სტრატეგიულმა ბომბდამშენმა B-52-მა შეასრულა ის, რისთვისაც შეიქმნა. ეს მგობრული ვინც იყო რუსეთის შორი ავიაციის 50 წლის იუბილეს მიძღვნა. ალბათ, ამერიკული კონსტრუქტორები ვერ წარმოდგენდნენ, თუ მათი ქმნილება,

რომელიც „ცივი ომის“ ერთგვარმა მბოლოდ იქცა, ექსპლუატაციაში დაეგმილ ვადზე ვაცილებით მეტხანს დარჩებოდა და სიცოცხლისუნარიანობით არა მხოლოდ თავის შემქმნელებს, არამედ იმ საფრთხესაც აჯობებდა, რომელთან საბრძოლველდაც შეიქმნა.

ახალი ბომბდამშენის შექმნის იდეა 1945 წლის დაღვევს წარმოიშვა. ერთი წლის შემდეგ კი Boeing-ი კონკურსის ფინალისტად დასახულდა და ოჯადეცის სამხისტრომ პროექტირებისთვის თანხები გამოუყო. თვდაპირველად თეთომფრინავზე სწორი ფრთის გამოყენება იგვეგებოდა, მაგრამ შემდგომში არჩევანი ისრისებრ ფრთაზე შეაჩერეს და საბოლოო ვარიანტში თეთომფრინავს ამ კონსტრუქციის ფრთა და რვა ძრავასგან შემდგარი ძალური დანადგარი ჰქონდა.

— ფრთის ქვეშ ოთხ წვევილად მილინებზე განთავსებული B-52-ის საცდელი ნიმუში ჰაერში 1952 წლის 15 აპრილს აფრინდა. სამი წლის შემდეგ კი ის ექსპლუატაციაში ჩაუყვანეს. წართებისა და ექსპლუატაციის პრიცესში ბომბდამშენს უმსღებრე აუჯობებდნენ და 1960 წელს იმ თეთომფრინავის უკანასკნელი და, შეიძლება ითქვას, ყველაზე სრულყოფილი სერიული მოდიფიკაცია — B-52H შეიქმნა. ელექტრონული შიდათავის მიხედვით, თეთომფრინავის ეს მოდიფიკაცია იხე განსხვავდება B-52-ის პირველი ვარიანტებისგან, როგორც ცა და დღეამაჟი. მისი გამო, რომ ამ მოდიფიკაციაზე იპარაბლების უმეტესი ნაწილის ფრთაზე თავსდება, გაძლიერებული იყო ფრთის ძალური ანაკრეფისა და ძირეული ნაწილის კონსტრუქცია. გაიზარდა საწვავის მარაგი და რაც მთავარია, თეთომფრინავზე ახალი TF33-P-5-ის ტიპის ძრავები დაეყენა. ამ მოდიფიკაციის თეთომფრინავის სიგრძე 48,03მ-ს, სიმაღლე 12,40მ-ს, ფრთის გაგანი — 56,43მ-ს შეადგინს. ცარიული B-52H 76405კგ-ს იწონის, მაქსიმალური ასაფრენი მასა კი 221000კგ-ს აღწევს. 6240ცვალის (წყალბადმეთანოლის ნავთობის შუფრევკით) ტოლი წვევის ძალის მქონე ძრავების წყალობით დიდ სიმაღლეზე თეთომფრინავის მაქსიმალური სიჩქარე 1020კმ/ს-ს შეადგენს, ფრენის სიმაღლე 15000მ-ს, მანძილი კი — 16000კმ-ს.

მოდერნიზაცია განსაკუთრებით B-52H-ის შეიარაღებასა და ელექტრონულ სისტემებს ჩაუტარდა. 1971-77 წლებში ის ოპტიკურ-ელექტრონული სისტემა AN/ASQ-151-ით აღჭურვეს, რომელიც დაბალ სიმაღლეზე სახმელეთო სამხმენების უსაფრთხო შემოფრენის უზრუნველყოფს. სისტემის შემადგენლობაში შედის თეთომფრინავის ფოტოელაქვის ცხვარი ნაწილის ქვეშ ორი მბრუნავ ტურბულზე განთავსებუ-

ლი სატელევიზიო კამერა AN/AVQ-22 (მარცხენა ტურელი), რომლის სკანირების დაბაზირი ამბიტის მიხედვით +/-45°-ს, ადგილის კუთხის მხედვით კი — 15°-45°-ს შეადგენს, და წინხედვის ინტერაქციული სისტემა AN/AAQ-6 (მარჯვენა ტურელი). ორივე სისტემის ოპტიკის აბრაზიული ცვეთის შესამცირებლად ტურელებს მოზრუნება 180°-ით შეუძლება.

B-52-ს შეიარაღებულ მრავალფეროვან აქვს. H მოდიფიკაციის შემთხვევაში სასარგებლო დატვირთვის მასა 31500 კგ-ია. თვითმფრინავის ბორტზე შეიარაღება 8,5 სიგრძის ბომბნაკევეტურში და ფიუზელაჟსა და ძრავების შიდა წვეილს შორის არსებულ პილენებზე თავსდება. ექსპლუატაციის სანჯის ეტაჟზე ბირთვულ არსენალში შედილა ბომბები Mk.5, 6, 15, 17, 36, 39, 41, 53 და 57, რომელთაც ბომბნაკევეტურში ათავსებენ. 60-იანი წლების დასაწყისში ბომბდამშენის შეიარაღებაში მართვადი „ჰაერი-მისა“ კლასის რაკეტებს გამოიყენებდა. 1961-დან 1976 წლამდე თვითმფრინავების B-52C, D, E, F, G და H შეიარაღების კომპლექტის შემადგენლობაში რაკეტა AGM-28 Hound Dog-ი შევიდა, რომელიც მოწინააღმდეგის პარსაწინააღმდეგო საშუალებებისა და განაკუთრებით დაცული ობიექტების გასანადგურებლად იყო განკუთვნილი. ყველ თვითმფრინავი ორი ასეთი რაკეტის წაღება შეეძლო, რომელთაც პილენებზე ათავსებდნენ.

1972 წლიდან ბომბდამშენებს B-52G-სა და B-52H-ს ფირმა Boeing-ის „ჰაერი-მისა“ კლასის მართვადი რაკეტა AGM-69A SRAM-ის წასაღებად მოდიფიცირება დასჭირდა. ყველ თვითმფრინავს 20 რაკეტის (რვა ბომბნაკევეტურში და ექვს-ექვსი თითო ფრთაქვეშა პილენზე) წაღება შეეძლო.

90-იან წლებში 195-მა ბომბდამშენმა (99 B-52G და 96 B-52H) გაიარა მოდერნიზაცია იყო 12 ექვს-ექვსი თითო ფრთაქვეშა პილენზე ბირთვულკომბინირებულ რაკეტა AGM-86B-ის სატარებლად. 1993 წელს კი B-52H-ის შეიარაღების არსენალს შეემატა ნაკლებად შესაძლებელი სტრატეგიული ფროთისანი AGM-142-ის ტიპის რაკეტები, ხოლო ის თვითმფრინავები, რომლებსაც მოდერნიზაცია არ გაუკეთდა, ხომალდსაწინააღმდეგო რაკეტა AGM-84 Harpoon-ით შეიარაღდეს.

რაც შეეხება თვითმფრინავ B-52H-ის ბომბურ შეიარაღებას, მრავალფეროვნებით ის რაკეტულს არ ჩამოუვარდება. მას შეუძლია წადოს ბირთვული ბომბები Mk.36, Mk.39, Mk.41 და Mk.53; წვეულებრივი ბომბები Mk.82 (კალდობრივი 227კგ), Mk.117 (340კგ), Mk.83 (454კგ) და Mk.84 (907კგ); საზღვაო ნაღებები Mk.55, Mk.56, Mk.36, Mk.62, Mk.63 და Mk.64; კასეტური ბომბები CBU.87, CBU.89 და CBU.97.

B-52-ს ბევრი კონსტრუქციული თავისებურება აქვს, ყველაზე ხანგრძლივად კი ვლოსიპედური სქემის სახა, რომლის ოთხეუ ძირითად დგარს გვერდითი ქარის პარარებისთვის აფრენა-დგურებისას +20/-20°-ის ფარგლებში სინქრონულად შეუძლია მოტრიალება.

საბრძოლო ნათლობა, ამ თვითმფრინავმა 1965 წელს ვიეტნამის ომში მიიღო. ამ ომში B-52-ის სხვადასხვა მოდიფიკაციამ 126 ათასი გაფრენა შეასრულა, 2,39 მილიონი ტონა ბომბი ჩამოავლო და აშშ-ის მონაცემებით, მხოლოდ 30 B-52 დაიკარგა. ვიეტნამის შემდეგ B-52-ის ახალ „სამუშაო ადგილად“ სპარსეთის ყურე ექცა, სადაც 70-მა B-52-მ 1624 საბრძოლო გაფრენა შეასრულა და მხოლოდ ორი მათგანი განადგურდა, — ერთი საზენიტო რაკეტით ჩამოვარდეს, მეორე კი კატასტროფა ტექნიკური მხედვის გამო განიცადა. B-52-ს ინტენსიურად იყენებდნენ თუგოსლავიაში მიმდინარე სამხედრო მოქმედებების დროს. 2001-2003 წლებში კი ავღანეთსა და ერაყში საბრძოლო ოპერაციებში.

B-52-ის ფრენა ბირთვული ბომბებით ბორტზე მშვიდობიან დროსაც კი ხარისხოვანი საქმე იყო. ორჯერ ლამის კატასტროფაც მოხდა: 1961 წელს ორი ბირთვული ბომბით შეიარაღებული B-52 აშშ-ში ქალაქ გოლდსბოროს შემოვარუნეს ჩამოვარდა. მეორე შემთხვევა 1966 წლის

17 იანვარს მოხდა. ესპანეთის თავზე ოთხი ბირთვული ბომბით შეიარაღებული B-52 პაერში საწვავით გამართვის დროს მფრინავ ტანკერს დაეჯახა და აფეთქდა. აფეთქების წინ ეკიპაჟმა მოასრულო ავარიული რეჟიმში ოთხეუ ბომბის მისწავ ჩამოვარა. სამი მათგანი მძვლვით დაეშვა და ისინი 18 საათის შემდეგ იპოვეს, მეოთხეს კი ნახევარიანი ძებნის შემდეგ — 775მ სიღრმეზე, ხმელთაშუა ზღვის ფსკერზე მაკალიეს საბითვანი ოპერაციის შემდეგ, რომელიც 84 მილიონი დოლარი დაჯდა, ბომბი ამოიღეს ზღვიდან.

60-იანი წლების დასაწყისში დაახლოებით 10 B-52 24 საათის განმავლობაში მორავიობდა პაერში. შეიარაღებაში B-52-ების რაოდენობამ მაქსიმუმს 60-იანი წლების დასაწყისში მიაღწია და დაახლოებით 600 ბომბდამშენზე მეტს ითვლიდა. შემდგომ წლებში ნელ-ნელა დაიწყო შეიარაღებიდან თვითმფრინავის პირველი მოდიფიკაციების მოხსნა, 1962 წელს კი თვითმფრინავის სერული წარმოება 744 ბომბდამშენის (10 საცდელი და ხარისული მოდიფიკაცია) გამოშვებით დასრულდა.

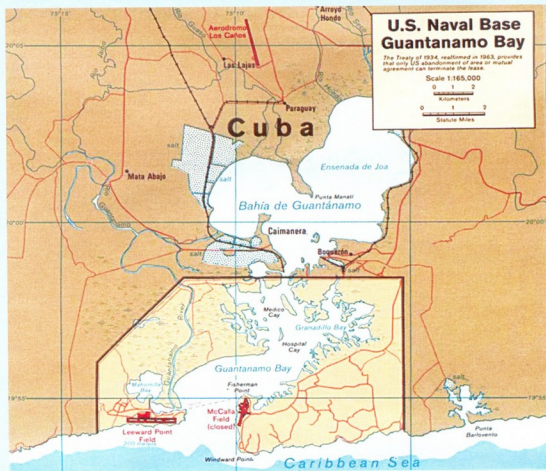
დღეს აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების განკარგულებაშია 75 B-52H, რომელთა ექსპლუატაცია 2040 წლამდე გაგრძელდება. კიდევ 20 თვითმფრინავი რუხერვშია. 1998 წლის მონაცემებით, ერთი ასეთი თვითმფრინავის ღირებულება 53,4 მილიონ დოლარს შეადგენს.

თეზურ კულუზაშვილი

(დასასრული შემდეგ ნომერში)

ყველაფერი გუანტანამოს შესახებ

გუანტანამო კუნძულ კუბაზე მდებარეობს

1898 წლის 25 იანვარს კუბის დღგაქალაქ ჰავანას პორტში ამერიკის ფლოტის ჯაგშოსანი კრეისერის ACR-1 Maine შევიდა. ამერიკელი მეზღვაურები ფრიად მნიშვნელოვან მისიას ასრულებდნენ, — კუბაში ანტიესპანური გამოსვლები მიმდინარეობდა და ამერიკის ხელისუფლებამ საკუთარი ინტერესებისა და მოქალაქეთა დაცვისათვის კუნძულზე სამხედრო ხომალდი მიაყვინა.

Maine-ს მეთაურმა ჩარლზ სიგსიმ ხომალდის დასაყენებლად ადგილი ესპანური ჯაგშოსანი კრეისერის Alfonso XII-ის მახლობლად მოითხოვა. მას მიჰჩნდა, რომ ხომალდი ნაღმებისა და ტორპედოებისაგან ასე უფრო დაცული იქნებოდა.

6682 ტონა წყალწვევის დაჯგუშონილი Maine-ს 150 მმ-იანი და 250 მმ-იანი ქვემეხები ამერიკის ინტერესთა სადარავიზოზე იდგა და ესპანელები იძულებულნი იყვნენ დაუპატიჟებელი სტუმრებისათვის თბილი დახვედრა მოეწყოთ.

15 თებერვალს საღამოს 21:40 საათზე ჰავანის პორტი ძლიერმა აფეთქებამ შეაზანზარა. სანაპიროზე

მეოფმა ხალხმა ცეცხლსა და კაპლში გახვეული ამერიკული ხომალდი დაინახა, რომელიც რამდენიმე წუთის შემდეგ წყალქვეშ გაუჩინარდა.

პირველები, ვინც ამერიკელ მეზღვაურებს დახმარება გაუწია, Alfonso XII-ს ეკიაპე იყო. შემთხვევის ადგილზე ესპანელები კანჯოებით დაცურებდნენ,

ამერიკელი მეზღვაურები წყლიდან ამოჰყვადით და დაჭრილებს სამედიცინო დახმარებას უწყევდნენ.

ხომალდის აფეთქებას უმიძიებს შედეგი მოჰყვა. 350-კაციანი ეკიპაჟიდან 252 დაიღუპა ან დაიკარგა, ხოლო დაჭრილებიდან მომდევნო დღეებში კიდევ 8 კაცი გარდაიცვალა.

აფეთქების გამოწვევი მიზეზების დასადგენად ამერიკელებმა ჰავანაში 4 საზღვაო ოფიცერი გაგზავნეს ესპანეთის ნებათოვის გარეშე. კუბა მაშინ ესპანეთის კოლონია იყო.

კუბის ესპანელმა გუბერნატორმა საპასუხოდ ოფიციალური პროტესტი გამოთქვა და ამერიკელებს მიზეზების დასადგენად ერთობლივი მუშაობა შესთავაზა, მაგრამ კატეგორიული უარი მიიღო.

სამხედრო ხომალდის დაღუპვამ ამერიკაში ძლიერი ანტიესპანური ტალღა ააზვირთა, სადაც კუბაში სამხედრო ფლოტის გაგზავნის მოწოდებები ჭარბობდა.

21 მარტს გამოქვეყნდა კომისიის დასკვნა, სადაც ხომალდის დაღუპვის მიზეზად წყალქვეშა ნაღმის ან ტორპედოს აფეთქება დასახელდა. მიუხედავად იმისა, რომ დასკვნაში შემსრულებლებზე არაფერი იყო ნათქვამი, ამერიკის საზოგადოებამ ჩათვალა, რომ აფეთქების უკან ესპანეთი იდგა.

20 აპრილს ამერიკამ ოფიციალური მადრიდისაგან ულტიმატუმის სახით

ამერიკული ჯაგშოსანი კრეისერი Maine პავანასთან რეიდზე

კუბაზე უარის თქმა და იქიდან არმიისა და ფლოტის გაყვანა მოითხოვა.

25 აპრილს კი ესპანეთსა და ამერიკას შორის საბრძოლო მოქმედებები დაიწყო. ომი ხანმოკლე გამოდგა და 12 აგვისტოს ესპანეთის დამარცხებით დასრულდა. მარცხთან ერთად ქვეყანამ მნიშვნელოვანი კოლონიები და მათ შორის, კუნძული კუბა დაკარგა.

კუბა ამერიკის კონტროლქვეშ გადავიდა და 1902 წლის 20 მაისს ფორმალურად დამოუკიდებლობა მიიღო, მაგრამ ამერიკა ქვეყნის საქმეებში, ფინანსებსა და საერთაშორისო ურთიერთობებში ჩარევის უფლებას იტოვებდა.

1903 წლის 23 თებერვალს კუბის პირველი პრეზიდენტი თომას ესტრადა პალმა გუანტანამოს ამერიკისათვის უვალო არენდით გადაცემის წინადადებას გამოჰყენა.

კუბის კონსტიტუციაში დამატების სახით შევიდა ამერიკელი სენატორის, ორიელ პლატის არმიის ასიგნების კანონში შეტანილი შესწორება, სადაც გუანტანამოს საზღვრო-საზღვაო ბაზის არენდის თანხა წელწელში 2000 ოქროს პესოს ოდენობით იყო განსაზღვრული.

ბაზის ახლანდელი სტატუსი 1934 წელს ხელშეკრულებამ განსაზღვრა, ხოლო არენდის დრეჟურება 4085 დოლარამდე გაიზარდა. ხელშეკრულება უვალია და მხოლოდ ორჯერ მზარის თანხმობის შემთხვევაში შეიძლება დაირღვეს.

ფაქტობრივად, ამ ტერიტორიაზე ამერიკის შეერთებული შტატები სახელმწიფო სუვერენიტეტს სრული მცოდნეობით ახორციელებს და კუბის ტერიტორიის ფორმალური ხასიათი აქვს.

გუანტანამოს სამხედრო-საზღვაო ბაზის ისტორია 1898 წლიდან იწყება. ბაზას 116 კვადრატული კილომეტრი ფართობი უკავია. გარდა ამისა, ამერიკელები გუანტანამოს ყურეში 37 კვადრატული კილომეტრ წყლის ზედაპირს იყენებენ.

ბაზას 50-მდე ყველა კლასის ხომალდისა და მათ შორის, ავიამხიდეების მიღება-მომსახურება შეუძლია. აქვს განვითარებული ინფრასტრუქტურა, გემოსარემონტო სახელოსნოებით, მცურავი დოკით, საბრძოლო მასალებს, საწვავი-საპოხი მასალებისა და საკვები პროდუქტების საწვობებით.

გემოსადგომების საერთო სიგრძე 3000 მეტრია, ხოლო წყლის სიღრმე სადგომებთან 10-17 მეტრი. აქვია სამხედრო-საპაერო და სამხედრო-საზღვაო ძალების ავიაციის აეროდრომი.

ციხის ერთ-ერთი საკანი

ბაზის ტერიტორიაზე მუდმივად 10-ათასკაციანი პერსონალი იმყოფება.

გუანტანამო, ალბათ, საზღვარგარეთ ამერიკის ერთ-ერთ რიგით სამხედრო ობიექტად დარწმუნდა, რომ არა ციხე, სადაც ამერიკელებს საერთაშორისო ტერიტორიაში ეჭვმიტანილი პირები ჰკავთ დაკავებული.

2001 წელს პრეზიდენტმა ჯორჯ ბუშმა ხელი მოაწერა ადმინისტრაციულ ბრძანებულებას, რომლის მიხედვით ამერიკელ სამხედროებს განუსაზღვრელი დროით შეეძლოთ საერთაშორისო ტერიტორიაში ეჭვმიტანილი არაამერიკელი მოქალაქეების დაკავება.

პირველი 20 პატიმარი გუანტანამო-

პატიმართა „აბზრდის“ ერთ-ერთი მეთოდი

გუანტანამოს ციხის წინააღმდეგ ადამიანის უფლებათა დამცველი ბევრი ორგანიზაცია გამოდის

ში 2002 წლის იანვარში ჩაიფინანსა, მათი რაოდენობა ერაყისა და ავღანეთის ოპერაციების გაფართოების პარალელურად განუწყვეტლავ მატულობდა.
2002-06 წლებში ციხეში ავღანეთისა და ერაყში დატყვევებული დაახლოებით ორმოცზე მეტი ქვეყნის 775 მოქალაქე იყო. დაახლოებით 450 პატიმარი გათავისუფლდა, სხვა ციხეში გადაიყვანეს ან იმ ქვეყნებს გადასცეს, რომლის მოქალაქეებიც იყვნენ.
ციხეში აგრეთვე არიან უიგურული

სუპარატისტები, მაგრამ ჩინეთისათვის მათ გადაცემაზე ამერიკა უარს ამბობს. დაკავებული სპეციალური სამხედრო კომისიის სასამართლოს ელოდებიან, მათ სტატუსს განსაკუთრებული ტრიბუნალი განსაზღვრავს. ბოიკოის სტატუსის დამტკიცების შემთხვევაში პირს უვადო პატიმრობა მოელოს. ორივე ორგანიზაციის ამერიკის თვითდაცვის სამინისტრო ქმნის.
მრავალი პატიმარი ოფიციალური ბრალდების გარეშე დაკავებული. ად-

ამიანის უფლებათა დამცველებს განაზრახვის და თვით პატიმრები ადანაშაულებენ, რომ ციხეში აშშ-ის მთავრობისა და პრეზიდენტის მიერ სანქცირებული წამების სხვადასხვა ფორმას იყენებენ. მათ შორის არის წყალში დახრწობის იმიტაცია, პატიმრისთვის ძილის საშუალების მოსპობა და სხვა.

პეტრაგონი წამებით აღიარებითი ჩვენებების მიღებას არაა დამიანურ ქმედებად არ მიიჩნევს და ამ გზით მიღებული ჩვენებების საფუძველზე პირი შეიძლება დაისაჯოს.
პირობები იმდენად მძიმეა, რომ რამდენიმე ათეული პატიმრის თვითმკვლელობის შემთხვევა იყო, თუმცა უშედეგო.

2009 წლის 22 იანვარს პრეზიდენტმა ბარაკ ობამამ ხელი მოაწერა განკარგულებას, რომლითაც სამხედრო კომისიებში პატიმრების საქმეების გარეშე შეჩერდა და წლის ბოლომდე ციხე დაიხურება.

ბოლო მონაცემებით, გუანტანამოს ციხეში 220 პატიმარია დარჩენილი, 17 პატიმარი კი სხვადასხვა ქვეყანამ მიიღო. მათ შორის ბერძნული კუნძულებმა 4, პორტუგალიამ და ირლანდიამ — 2-2 და ა.შ.

საქართველო იმ ქვეყნებს შორის განიხილება, სადაც შეიძლება პატიმრები გადაიყვანონ, მაგრამ ამ ინფორმაციას, ჯერჯერობით, ოფიციალურად არ აღსტურებენ.

ესპანეთ-ამერიკის ომის მთავარი მიზეზი — ჯეფერსონის კრეისერ **Maine**-ს აფეთქება კი ისევ ბურუსით მოცული ისტორიად რჩება.

1976 წელს ამერიკის ბირთვული ფლოტის „მაიმამ“, ადმირალმა ჰაიმან ჯორჯ რიკვერემ სამხედრო-სახლავო ძალების მეცნიერთან ერთად აფეთქებასთან დაკავშირებული ყველა ფეტალი შეისწავლა და ნაშრომი გამოაქვეყნა, სადაც აფეთქების მიზეზად ითმოდნის შეიგნო განიერი ხანძარი და სახელეული.

მართლაც, ქვანახშირის ბუნკერებში განიერი ხანძარი შეიძლება ჭურჭლის საცავს მოსდებოდა, სადაც 5 ტონა 150 მმ-იანი და 250 მმ-იანი ქვეშევრდების ჭურჭლები ინახებოდა. ასეთი რაოდენობის საბრძოლო მასალის აფეთქება კი ხომ აღდს აუცილებლად განადგურებდა.

მაგრამ არსებობს სხვა ვერსიაც, რომლის მომხრეთა აზრით, ხომალდი თავად ამერიკელებმა ესპანეთთან ომის დაწყების საბაბისთვის აფეთქეს.

თამარ ჩანჩინიძე

თაიზი

თაიზის გააზნებრების კლინიკა

თაიზის გააზნებრების სამედიცინო საზოგადოების -ISHRS- წევრი

მრავალწლიანი გამოცდილება, სწავლება, გარანტირებული შედეგები

თაიზის გააზნებრების სამედიცინო საზოგადოების -ISHRS- წევრი

თაიზის გააზნებრების კლინიკა 2-3 საათში უმჯობესესად

გაეროში მან გარკვეული

მისამართი: ტაშკენტის ქ.№27, ტელ.: 25-37-39; 37-50-89

www.talizi.ge www.talizi.net www.talizi.com

წყალქვეშა ნავები უკვ ზღვაში

სულ ცოტა ხნის წინ ქართული მე- დასაშუალებებით გაერცეულა ინფორმაცია, რომ აფხაზეთის სანაპიროსთან, კერძოდ, ოჩამჩირეთთან სამი რუსული წყალქვეშა ნავი გამოჩნდა.

მოსკოვში რუსეთის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის მთავარი შტაბის მაღალი რანგის წარმომადგენელმა ეს ინფორმაცია უარყო და ეს შემთხვევა, ალბათ, იმ იშვიათ შემთხვევებს უნდა ჩაითვალოს, როცა მოსკოვს დაეჯერება.

რუსეთში — შავი ზღვის ფლოტის მხოლოდ ერთი ბრძოლისუნარიანი და მოცურავე წყალქვეშა ნავი ჰყავს, რომელსაც თვალისწინებით უფრო ხილვადიან და ზღვაში გასვლისას, ყოველი შემთხვევისათვის, მას რამდენიმე წყალზე და ხომალდი მიაცილებს. თორემ აფხაზეთის ოკუპაციის შემდეგ ოჩამჩირის ახლოს რუსული წყალქვეშა ნავების ცურვა-გამოჩენა გასაკვირი არ არის.

შავი ზღვის ფლოტში ბოლად დარჩენილი წყალქვეშა ნავი **Б-871** „ალროსა“ (პროექტი **877В**) 247-ე წყალქვეშა ნავების დივიზიონში ირიცხება და სვედსტოლში სამხრეთის ყურეში ბაზირებს.

„ალროსა“ ზღვაში იშვიათად და ისიც სვედსტოლის მახლობლად სასწავლო დავლებების შესასრულებლად დაცურავს, რომ ეკიპაჟმა წყალქვეშა ნავის უნარ-ჩვევები არ დაივიწყოს.

ბოლო ცურვა მიმდინარე წლის 6 აგვისტოს შედგა და ეკიპაჟმა დიდ ხილ-

„ალროსა“ ატსურვილია ექსპერიმენტალური წყალმტვორცნი ამპრაიით

Б3360 დУ103, Б-871 „ალროსას“ მსხეულბობა გორკის ქარხანა „კრახნოე ხორმეიუსი“ 1988 წლის 17 მაისს დაიწყო და 1990 წლის 30 დეკემბერს დასრულებული ხომალდი შავი ზღვის ფლოტის მუხღვაურებს ჩააბარეს. სრული წყალქვეშა წყალქვეშა 3950 ტონას შეადგენს. ხაზქარე წყალზე და მდგომარეობაში 10 კვანძი, ხილია წყალქვეშა 17 კვანძი. შესაბამისად, ცურვის ხილსა 6000 და 400 მილია. აღჭურვილია ექსპერამენტული წყალმტვორცნი ამპრაიით. შეთარაღებულში შედის ექვსი 533 მმ-იანი სატორბელო აპარატი 18 ტორბედითი ან 24 ნაღობი, აგრეთვე ხელის საზრუნო კომპლექსები **Стрела-3** ან **Игла**. ჩვეთხთვის სამუხაო ხილსა 240 მეტრი, ზღვრული კი — 300 მეტრია. ეკიპაჟი 52-57 თოჯირისა და მუხღვაურისაგან შედგება. 1980-2005 წლებში რუსეთის რამდენიმე გემოსაშენ ქარხანაში 877 პროექტის სხვადასხვა მდიდოე კვების 44 წყალქვეშა ნავი ავიო, ხიდასა 24 — რუსეთის, 10 — ინდოეთის, 3 — ჩინეთის, 3 — ირანის, 2 — ალგერის, 1 — პოლონეთისა და 1 რუმინეთის ფლოტის შესაძგეხლობაშია.

ფოტომონტაჟი — სამი წყალქვეშა ნავი შავი ზღვის ფლოტისათვის დიდახანს ნანატრ ოცნებად დარჩება

ბულგარელების Slava ალბათ ვარნის საზღვაო მუზეუმს შეემატება

ზღვაში შემოსულ NATO-ს ჯიშაღმდეგე იერიშს მიიტანდნენ.

წყალქვეშა ნაუბემა სამსახური 1972 წელს დაასრულეს და სანაცვლოდ ბულგარეთის საბჭოთა 633-ე პროექტის ორი წყალქვეშა ნავი №81 „ლენინსკი კოსმოპოლი“ (ეკს C-57) და №82 „დემიტროვსკი კოსმოპოლი“ (ეკს C-212) გადაეცა.

1986 წელს ბულგარეთის ფლოტმა ისევ 633-ე პროექტის — №83 Nadejda (ეკს C-36) და №84 Slava (ეკს C-101) მიიღო.

1989 წლის ბოლოს ქვეყანაში დაწყებული კომუნისტური წყობის დემონტაჟი წყალქვეშა ნაუბების სახელეხსაც შეიჭო და „ლენინსკი კოსმოპოლი“ — Pobeda-მ, ხოლო „დემიტროვსკი კოსმოპოლი“ კი — Victoria-მ შეცვალა. ორივე სუბმარინამ სამსახური გასული საუკუნის 90-იანი წლების პირველ ნახევარში დაასრულა.

Nadejda რეზერვშია, ხოლო Slava 1998 წლამდე ფლოტის შემადგენლობაში ირაციტებოდა და შემდეგ რეზერვში გადაიყვანეს.

არსებული მონაცემებით, Slava-ზე აკუმულატორის ბატარეები შეიცვალა და ახლა მას 50 მ სიღრმეზე ჩაყვინთო შეუძლია. 633 პროექტის ხომალდების ჩაყვინთვის მაქსიმალური სიღრმე 270 მეტრია.

რეზიუმე — წყალქვეშა ფლოტის დიდი ხნის ტრადიცია ეკს რუმინეთის სამხედრო-საზღვაო ძალებს.

მეორე მსოფლიო ომში რუმინული წყალქვეშა ნაუბი გერმანულ და იტალიურ სუბმარინებთან ერთად საბჭოთა შვიკის ფლოტს ებრძოდნენ.

ვევლანზე მეტ წარმატებას Delfinul მა მიაღწია. ხომალდმა 1941-44 წლებში 9 ლაშქრობა შესასრულა და 1941 წლის ნოემბერში ყირიმთან ტანკერ „კრემლის“ ტორპედოებმა მოახერხა.

1944 წლის მაისში წყალქვეშა ნავი S1 Rechinul-ი ბათუმის მახლობლად პატრულებოდა, მაგრამ გემების ჩახიბრა ვერ შეძლო.

1944 წლის აგვისტო-სექტემბერში საბჭოთა ჯარებმა კონსტანცასა და გალაკში რუმინეთის სამეფო ფლოტის ოთხი სუბმარინა დააკავეს და 14 სექტემბერს ოთხივე შვიკის ფლოტს შეემატა.

1945 წლის ნოემბერში შვიკის ფლოტმა რუმინულ მეზღვაურებს სახელგანთქმული Delfinul-ი უკან დაუბრუნა და სოციალისტური რუმინეთის

რმეზე — 240 მეტრზე ჩაყვინთვის ტექნიკა დაამუშავა. ცურვის დროს „ალროსას“ თინხლებს მტრალევი ხომალდი „ვიცე-ადმირალი უუკოვი“, სარაკეტო კატარა P-334 „ფანოვიცი“ და მამული გემი „უპრონი“ უკეთება.

რუსების კიდევ ერთი წყალქვეშა ნავი B-380 „სეიბათო კინაზ გკორგი“ (პროექტი 641B) 1992 წლიდან რუმინტშია. 2000 წელს რუსეთის მთავრობამ სუბმარინის კაპიტალურად გარემონტება გადაწყვიტა და 2008 წლის ბოლოსთვის სამუშაოთა დასრულება დაიგეგმა, მაგრამ მის მწყობრში შეყვანაზე არაფერია ცნობილი.

შვიკის წყალქვეშა ფლოტი ერთ დროს საკომოდ მრავალრიცხოვანი იყო და საბჭოთა კავშირის დაშლის წინ, 1990 წლისათვის, 34 საბრძოლო და ნ საცდელ დიზელ-ელექტრულ წყალქვეშა ნავს ითვლიდა.

სუბმარინები შორეულ ლაშქრობებს ხმელთაშუა ზღვაშიც აწყობდნენ, სადაც NATO-ს წევრი ქვეყნების სამხედრო ხომალდებს დასველებდნენ და თვალყურს ადევნებდნენ.

სიძველისა და მოუკლებლობის გამო ხომალდების დიდი ნაწილი ჩამოიწერა და ჯარობა დაიჭრა, ხოლო გემოსასწრენე უსახსრობის გამო ახალი წყალქვეშა ნავების მშენებლობას დიდ დროს ანდობენ.

ორუქეთის გარდა, სხვა შვიკის ხომალდებს ტექნიკურად გაუმართავი და არასაბრძოლო მდგომარეობაში მყოფი თითო-თითო წყალქვეშა ნავი შემორჩა.

ბულგარეთი — ვარშავის პაქტის წევრ ბულგარეთის საბჭოთა კავშირი მნიშვნელოვან სამხედრო დახმარებას უწევდა და სხვადასხვა შეიარაღებასთან ერთად წყალქვეშა ნაუბსაც აწვდიდა.

1954 წლის 18 აგვისტოს ბულგარეთის სამხედრო-საზღვაო ძალებს არჩენით შვიკის ფლოტისაგან მეორე მსოფლიო ომის მონაწილე XV სერიის სამი წყალქვეშა ნავი — M-202, M-203 და M-204 გადაეცა.

წყალქვეშა ნაუბმა ახალი ნუმერაცია — №41, №42 და №43 მიიღეს და ცალკეულ დეოზიონში გაერთიანდნენ, რომელიც ვარნაში ბაზირებდა.

1958 წელს სამივე წყალქვეშა ნავი შვიკის ფლოტს უკან დაუბრუნდა და იმავე წელს ბულგარეთის ფლოტს საბჭოთა ვევლანზე მრავალრიცხოვანი 613 პროექტის ორი უახლესი სუბმარინა შეემატა.

№41 „სლავა“ (ეკს C-244) და №42 „პობედა“ (ეკს C-245) წყალქვეშა ნაუბის მე-8 დეოზიონში ჩაირიცხა და საბატრული სამსახურის ბოსფორის სრუტის რაიონში გადიოდნენ. ომის შემთხვევაში ბულგარელი მეზღვაურები შვიკის

სამხედრო ფლოტში წყალქვეშა ნავის სამსახური 1957 წელს დასრულდა.

საპლუთა კაპიტანისაგან კიდევ ერთი წყალქვეშა ნავი — SI Rechinul-ი რუმინეთში 1951 წელს დაიბრუნა, მაგრამ ხომალდის სამსახური ხანმოკლე გამოდგა და 1959 წელს ჩაისრულდა.

ამის შემდეგ კარგა ხანს რუმინეთის სამხედრო-საზღვაო ძალების შემადგენლობაში წყალქვეშა ნავი აღარ გამოჩენილა.

1984 წელს რუმინეთის მთავრობის შეკვეთით ქალაქ გორკის (ახლანდელი ნიუნ-ნოვოროდი) ქარხანა „კრანსოე სონიო“ უახლესი 8771-ე პროექტის (NATO-ს კლასიფიკაციით Kilo) სუბმარინა B-801-ის შექმნა დასრულდა.

1985 წელს ხომალდი დროებით შვეიცარიის ფლოტს გადაეცა და მომდევნო წლის მარტში რუმინეთში მუხღაურებმა კიდევ ერთი Delfinul-ი ჩაიბარეს.

წყალქვეშა ნავის ექსპლუატაცია აქტიურად მიმდინარეობდა და 1996 წელს რუმინეთი დასჭირდა, რასაც ხელს უსახსრობდა უშლიდა. ხომალდი კონსტრუქციისა და თავდაცვის საინჟინტრო საჭირო თანხის გამოყენების შემთხვევაში სუბმარინის მწყობრში შეყვანა გეგმიურია.

„ზარანინა“ — შვეიცარიის ფლოტის გაფორმის შემდეგ 1997 წელს უკრაინის სამხედრო-საზღვაო ძალებს წყალქვეშა ნავი B-435 (პროექტი 641) შექვდა და ხომალდმა 1997 წლის 21 ოქტომბერს სახელი „ზაპოროჟიე“ მიიღო.

„ზაპოროჟიე“ მძიმე ზვედრი ეროვ, — მწყობრში შეყვანა ვერა და ვერ აღინახა. ერთხანს უკრაინის თავდაცვის საინჟინტრო გარემონტებასა და გაყვანას უპირებდა, მაგრამ 2008 წელს მისი აღდგენა გადაწყვიტა და ამისათვის 2,4 მილიონი დოლარი გამოიყო.

2009 წლის მარტში „ზაპოროჟიე“ მე-13 გემსარემონტო ქარხნის მცურავ დოკში სარემონტოდ დადგა. კორპუსის გარსაშის ზოგაერთად აღიქვას შეიცვალა, შეკეთდა სატორპედო აპარატი, გარემონტდა საჭე-ბრახნის ჯგუფის აგრეგატები, კორპუსი გასუფთავდა, შეიღება და სხვ.

20 ივლისს წყალქვეშა ნავმა მცურავი დოკი დატოვა და ბუქსირმა ქარხნის გემთსადგომთან აკუმულატორების ჩასატვირთად გადაიყვანა.

ხომალდის მეთაურის, I რანგის კაპიტან ოლეგ ორლოვის თქმით, 1-ელ ოქტომბერს აკუმულატორების დატვირთვა დაიწყო. დასატვირთვა 300 ტონა საერთო წონის 448 ელემენტზე. პარალელურად შეიარაღებისა და მოწყობილობების მონტაჟი მიმდინარეობს.

ზოლო ეტაში საეალი გამოცდები იქნება, მაგრამ ყველაფერი ისევ დაიწინებება და მოკიდებული.

თურქეთი — ტრიაბილურად და პროგრესულად ვითარდება თურქეთის წყალქვეშა ფლოტი, რაშიც დიდი როლი ჯერ ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა, ხოლო შემდგომში კი ანკარის ტრადიციულმა მოკავშირემ — გერმანიის ფედერაციულმა რესპუბლიკამ ითამაშა.

1948-83 წლებში თურქეთის სამხედრო საზღვაო ძალებმა ამერიკის შეერთებული შტატებიდან დახმარების სხვადასხვა ფორმითა და პროგრამით 23 წყალქვეშა ნავი მიიღო, საიდანაც 17 Balao-ს სერიას და ორ-ორი Gato-ს, Tang-ისა და Tench-ის სერიებს მიეკუთვნებოდა.

გარდა ამისა, თურქეთის ფლოტმა II მსოფლიო ომის წინ ბრიტანეთში შეკვეთილი წყალქვეშა ნავები — Murat Reis-ი და Oruc Reis-ი 1942 წელს, ხოლო Burak Reis-ი კი — 1945 წელს დაიბრუნა.

ამერიკული ხომალდების სამსახური ერთი დიდი კატასტროფით აღინიშნა. 1953 წლის 4 აპრილს დარდანელის სრუტეში შეხვედრა ტანკერ Naboland-თან დაჯავშნულ S-335 Dumlupinar-ი ომსხვერპლა. ხომალდის ეკიპაჟიდან მხოლოდ 5 მუხღაურის გადარჩენა მოხერხდა, ხოლო 81 დაიღუპა.

აღსანიშნავია, რომ მომდევნო ავარ-

ია ისევ Dumlupinar-ის სახელის მატარებელ მომდევნო წყალქვეშა ნავს, ტაქტიკური ნომრით S-339-ს წინა კატასტროფის ადგილიდან ჩრდილოეთით დაახლოებით 28 მილის დაშორებით შეემთხვა.

1976 წლის 31 აგვისტოს საბჭოთა სატვირთო გემი „ფიხიკ ვეილევი“ დარღვევისას სრუტეში თურქულ ხომალდს დაეჯახა, მაგრამ ეკიპაჟმა სუბმარინის წყალთხელზე გაყვანა მოახერხა და ტრავმებისა გადაურჩა.

თურქეთის წყალქვეშა ფლოტის განვითარების მომდევნო პერიოდი გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკასთან თანამშრომლობას უკავშირდება.

მარბაროსის ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე, ქალაქ გიოლჯუკში 1926 წელს გემთსაშენი დაარსდა, რომელიც თანდათან თურქეთის სამხედრო გემთსაშენი ხომალდების მშენებლობის ცენტრად გადაიქცა.

გასული საუკუნის 70-იანი წლების პირველ ნახევარში ეროვნული სამხედრო-საზღვაო ძალებისათვის თურქული გემთსაშენი კომპანია Gulcsk Naval Shipyard-ი მსოფლიოში ერთ-ერთ წამყვან გერმანულ კომპანია (HWD) Alstomer-Deutsche Werft-ს (HDW) წყალქვეშა ნავების ერთობლივ მშენებლობაზე შეუთანხმდა.

1975-78 წლებში გერმანელებმა კვლავ თურქეთისათვის T 209/1200 პროექტის სამი წყალქვეშა ნავი (S-347

შავი ზღვისპირა ქვეყნების შორის თურქეთის წყალქვეშა ფლოტი ყველაზე თანამედროვე და მრავალრიცხოვანია

უკრაინელთა „ზაპოროჟიემ“ რემონტის შემდეგ წელს ცურვა უნდა დაიწყო

Atilay, S-348 Saldiray, S-349 Batiray) ააგეს.

სერიის მომდევნო სამი სუბმარინა (S-350 Yildiray, S-351 Dojanay, S-352 Dolunay) გერმანელების ტექნიკური დახმარებით გიოლჯუკში აიგო.

მაღე გიოლჯუკის გემთსაშენი უფრო დიდი და გაუმჯობესებული T 209/T1.1400 პროექტის წყალქვეშა

ნაგების მშენებლობაზე გადავიდა და 1994-99 წლებში ფლოტს ოთხი სუბმარინა (S-353 Preveze, S-354 Sakarya, S-355 18 Mart, S-356 Anafartalar) გადასცა.

1998 წლიდან გიოლჯუკის გემთსაშენში T 209/T2.1400 პროექტის წყალქვეშა ხომალდები შენდება და ოთხი მათგანი (S-357 Gbr, S-358

Zanakkale, S-359 Burakreis, S-360 Birinci Inçil) ფლოტმა უკვე მიიღო.

თანამედროვე და სრულყოფილი ტექნოლოგიების გამოყენებით თურქი გემთმშენებლები 1600 ტონა წყალწვევის თანამედროვე წყალქვეშა ნაგებს საშუალოდ 4-5 წელიწადში აშენებენ.

გერმანული პროექტებით აგებული თითხმეტევე წყალქვეშა ნავი მწვობრშია და ისინი შუგ ზღვაში რეგულარულად დაცურავენ, მონაწილეობენ სწავლებებში და არცთუ იშვიათად სვეასტოპოლსაც სტუმრობენ.

შავიზღვისპირა ქვეყნიებიდან ერთადერთი საქართველოა, რომლის სამხედრო-საზღვაო ძალებმა არსებობა ისე დაასრულა, რომ წყალქვეშა ნავი არ ჰყოლია.

მაგრამ მჭიდრო მსოფლიო ომში შავი ზღვის ფლოტის წყალქვეშა ნაგები ფოთის პორტსა და ოჩამჩირეს დროებითი ბაზირებისათვის თითქმის ორ წელს იყენებდნენ, ხოლო საქართველოს სანაპიროსთან 1942-44 წლებში გერმანული და რუმინული წყალქვეშა ნაგები კრეისერობდნენ და რამდენიმე ხომალდისა თუ გემის ჩაძირვაც შეძლეს.

თეიმურ ჩაჩანიძე

**ყველა თაობის
საყვარელი გაზეთი
1934 წლიდან**

ცხინვალის რაიონმა ომისათვის გზადება დიდი ხნის წინ დაიწყო

შვიდცარიეტი დიპლომატიის, ჰაიდი ტალიავინის ხელმძღვანელობით საქართველო-რუსეთის ომის მიზეზების შემსწავლელმა ევროკავშირის კომისიამ გასული თვის ბოლოს 900-გვერდიანი დასკვნა გამოაქვეყნა, რომელიც სხვადასხვაგვარად შეფასდა. კომისიის მუშაობის მიზანი მტყუან-მართლის გარკვევა არ იყო, მაგრამ კონფლიქტის მონაწილეები ეი დასკვნის ცალკეულ ნაწილსა თუ მისთვის სასარგებლო არგუმენტაციას ამახვილებენ ყურადღებებს.

ცხინვალის უკანონო შეიარაღებული ფორმირებების სატანკო ქვედანაყოფის T-55 სწავლებლებზე

ცხინვალის რეგიონში 1989 წლის აგვისტოში პოლიტიკური მიზეზით დაწყებული ე.წ. ქართულ-ოსური კონფლიქტი 2008 წლის აგვისტოში საქართველო-რუსეთის ომში გადაიზარდა, რაც შემდგომში მოსკოვის მხრიდან საქართველოს სეპარატისტული რეგიონების დამოუკიდებლობის აღიარებით დასრულდა.

ამ მიზნის მისაღწევად მუშაობა ჯერ კიდევ შორეულ 1992 წელს დაიწყო, როცა დაპირისპირების შეწყვეტისა და კონფლიქტის „შედილობიანად“ დარეგულირებისათვის 24 ივნისს სოჭში ხელმოწერილი პირველი დოკუმენტის — „ქართულ-ოსური კონფლიქტის მოგვარების პრინციპების შესახებ“ მე-3 მუხლმა საქართველო არათანაბარ მდგომარეობაში ჩააყენა.

ეს მუხლი საქართველოს, რუსეთის, ჩრდილო და სამხრეთ ოსეთის წარმომადგენლებსაგან თიხზირევი შერეული საკონტროლო კომისიის ამოქმედებას ითვალისწინებდა და ასეთი კომისია იმავე წლის 31 ოქტომბერს შეიქმნა.

წლების მანძილზე რუსეთის, ჩრდილო და სამხრეთ ოსეთის წარმომადგენელთა ერთიანმა მოქმედებებმა საქართველოს ბევრი კარგა და საინტერესო ინიციატივა დაბლოკა. სამაგიეროდ, ცხინვალის სეპარატისტულ რეჟიმს სამხედრო მზადებისაკენ გზა გაუხსნა.

შერეული საკონტროლო კომისიის ერთ-ერთი მიზანი დანიშნულება კონფლიქტის ზონაში ცეცხლის შეწყვეტის გაკონტროლება, შეიარაღებული ფორმირებების გაყვანა, ადგილობრივი მოსახლეობისაგან შექმნილი თავდაცვის რაზმების დაშლა და კონფლიქტის ზონაში უსაფრთხოების უზრუნველყოფა იყო, მაგრამ რეგიონში მოქმედ უკანონო შეიარაღებულ ფორმირებათა დაშლა-განწარალება არათუ დაიწყო, არამედ პირიქით — ე.წ. სამხრეთ ოსეთის თავდაცვისა და საგანგებო სიტუაციების სამინისტროს დაქვემდებარებაში გადავიდნენ.

არსებობს შერეული საკონტროლო კომისიის 1994 წლის 6 დეკემბრის გადაწყვეტილება, რომელიც ოსური პატალიონის ქვეითთა საბრძოლო მანქანებისა და მძიმე შეიარაღების 1995 წლის 1-ელი თებერვლიდან კონსერვაციაზე დაუქნებას მოითხოვდა.

როგორც წესი, ასეთი მოთხოვნები ქაღალდზე რჩებოდა. რუსეთის განიარაღებული ცხინვალის რეჟიმი ხელს არ აძლევდა და ადგილობრივ შეიარაღებულ ფორმირებებზე ფულით, სამხედრო ტექნიკითა თუ კადრებით ემარჯობა.

2004 წლის 6 ივლისიდან თავდაცვის სამინისტროს სათავეში ჩაუდგა რუსეთის მოქალაქე და რუსეთის არმიის პოლკოვნიკი ანატოლი ბარანცკოვი. სამხედრო საქმეში გამოცდილმა ახალ-

მა მინისტრმა ე.წ. სამხრეთ ოსეთის არმიას ორგანიზაციულად უფრო სრულყოფილი სახე მისცა.

სხვადასხვა რაზმი და ფორმირება მოტროსრულად ბატალიონებში გაერთიანდნენ. ჩამოყალიბდა სატანკო ასეული, საარტილერიო დივიზიონი, სადაზვერუო-სპეცდანიშნულების, საინჟინრო და სხვა ქვედანაყოფები.

ცხინვალში აღლუმებზე ოსური უკანონო ფორმირებების მძიმე შეიარაღება — T-55 ტიპის ტანკები, 12 მმ-იანი თვითმავალი პაუბერები 2C1 „გვოზდიაკა“, 122 მმ-იანი ბუქსირებადი პაუბერები D-30, 120 მმ-იანი ნადსატურენები და სხვა ტექნიკა არაერთგზის იყო წარმოდგენილი.

მოქვეყნდა სამხედრო სამსახურში გაწვევისა და რეზერვისტთა აღრიცხვის სისტემა, სამხედრო მომზადებამ და სწავლებებმა რეგულარული ხასიათი მიიღო.

2008 წლის ივლის-აგვისტოში გენერალ-ლეიტენანტი ანატოლი ბარანცკოვი, უკვე ე.წ. სამხრეთ ოსეთის უშიშროების საბჭოს მდივნის რანგში, ცხინვალში მიმდინარე ბრძოლებს ხელმძღვანელობდა, რისთვისაც მისი განკარგულებით წინასწარ საცხოვრებელი სახლების სარდაფებში იარაღისა და საბრძოლო მასალების საწყობები, მართვისა და სამედიცინო პუნქტები მომზადდა.

ჯავახთან რუსების მიერ
წინასწარ მომზადებული
შვეულმფრენების მოედნები
2008.09.13

ოთხმხრივი შერეული საკონტროლო კომისიის წევრებითა და რუსეთის ზელმეფობით შექმნილმა ცხინვალის რეჟიმის შეიარაღებულმა ფორმირებებმა ავჯისტოს მოვლენათა ვადივებებში მთავარი როლი შეასრულეს.

შეგარდნაძის ხელისუფლების კიდევ ერთი დიდი შეცდომა ის იყო, რომ კონფლიქტურ რეგიონში ე.წ. ჩრდილო-ოსური სამშვიდობო ბატალიონის განთავსებაზე დათანხმდა.

ბატალიონში სამსახურს, ძირითადად, რუსეთის პასპორტების მქონე ცხინვალის რეგიონის მცხოვრებნი გადიოდნენ, სამხედრო საქმეში კარგად მომზადებულ-გაწვრთნილი ეს მებრძოლები ცხინვალის რეჟიმის რუსურეს წარმოადგენდნენ.

არსებობის დღიდან ბატალიონში სამსახური დაახლოებით 2 ათას ხუთასამდე კაცმა გაიარა. ბევრმა სამსახური ცხინვალის სხვადასხვა ფორმირებებში გააგრძელა და საქართველოს წინააღმდეგ მძარითულ პროვოკაციებსა და ავჯისტოს ომშიც მონაწილეობდა.

სამტატო განრიგით ბატალიონის რიცხობრივი რაოდენობა დაახლოებით 550 კაცს შეადგენდა, ჰყავდათ 24 ერთეული ქვეითთა საბრძოლო მანქანა БМП-2 და 18 ავჯმანტრანსპორტიორი БТР-70.

ბატალიონის პოზიციები განთავსებული იყო სოფლებთან: წნელითთან, იონჩასთან, მუგუთთან, დაბა ზნაურთან, ცხინვალის სამხრეთ საზღვარზე, ახალგორის რაიონის სოფლებში — გროსსა და წინაგარაში, ფრისის სიმაღლეებსა და სოფელ მონასტერთან.

ავჯისტოს ომში ე.წ. ოსურმა სამშვიდობო ბატალიონის ქვედანაყოფებმა

სოფლებში მოწყობილი თითქმის ყველა პოსტი უბრძოლველად დათმეს და წინააღმდეგობის უშთაურესი კერები ცხინვალში შექმნეს.

ბატალიონის პოლკოვნიკი ვახბგ ფრივეი მეთაურობდა. მისი თქმით, ცხინვალისათვის ბრძოლებში ე.წ. ოსური სამშვიდობო ბატალიონი „აღანია“ კოკოითის შეიარაღებული ფორმირებების მთავარ ბირთვს ქმნიდა.

ბატალიონის ძირითადი ძალა — 200 სამხედრო 11 БМП-2-ით ცხინვალის სამხრეთ ნაწილში იყო განთავსებული, ხოლო სხვა ტექნიკა და პირადი შემადგენლობა ტყეში იმალებოდა.

რუსეთის ჯარების საქართველოს ტერიტორიაზე შემოჭრის ერთ-ერთ მიზეზად მოსკოვი ე.წ. რუსულ სამშვიდობო ბატალიონზე თვდასხმას ასახელებს.

ბოლო წლებში ცხინვალის რეგიონში სამშვიდობო ძალების შემადგენლობაში სამსახურს ყაბარდო-ბალყარეთის ქალაქ პროხლადნის 135-ე მოტომხროლული პოლკის ბატალიონები მონაცვლილობით გადიოდნენ.

2008 წლის აგვისტოსათვის რეგიონში პოლკის მთლიან მოტომხროლული ბატალიონი იყო, რომელსაც რუსეთის მომავალი გმირი, პოდპოლკოვნიკი კონსტანტინ ტიმბერმანი მეთაურობდა.

ბატალიონის სამშვიდობო პირობით შეიძლება ეწოდოს, რადგან ის 42-ე მოტომხროლული დივიზიის ჩვენური ბატალიონ „ვოსტოკის“ ასეულითა და 22-ე სპეცდანიშნულების ბრიგადის ერთ-ერთი რაზმით იყო გაძლიერებული.

„ვოსტოკის“ ასეული 80-მდე მებრძოლი ითვლიდა და 2 ქვეითთა საბრძოლო მანქანა БМП-2 და МТЛБ ტაბის სამი გამწე ჰყავდა.

22-ე ბრიგადის რაზმში 100 მებრძოლზე ოდნავ მეტი თუ იქნებოდა.

სპეცდანიშნულების შესასრულებლად მომზადებული ორივე ქვედანაყოფი უშუალოდ რუსეთის შეიარაღებული ძალების გენერალური შტაბის მთავარი სადაზვერულო სამმართველოს განკარგულებაში იყო.

135-ე პოლკის მებრძოლებსაც განსხვავებით, „ვოსტოკსა“ და 22-ე ბრიგადას ჩვენებში ჩატარებული სპეცოპერაციებით მდიდარი საბრძოლო გამოცდილება ჰქონდა, რომლის გამოყენების საჭიროება რატომღაც ცხინვალის რეგიონში გაჩნდა.

რუსეთმა ეს ძალებიც არ იკმარა და მოვლენების ესკალაციამდე 10 დღით ადრე ცხინვალში რუსეთის გენერალური

ტყეში დამალული კოკოითის რეჟიმის ტანკი

ალური შტაბის მთავარი სადაზვერვო სამართველოს განკარგულებაში მყოფი კიდევ ერთი, მე-10 სპეცდანიშნულების ბრიგადის ერთ-ერთი დანაყოფი შემოვიდა.

სპეცდანიშნულების ექვდანაყოფები საქართველოს სიღრმეში შემოჭრილი რუსული დაჯგუფების ავანგარდში იყენებ და წინა ხაზზე მოქმედებდნენ. კერძოდ, „ვოსტოკის“ მეტროლოები 9-10 აგვისტოს ცხინვალში პირველები შევიდნენ. მონაწილეობდნენ ასევე 11 აგვისტოს სოფელ შინდისთან, ზემო ხეთის გაწმენდის ოპერაციაში. აქ სენაის მე-2 ბრიგადის ერთ-ერთი ქვედანაყოფი ჩასაფრებაში მოხდა.

ე.წ. რუსულ სამშვიდობო ბატალიონის პირად შემადგენლობას პოზიციები მდღერიკისთან, ერედეთან, ფრისთან, განათთან, წვერიახოსთან, კვერნეთთან, არცეთთან, თამარაშენთან, კვტსა და სარაბუკის სიმაღლეებზე ჰქონდა დაკავებული.

ზემოთ დასახელებულ არც ერთ პოზიციასზე ქართველ და რუს სამხედროებს შორის შეიარაღებულ დაპირისპირებას ადგილი არ ჰქონია.

ბრძოლები ე.წ. რუსულ სამშვიდობო ბატალიონთან, რომლის შემადგენლობაში სპეცკვედანიშნულების პირადი შემადგენლობაც იყო, მხოლოდ „ვერხნი გორილიკიან“ მოხდა.

ე.წ. რუსული სამშვიდობო ბატალიონის ვაზარის სახურავს რუსები და ოსები საარტილერიო ცეცხლის კორექტირებისათვის იყენებდნენ, ხოლო იქვე ახლოს გამაგრებული პოზიციები კოკითის უკანაზო ფორმირებებს ჰქონდათ დაკავებული.

ეს ცხინვალის სუბარატივული რეჟიმისათვის ე.წ. რუსული სამშვიდობო ბატალიონის სრულ სამხედრო მხარდაჭერას ნიშნავდა, ხოლო რუს მშვიდობისმყოფელებში მსხვერპლი კრემლის გვემის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი იყო.

წლების მანძილზე ცხინვალის რეგიონი რუსეთმა საქართველოს ხელისუფლებისათვის დახურულ ზონად გადააქცია, სადაც მომავალი ომისათვის ფარულად მნიშვნელოვან სამხედრო ინფრასტრუქტურას ქმნიდა.

ჯაეიდან ჩრდილოეთით, სოფელ ხეწისთან წინასწარ მომზადებული ვლადიკავკაზის მე-19 მოტომსროლელი დივიზიის საბრძოლო მასალების, საწვავისა და საკვების საწყოების აგვისტოში აგრესორის ჯარები მარაგის შესაყვებად იყენებდნენ.

ცხინვალის ქუჩაში განადგურებული ოსური სამშვიდობო ბატალიონის 5M1-2

ჯაესთან მომზადებული იყო ორ ათეულამდე Ми-8 და Ми-24 ტიპის შვეულმფრენების მისაღები მოედნები.

სტრატეგიული მნიშვნელობის რაკეტაგვირავის შესასვლელი პორტალი, გუფთის ხიდი და სხვა ობიექტები ასევე რუსი სამხედროების კონტროლქვეშ იყო.

აგვისტოს პირველ რიცხვებში რუსეთის საჯანგებო სიტუაციების სამინისტრომ ცხინვალის რეგიონიდან მშვიდობიანი მოსახლეობის ევაკუაციის ოპერაცია დაიწყო და დაახლოებით 30 ათასზე მეტი კაცი ჩრდილო კავკასიაში გადაიყვანა. ჩრდილო კავკასიიდან ცხინვალისკენ ე

მოხალისეები წამოვიდნენ. იყენებ ისეთებიც, ვისაც ვლადიკავკაზის სამხედრო კომისარიატმა მობილხაცადა გაუკუთა.

რუსეთიდან შემოსული კაზაკები ცხინვალში მე-9 სკოლის რაიონში მამდინარე ბრძოლებში მონაწილეობდნენ და ბერემა მათგანმა ოსეთის ორდენები და მედლები მიიღო.

აგვისტოს ომის წინ ცხინვალის რეგიონი სამხედრო თვალსაზრისით მილიანად მომზადებული იყო და ომის პოლიტიკური შედეგებიც მოსკოვს წინასწარ ჰქონდა განსაზღვრული.

თემურ ჩაჩანიძე

ვლადიკავკაზის მე-19 მოტომსროლელი დივიზიის ყოფილი 122 მმ-იანი პაუბიცები სახმედრო აღლუმებში რეგულარულად მონაწილეობენ

კავკასიური მოვლენების

აზერბაიჯანელი საზღვაო მესაზღვრეების სწავლების ერთი ეპიზოდი

აზერბაიჯანი

● 22-25 სექტემბერს სახელმწიფო სასაზღვაო სამსახურმა დიდმა სტაბიანი სწავლება ჩაატარა. სწავლებაში მონაწილეობდა 2 ათასამდე სამხედრო მოსამსახურე, 29 ხომალდი და კატარა და, 3 შეუქმლურენი, ჯავანტექნიკა, საარტილერიო სისტემები, წყალქვეშა ცურვის საშუალებები და სპეცკვედნა-ყოფები. დამუშავდა სახელმწიფო საზღვრის დაცვის დროს სამსახურებრივ-საბრძოლო მოქმედებები სანაპიროზე, კუნძულებზე, ნავთობ-გაზსადენებსა და ნავთობმომპოვებელ პლატფორმებზე.

● 28 სექტემბერს ანკარაში თურქეთის სახმელეთო ჯარების საგანმანათლებლო-სასწავლო ცენტრმა სწავლება Eternity-2009-ში მონაწილე აზერბაიჯანის, საქართველოსა და თურქეთის წარმომადგენლებს უმახიძილა. სწავლების პროცესში დამუშავდა მილსადენებზე საფრთხის შექმნის შემთხვევაში სამხედრო სტრუქტურების ურთიერთმოქმედების საკითხები. აზერბაიჯანის მხრიდან სწავლებაში თუ დაცვის სამინისტროსა და სახელმწიფო დაცვის განსაკუთრებული სამსახურის 13 წარმომადგენელი მონაწილეობდა.

● 5 ოქტომბერს ბაქოში ისრაელის ერთ-ერთი მსხვილი იარაღის მწარმოებელი კომპანია Elbit Systems-ის წარმომადგენლობა გაიხსნა. წარმომადგენ-

ლობამ რეგისტრაცია 14 სექტემბერს Elbit Systems of Azerbaijan-ის სახელით გაიარა. კომპანია აზერბაიჯანის თუ დაცვითი მრეწველობის სამინისტროსთან უბილთო საფრენი აპარატების წარმოებაზე მუშაობს. ადრე აზერბაიჯანმა შეთანხმება თურქეთთან ზალპური ცეცხლის რეაქტიული სისტემებისა და სამხრეთ აფრიკასთან ჯავანტექნომომობილების წარმოებაზე გააფორმა.

● საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილის არაზ აზიშოვის განცხადებით, უკვე განსაზღვრულია ის მიმართულებები, რომლის მიხედვითაც

სომხეთის საოკუპაციო ჯარები აზერბაიჯანის ოკუპირებულ ტერიტორიებს დატოვებენ. სომხეთის ჯარები აღმოსავლეთიდან დასავლეთის მიმართულებით გადაადგილებას დაიწყებენ და თვდაპირველად აღდამის, ფეხულის, ჯაბრაილის, ზანგილანისა და გუბადლის რაიონებიდან გეულენ, ხლო გათავისუფლებულ რაიონებში სამშვიდობო ჯარები შევლენ. სირთულეებია ლაჩინის რაიონთან დაკავშირებით, მაგრამ იმედი გამოიქვეყნა, რომ ეტაპობრივად ეს პრობლემაც დაიძლევა. არაზ აზიშოვის თქმით, სამშვიდობო ჯარების სტატუსისა და უფლებამოსილების სრულყოფას დადი ურადლება აქვს დიმიობილი. მინისტრის მოადგილის აზრით, ორ ქვეყანას შორის ნდობის გაზრდას ნაკლები სამშვიდობო კონტინგენტი სჭირდება.

● საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილემ ასევე განაცხადა, რომ ოფიციალურ ბაქოში გაბაღის რადიოლოკაციური სადგურის გამოყენების თაობაზე კონკრეტული წინადადებები, ჯერჯერობით, არ მიუღია. მან განმარტა, რომ ჯერ საჭიროა გაბაღის სადგურის თაობაზე ამერიკა-რუსეთის მოლაპარაკებებში გარკვევა და ამის შემდეგ აზერბაიჯანი, როგორც სადგურის მფლობელი, საბოლოო გადაწყვეტილებას მიიღებს. 2002 წელს რუსეთმა გაბაღის რადიოლოკაციური სადგური აზერბაიჯანისაგან 10-წლიანი არენდით აიღო, რომლის ვადა 2012 წელს გადის.

ვარაზაღის პრობლემა
სომხეთ-აზერბაიჯანის
დაძაბული ურთიერთობის
მთავარ მიზეზად რჩება

მიმოხილვა...

რუს მესახდგრემა
საპატრულო ხომალდი
ქართველი
მესახდგრეების
გამოჩენის ელოდება

● ბაქოში დასრულდა 4 აზერბაიჯანელისა და 2 ლიბანელი მოქალაქის სასამართლო პროცესი, რომლებსაც ბრალად ისრავლის საელჩოსა და გაბალის რადიოლოკაციური სადგურის აფეთქების განზრახვა ედებოდათ სასამართლო ექსპერტის განცხადებით 12-დან 15 წელი მიუსაჯა.

სოხეთი

● სომხეთის მთავრობამ მოიწონა ბიუჯეტის პროექტი, რომელიც თავდაცვაზე 116 მილიარდ 291 მილიონ დრამს თითვლისწინებს. ეს თანხა 2009 წელთან შედარებით 30 მილიარდ დრამით ნაკლებია. 2009 წელს თავდაცვაზე 500 მილიონი დოლარი იყო გამოყოფილი, 2010 წლისათვის ეს მაჩვენებელი 300 მილიონ დოლარამდე შემცირდება.

● სომხეთი ვეველაფერს აკეთებს აზერბაიჯანის ტყვეობაში მყოფი სამხედრო მოსამსახურეების სამშობლოში დასაბრუნებლად. ასეთი განცხადება გააკეთა სომხეთის შვიდარადებულ ძალების მთავარი შტაბის წარმომადგენელმა, პოდპოლკოვნიკმა სამველ ასატრიანამ. ამჟამად ტყვეობაში 6 სამხედროა და ამ საქმეზე მუშაობა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ერთად მიმდინარეობს.

● სამველ ასატრიანის ინფორმაციით, 2009 წელს აზერბაიჯანმა ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმება 3394-ჯერ დაარღვია. ამის შედეგი იყო, რომ 6 სექტემბერს აზერბაიჯანელმა სნაიპერმა ერთი სამხედრო მოკლა, 27 სექტემბერს კი ერთი ჯარისკაცი დაიჭრა.

ბარდოელ მწვერუთა ვეგუფმა აღმართა.

● ქალაქ მინერალური წყლებსა და მინერალური წყლებს რაიონის სამხედრო კომისარიატი აგრძელებს სამხედრო-საკონტრაქტო სამსახურში 20-დან 40 წლამდე ასაკის მოქალაქეთა მიღებას. შეთავაზებულია სამსახური გუდაუთსა (სამხედრო ნაწილი 09332) და ცხინვალში (სამხედრო ნაწილი 66431). ანაზღაურება 25 ათასი რუბლი, ანუ დაახლოებით 800 ლლარზე ცოტათი მეტია.

● 5 ოქტომბერს, დღის 2 საათზე, ჩენიეთში ურუს-მარათანის რაიონში ჩასაფრებიდან გახსნილ ცეცხლში ფედერალური ჯარების შეუღლმფრენი მოკვდა, რომელსაც დაჭრილი სამხედრო გადაჰყავდა. შეუღლმფრენში მყოფთაგან არაუენ დაჭრილა, მაგრამ MI-8-ის კორპუსში 5 ნატყევიარი აღმოჩნდა.

გემების გაცილება და საზღვაო აკვტორიის გარკვეული მონაკვეთების დაცვა-პატრულირება. გენერლის აზრით, ზღვაში რუსული ხომალდების ყოფნა ქართველებს აფხაზეთისაკენ მიმავალი გემების დაკეების საშუალებას არ მისცემს.

ცხინვალის რევიონი

კოკოთი ენ. ოსური
სამშედილოზ ბატალიონის
მებროლილება ეფირობს

კონფლიქტი კვირნი

აფხაზეთი

● 2 ოქტომბერს სოხუმში მყოფმა რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა სერგეი ლავროვმა განაცხადა, რომ რუსეთი სოხუმთან ერთად მუშაობს აფხაზეთის პორტებისაკენ მიმავალი გემების ნეიტრალურ წყლებში გაცილების საქმეზე.

● რუსეთის ფედერალური უშიშროების სამსახურის სასაზღერო სამსახურის აფხაზეთის სასაზღერო სამმართველოს უფროსის, გენერალ-მაიორ იური ზვირიკის თქმით, მიმდინარეობს ძალუფანი და პოლიტიკური ხასიათის ღონისძიებათა შემუშავება, რათა საქართველომ შეწყვიტოს აფხაზეთისაკენ მიმავალი გემების დაკება. გამოყენებული იქნება საეკრეო

● კოკოთი მუხედა ენ. ოსური სამშედილოზ ბატალიონის მებროლილება ეფირობს. კოკოთი მუხედა ენ. ოსური სამშედილოზ ბატალიონის მებროლილება ეფირობს. კოკოთი მუხედა ენ. ოსური სამშედილოზ ბატალიონის მებროლილება ეფირობს.

ჩილილო კვირნი

● 30 სექტემბერს ვაბარდო-ბალყართის დედაქალაქ ნაღჩიკში აფხაზეთის მოედანზე შედგა მიტინგი, რომელიც აფხაზეთის კონფლიქტის დამთავრების წლისთვის მიძღვნილია. კონფლიქტში ჩრდილო კავკასიის ერებიდან ვეველაზე ბუერი — დაახლოებით 1500-ზე მეტი ვაბარდოელი მონაწილეობდა. მათგან 56 დაიღუპა და 3 უკვალოდ დაკარგულად თოვლება. 1993 წლის 27 სექტემბერს სოხუმში მინისტრთა საბჭოს შესონის ოპზე აფხაზ სეპარტიცისტა ღრომა ვა-

ანტიტერორი ბანოს თანხლებით

2009 წლის თებერვლის დღია, 8.00 საათი. სამხრეთამერიკული ზაფხულის ცხელი მზე ძალას იკრებს. ათი საათისთვის უკვე პლუს 35 გრადუსი იქნება. ჯერ კიდევ მზის ამოსვლამდე ზუგომბინეზონიანმა მებრძოლებმა ბუენოს-აირესის გარეუბან ეჩეიზაში რიგითი საწვრთნელი ოპერაცია დაიწყეს. ისმის პისტოლეტ-ტყვიამურევეს MP-5 „პეკლერ კოხების“ მოკლე ვაჭრების ხმა, რომელთაც დროადარო 9-მილიმეტრიანი პისტოლეტების (Sig 226) ხმა ენაცვლება. პერიოდულად ესპანურ ენაზე ბრძანებები გაისმის და შუესამოსიანი მებრძოლები საწვრთნელი ამოცანის შესასრულებლად შეტყუვზე გადადიან. ასე მგორდება რამდენჯერმე, რათა სწრაფები, ზუსტები და უკუეთოსად მომზადებულნი შეხედნენ განსაცდელს. იარაღთან თანაშეზრდილი სპეცრაზმელები უცებ წვევტენ მორაობას, რათა მოულოდნელად მოსწყდნენ ადგილს, რის გამოც მათი მოქმედების რიტმი არგენტინულ ტანგოს მოგაკარნებს. ისეთი არგენტინის ანტიტერორისტული სპეცკვადანაყოფების მებრძოლები არიან.

არგენტინა, ლამაზი ქალებსა და ფეხბურთის ვარსკვლავების სახელგანთქმული ქვეყანა, ხელისუფლების ხშირი ცვლითაც არის გამოჩენილი, რომლის დროსაც საგანგებო ძალების პოლიციის ქვედანაყოფები ფეჟკტინანად იცილებენ თაიდან ფეიქებადსაშიშ სიტუაციებს და მათ თანმხლებ ტრაგედიებს.

„შუარდენი“

არგენტინაში ერთ-ერთი პირველი და შედარებით სახელგანთქმული საპოლიციო ფორმირება არის ბრიგადა „პალკონი“ (Brigade especial Operativa Halcon). „პალკონი“ ქართულად შეფარდენს ნიშნავს. ეს გახლავთ ტერორიზმთან საბრძოლო და მძევალთა განმათავისუფლებელი სახელმწიფო ნაციონალური ქვედანაყოფი, რომელიც ქვეყნის შინაგან საქმეთა სამინისტროს ემორჩილება. მისი დანიშნულებაა ისეთი სიტუაციების თაიდან აცილება,

რომელთა დროსაც შესაძლებელია მძევლების აყვანა და ტერაქტის მოწყობა, უპირველეს ყოვლისა, გაზტყვილებზე, რკინიგზაზე, საავიაციო და საზღვაო ტრანსპორტზე. მისი მოვალეობაა სახელმწიფო მოღვაწეთა და სხვა ვიპ-პერსონათა უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. გარდა ამისა, „პალკონი“ ტერორისტთა თაღდასხმებისგან იცავს უცხოეთში ვანთავსებულ არგენტინის დაწესებულებებსა და წარმომადგენლებებს, საელჩოებსა და საკონსულოებს, აგრეთვე უზრუნველყოფენ არგენტინელი პოლიტიკოსების საზღვარგარეთული ეიზბტების უსაფრთხოებას.

ქვეყნის შიგნით მათი მოქმედების არეალი შემოფარგლულია განსაზღვრული ქალაქების ქსელითა და არგენტინის დედაქალაქის გარშემო მდებარე საგარეუბნო დასახლებული პუნქტებით.

„პალკონი“ 1986 წელს შეიქმნა და თავიდანვე დისლოცირებულია ექიმ-დემაციოში, კომანდოსების 601-ე ბატალიონის ბაზაში. ბრიგადა შედგება ხუთი განყოფილებისაგან, რომელთაგან თითოეულიმ თხოთმეტე კაცია, მილიანად 75 ოპერატორი. განყოფილებაში მეთაურის გარდა ირიცხებიან: მეკუეშიორი სნაიპერი, ამფოტექტელი სანიტარი,

„ლიბა“

სამკურნალო გაართიანება

სამსოკათოლობია

- ერექციის ხარისხის გაუმჯობესება
- სქესობრივი აქტის გახანგრძლივება
- ყველა სახის სექსუალური დარღვევის მკურნალობა
- სექსუალური წარუმატებლობის მოლოდინის შიშის მოხსნა

ხელმძღვანელი პროფესორი არჩილ ბაქრაძე

მის: ვაჟა-ფშაველას გამზ. 83/11 ☎ 32 21 21, 31 73 24

ფსიქოლოგი (მოლაპარაკებების წარმართველი) და შვიდი ოპერატორ-მოიერიშე. როგორც მსოფლიოს სხვა ქვეყნების მსგავსი სახის საგანგებო ქვედანაყოფებში, მასშიც მებრძოლებს მონალისეობის პრინციპით არჩევენ. მონალისეებმა, როგორც წესი, მკაცრი ფიზიკური და ფსიქოლოგიური გამოცდები უნდა ჩააბარონ. საბოლოოდ, გამოცდების შედეგად ათი მონალისეგან ექვსი განითავსება ხოლმე და მხოლოდ ოთხს იტოვებენ საცერაზში ჩასარიცხად. ქვეანყოფილებაში კურსანტის მომზადება წელიწად-ნახევრის განმავლობაში გრძელდება, რომელსაც მხოლოდ ყოველი მეათე კანდიდატი უძლებს.

ექსკლუზიურად წყვეტენ პოლიტიკოსები. ეს გადაწყვეტილებები ეფუძნება პირად აღქმასა და ქვედანაყოფების სპეციოპერაციასზე გადასროლის ლოჯიკას. ტერორიზმთან საბრძოლველად არგენტინის ხელისუფლებას ჰყავს ორი სპეც-ქვედანაყოფი, რომლებიც მზადყოფნითა და აღჭურვილობით მსოფლიოში საუკეთესოთა რიგს მიეკუთვნებიან, რითაც შურს აღუძრავენ მრავალი ქვეყნის ხელისუფალით იმის გამო, რომ **Seccion Fuerzas Especiales**-ის სამომქედო არეალი ქალაქგარე და სასოფლო მიდამოებია, მათ შენაერთებს აქვთ ამ მიდამოებში მოქმედების უპირატესი უფლება. ისინი რეაგირებენ იმ უპირატეს მუქარასა და გამოძახებებზე, რომლებსაც აწვდებიან ადგილობრივი კონტრტერორისტული რაზმები.

1986 წელს შექმნილმა საგანგებო

ძალების სექციამ (SFE) თავისი სახელიანი ისტორია პარავაისა და ბოლოვის საზღვარზე ტერორისტების განადგურებით დაიწყო, სადაც „კეპობლას“ ბოეიეები მთებისა და ჯუნგლების გამოყენებით, რაც შუენიერ საფარს წარმოადგენდა, ნარკოდენერის შექმნას აპირებდნენ. ამ მიდამოების სოფლების შარაგზები და თითქოს ტურისტულ პროსპექტებზე აბეჭდილი მთავორიანი დასახლებები ველური დასავლეთის პეიზაჟებს ჰგავს. ქვეყნის ცენტრისგან სიმორე, უზსოობა და მიუგომლობა ტერორისტების დიდი ხნის განმავლობაში დაუსჯევლად ბოგინის საშუალებას აძლევდა, მაგრამ როცა ეს წველად მისადგომი და სახიფათო ადგილები ახალი მადლმობილური ქვედანაყოფების, რომლებიც საუკეთესოდ ფლობდნენ მთავორიან გარემოში ბრძ-

საგანგებო ძალების სექცია

ტერორიზმთან საბრძოლველად გამომხრული მეორე შენაერთი საგანგებო ძალების სექციამ (**Seccion Fuerzas Especiales**). პარამუტისტითა ეს შენაერთი არგენტინის სახელმწიფო თავდაცვის სამინისტროს პოლიციის დაქვემდებარებაშია.

ეს საპოლიციო სტრუქტურა თავისი ამოცანებით, მოქმედების არეალით, შესაძლებლობებითა და აღჭურვილობით იტალიურ კარაბინერთა კორპუსსა და საფრანგეთის ეროვნულ ჟანდარმერისა მოგავგონებს.

ქვედანაყოფის პასუხისმგებლობის ზონა ქვეყნის სიღრმეში მდებარე მწვეანე მთავორიანი სასოფლო და სადაბო მიდამოებია. როცა ქვეყანაში სხვადასხვა უწყებებს საკუთარ გამგებლობაში სპეცდანიშნულების ქვედანაყოფების სტრუქტურები ჰყავთ, მათ შორის აუცილებლად წარმომიყვება ხოლმე მეტოქეობა და კონკურენცია. მაგალითად, იტალიაში კარაბინერების ქვედანაყოფები **GIS** კონკურენციას უწყებს ეროვნული პოლიციის სპეცდანიშნულების (**NOCS**) რაზმებს. საფრანგეთში ასეთივე მეტოქეობაა ნაციონალური ჟანდარმერიისა (**GIGN**) და ეროვნული პოლიციის (**RAID**) სტრუქტურებს შორის. არგენტინაში, ისე როგორც სხვა მრავალ ქვეყანაში, „ხალკონის“ ბრიგადებისა და **Seccion Fuerzas Especiales**-ის გამოყენების საკითხს თითქმის

ოლის უნარ-ჩვევებს, პასუხისმგებლობის ზონაში მოხელა, ვითარება შეიცვალა. ტერორისტებისათვის მოულოდნელად საკანგებო ძალების სექციის რაზმები მიუბიძგან ჩადიოდნენ, აფეთქებდნენ სახლების, აპატემბრებდნენ დამანაშველებს და რეიდებს ატარებდნენ მიუბიძგა მიკარგულ შორეულ სოფლებში.

მოწინააღმდეგის გასანადგურებლად იარაღის ეფექტიანად გამოყენების უნარი სექციის მეომრების მაღალი პროფესიონალიზმის ერთ-ერთი საზომიც არის.

საბრძოლო მომზადება და ამოცანები

ყოველ დღით, სამუშაო დღის დაწყების წინ, ოპერატორები სროლაში ვარჯიშობენ. ისინი არსენალში არსებულ ყველა იარაღს ისვრიან, დაწყებული SigSauer P226-ით და დამთავრებული პისტოლეტ-ტყვიამფრევე Heckler & Koch MP-5-ით. ყოველდღიურად ლიმპიტით გამოყოფილი ვაზნების განსაზღვრული რაოდენობა იხარჯება. სწრაპერები, რომლებიც SSG2000 308 კალიბრის შაშხანებით არიან აღჭურვილი, სახსენებლის რბილად დამუშავებაში იწაფებიან. სროლაში ვარჯიშებთან ერთად, ყოველდღიურ მომზადებაში შედის სხვა დისციპლინებიც, რომლებიც ოპერატორთა პროფესიონალიზმის ამბილემის უწყობენ ხელს. ეს დისციპლინებია:

მკველთა მოძებნა და გათავისუფლება; ოპერაციის ჩატარება ტყვესა და ჯუნგლებში; მანქანის სწრაფი სიქქარით მართვა და მანევრირება; შენიშობის შეუმჩნეველად შეღწევა და ოპერაციის ჩატარება; სადრობის სხვა დანერგვა; სამდინარო და ამფიბიური ოპერაციები. არცთუ დიდი ხნის წინ საქვეყნად

აყოფრება თავიანთი გამოცდილება საკვეთო ხომადიდან მძველების გათავისუფლებით გაამდიდრეს. „ხალკის“ ბრიგადებს საგანგებოდ წვრილიან ასეთ ოპერაციების ჩასატარებლად და არგენტინაში ტერორისტების მიერ თვითმფრინავის გატაცების შემთხვევაში საგანგებო ძალების სექციის წევრები ვალდებული არიან გამოძახებისთანავე გაემგზავრონ ქვეყნის ნებისმიერ წერტილში დეალების შესასრულებლად.

თანამშრომლობა

სექციის მეომრები თვითმფრინავებში მძველების გათავისუფლებით პირველად მას შემდეგ დაინტერესდნენ, რაც 1994 წელს აღჟირებდა ტერორისტებმა აერობუს A300-ის მგზავრები დაატყვევეს. მარსელის აეროპორტში მამინ მძველების გათავისუფლების ოპერაცია საფრანგეთის ეროვნული ჟანდარმერიის საგანგებო რაზმმა GIGN-მა ჩაატარა.

ფრანგმა სპეცრაზმელებმა ბრწყინვალედ იმუშავეს, მაღალი, საერთაშორისო კლასის ოსტრტობა გამოველინეს და ასორმოცდაათი მძველი გაათავისუფლეს. ოპერაციის შესრულების ხარისხმა საფრანგეთის სახელმწიფოს პრესტიჟი აამაღლა საერთაშორისო არენაზე. ფრანგ კოლეგების წარმატება საგანგებო ძალების სექციის პირად შემადგენლობას იმ მაღალპროფესიული უნარ-ჩვევების გამოსამუშავებელი ინტენსიური წვრთნებისკენ უბიძგა, რის შემუშავებაც ტერორისტების ნებისმიერ პოტენციურ მუქარას გაუმკლავდებოდნენ არგენტინაში.

თვითმფრინავებზე ტერორისტების თავდასხმების ახალგადად საჭიროა ლაინერის კონსტრუქციის კარგი ცოდნა, ოპერაციის დროს სპეცრაზმელებმა

ყოველთვის შეთანხმებულად უნდა იმოქმედონ, მნიშვნელობა არა აქვს, Boeing 747-ის ბორტზე არიან თუ Fokke-27-ზე. ამიტომ, მიიღეს თუ არა ნაციონალური ავიაციის მსახივრების სამმართველოს უფლება, მამინე მუდგუნენ წვრთნებს. სექციის სპეცრაზმელები აეროპორტების ზშირი სტუმრები ვაზდნენ, სადაც სპეციალსტებმა მათ სხვადასხვა კონსტრუქციის ავიაციის მსახივრების თავისებურებანი შეასწავლეს. მალე სექციის მეთაურებმა სხვადასხვა ტიპის თვითმფრინავების იერიშების ადეკვატური ტაქტიკური გეგმები შეიმუშავეს.

მსოფლიოს ქვეყნების ყველაზე ავტორიტეტული ანტიტერორისტული სპეცკვედნაყოფების გამოცდილების გასაცნობად „სპალინოს“ ხელმძღვანელებმა ოთხდღიანი მიმართა საფრანგეთის ეროვნული ჟანდარმერიის მესვეურებს მათ ელიტურ ქვედანაყოფებში არგენტინელი ჯარისკაცების სხვაჟირების თაობაზე. თანხმობის მიღების შემდეგ კი GIGN-ში არგენტინელების პირველი ჯგუფი გაგზავნეს.

გარდა ამისა, სექციის მეომრები სწვლებებსა და წვრთნებს გადიოდნენ ამერიკის შეერთებულ შტატების კონტრტერორისტული საზოგადოების წევრებსა და სამხრეთ ამერიკის სხვა ქვეყნების სპეცრაზმელებთან ერთად. ლეისიების Seccion Fuerzas Especiales-ს საქმიანი ურთიერთობა აქვს ესპანეთის ეროვნული პოლიციის საგანგებო ოპერაციების ჯგუფებთან (GEO) და ერთობლედ სწვლებებსა და წვრთნებს რეგულარულად გადის.

კანდიდატების შერჩევა და მოთხოვნები

ყველა არგენტინელი პოლიციელი სივის ყველაზე რთული ამოცანა საგანგებო ძალების სექციის წევრად ვაზდომა. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ელიტური ქვედანაყოფის დაკომპლექტების პრინციპი ნებაყოფილობითია, მასში ჩარიცხვას თითო-ორიოლა თუ ახერხებს.

სპეცრაზმში ჩარიცხვის სურველ კანდიდატს შემდეგ მოთხოვნები წაუენებენ ზოლზე: უპირველეს ყოვლისა, უნდა ჰქონდეს სერჟანტის წოდება, პოლიციელად მუშაობის მინიმუმ ხუთი წლის უწყველად სტაჟი და სრულად ჯანსაღი უნდა იყოს. კანდიდატის ფიზიკურ მზადყოფნას მოქმედველი ტესტებით ამოწმებენ, რომელშიც შედის ცურვა, წინაღობების გადალახვა, მთლიანი ეკვიპირებით მრავალკვილიტტრიაინ მარშები და იარაღის მარჯველ მოხმარე-

ბა, რაც პოლიგონებზე დადგენილი ნორმატივების თანახმად საბრძოლო სროლებს მოიცავს. ფსიქოლოგიური ტესტების გავლის შემდეგ იწყება ექსპერიმენტული ძირითადი სასწავლო კურსი, რომელიც სამოქმედო სასწავლო ციკლადა გაყოფილი. ჩვეულებრივი სასწავლო პროგრამით კანდიდატებს ასწავლიან შენიღბვის ხელოვნებას, ისინი გადიან საბოლოო მომზადებას, იძენენ ვუნდებში ოპერაციების ჩასატარებლად დედანდადეგების უნარ-ჩვევებს. გარდა ამისა, მომზადების სპეციალური პროგრამაში შედის პარაშუტიზმი, ტროპიკული დროის ტესტირება, დანადგარ-აფეთქების ხელოვნება, პიროტექნიკისა და ცეცხლი იარაღის გამოყენება.

როგორც წესი, სწავლებას კანდიდატთა მხოლოდ 20 პიროვნები უძღვება, ამ უკანასკნელთა კი ერთი გამოსაცდელი ვადა, რომელიც რვა თვეს გრძელდება. კანდიდატები გამოსაცდელ ვადას სექციის მეთაურთან ერთ-ერთის ხელმძღვანელობით გადიან. გამოსაცდელი დროის წარმატებით გავლის შემდეგ კანდიდატებს სექციის ძირითად შემადგენლობაში ჩარიცხავენ.

სტრუქტურა და გამოყენების წეს-განრიგი

სპეცრაზმელთა ორმოცდაათიანი შემადგენლობით ოპერატიული სექციადაა გაყოფილი, რომელთაგან თითოეული ორი ჯგუფისგან შედგება და ორ ოპერატიულ საიერიშო რაზმს მოიცავს. არგენტინის ეროვნული პოლიციის მიერ დადგენილი სამუშაო პროცედურის თანახმად, ტერორისტული მუქარის შემთხვევაში, განვითარებული სექციის შემადგენლობით. სამხატო განაწესის თანახმად, ჯგუფში შედის ორი სნაიპერი. ოპერატიული სექციას დამატებით აძლიერებენ თავდასხმისათვის განკუთვნილი იარაღით აღჭურვილი საგანგებო პერსონალით და საგანგებო იარაღის ფართო არსენალით (დაწყებული არბალეტითა და დამთავრებული ყუმბარასატყორცით) აღჭურვილი მებრძოლებით. ტრანსპორტი, რომელიც ოპერატიული ამოცანების გადასაწყვეტად სექციის განკარგულებაშია, ორ ნაწილად იყოფა, — მიწისზედა ტრანსპორტი თავად სექციის საკუთრებაა, საჰაერო კი — შთაჯანსაღი. მიწისზედა ტრანსპორტში შედის ავტომობილები და ყველაგანმელები, საჰაეროში — C-130 თვითმფრინავები და შვეულმფრენები „AH-1“,

რომლებსაც არგენტინის სამხედრო-საჰაერო ძალების სექციის ხელმძღვანელობის მოთხოვნისთანავე სთავაზობენ სპეცრაზმელებს.

ისისათვის, რომ **Seccion Fuerzas Especiales**-მა უსოკლეს ვადაში აღკვეთოს ნებისმიერი ინციდენტი არგენტინის ტერიტორიაზე, ავიატა მზადყოფნაშია ოცდაათიანი საათის განმავლობაში. ოპერატიულობის მაძღვრების მიზნით **Seccion Fuerzas Especiales**-ი დისლოცირებულია სამხედრო ბაზა ენუიზიდან ორი კილომეტრის დაშორებით და მობილური ტელეფონებისა და პეიჯერების საშუალებით მუდმივ კავშირშია სახელმწიფო პოლიციის ხელმძღვანელობასთან. მუდმივ საომარ მორიგობაში იმყოფება ერთ-ერთი რაზმი, რომელიც მზადაა უსოკლეს ვადაში შეიღვს დათქმულ ადგილას და ოპერაციის ჩასატარებლად გაიშალოს. საომარი მორიგობის ასეთი ორგანიზება საგანგებო ძალების სექციის მებრძოლებს საშუალებას აძლევს. პირველბაში მთავანდონ რეაგირება ქვეყანაში ნებისმიერი საგანგებო მდგომარეობის შექმნის შემთხვევაში.

დროის მოთხოვნა
არგენტინის სახელმწიფო პოლიციის ხელმძღვანელობას კარგად ესმის

Seccion Fuerzas Especiales-ის უნიკალური ოპერატიული მონაცემების მნიშვნელობა, რაც ქვედანაყოფს საშუალებას აძლევს წარმატებით გადაჭრას მის წინაშე წამოჭრილი პრობლემები. ამიტომაც 1999 წელს ქვედანაყოფი ერთი მესამედით გაზარდეს და სექციის მებრძოლთა რაოდენობამ სამოცდაექვსი მილიონა, 2009 წლის დასაწყისში კი საგანგებო ძალების მებრძოლთა რაოდენობა ას კაცამდე გაიზარდა.

ბუენოს-აირესში ისრაელის საელჩოსა და ებრაელთა კულტურულ ცენტრზე მოწყობილია ტერორისტულმა აქტებმა ცხადყო, რომ არგენტინა, უსუსური აღმოჩნდა ახლი აღმოსავლეთიდან და პოტენციურად სახიფათო ქვეყნებიდან მომდინარე საერთაშორისო ტერორიზმის წინაშე. ქვეყანა, რომელსაც ავტორიტარული მმართველობისა და შიდა ოპოზიციის მკაცრი დათრგუნვის დიდი გამოცდილება აქვს, არა მარტო საერთაშორისო ტერორიზმთან გამკლავების, არამედ ქვეყნის შიგნით არსებულ ტერორისტულ ელემენტებთან ბრძოლის პრობლემაც აქვს.

ამიტომაც შეიქმნა არგენტინისათვის ესოდენ საჭირო საუკეთესოდ მომზადებული პროფესიონალი მებრძოლებით დაკომპლექტებული ტერორიზმთან ბრძოლის სპეცსამსახური...

არსებულვორდი

					1	2	3	4	5
6									
7									
8	9		10						
14							11	12	13
							15		
16	17		18						20
21				22	23		24		
							25		
			26						
27									
28					29				
									

თარგუმად 6. საფრანგეთის დიდი რევოლუციის მოღვაწე; 7. ნორვეგიული პისტოლეტი; 8. ესპანური რეოლეკრა; 11. „პონდას“ მიღელი; 14. მიწინააღმდეგის თვითმფრინავის, გემის ან ტანკისთვის დარტყმა მანქანის კორპუსით 15. სამშობლო; 16. ამერიკული საბაზო-საატრეოლო თვითმფრინავი; 19. პრიბოლა; 20 დამის ფრინველი; 21. ადამიანის თავის მოსაკვეთი მანქანა ძვ. საფრანგეთში; 24. კუნძული ხელოაშუა ზღვაში; 26. ააბონური პისტოლეტი; 27. ავსტრიის დედაქალაქი; 28.

რუსული ავტომობილი; 29. შვედური ტანკ-საწინააღმდეგო სარაკეტო კომპლექსი.
ვხუთად 1. ვარის უფროსი, მზე-დართომთავარი ძვ. რუსეთში; 2. სარწმუნოება; 3. ამერიკელი კინორეჟისორი, ავტორი ფილმის „შინდერის საა“, „რიგითი რა-ანის გადასარჩენად“ და სხვა; 4. ამერიკული ავტომობილი შაშხანა; 5. სახმელეთო ბაზირების ამერიკული ბალისტიკური რაკეტა; 6. საიდუმლო სახელმწიფო პოლიცია ფაშისტურ გერმანიაში; 9. ახალ-გაწვეული ვარისკაცი; 10. „ვეფხისტყაოს-“

ნის“ პერსონაჟი; 11. ინგლისური სამხედრო სარემონტო-სავეკუცაციო ავტომობილი; 12. საპერო და საზღვაო სამხრეების აღ-მოძენი დანადგარი, რომელიც დამონტა-ვებულია „ლაფაიეტის“ ტიპის ფრეგატე-შზე; 13. ცეცხლსასროლი იარაღის ლულის ღრუს დიამეტრი; 17. გერმანიის შვიარ-ალებული ძაღვის სახელწოდება 1935 წლამდე; 18. დიდი საერთაშორისო სპორტული შეჯიბრებანი; 22. რუსი კოს-მონიუტი; 23. იმში ნაშენი ქიწიკა; 25. გერმანული რეოლეკრა.

ფურანლის წინა ნიშრში გამოქვეყნებული „არსენალიორდის“ პასუხები: **თარგუმად**: 5. პაუტკაზტი; 6. ლანკასტერი; 7. გულკში; 8. ეპიზტაცია; 11. კე; 13. ტანკი; 14. ფრინტი; 17. ინდიო; 20 მუხი; 21. მტელოტი; 23. კორფილა; 24. სეი; 25. ირა; 26. პეტელა; 27. რადიო; 28. აკაში. **ვხუთად**: 1. ფლანგა; 2. სტრატეგი; 3. დანტეხი; 4. კირაქლე; 8. ვესტორი; 9. ირიფხი; 10. ანა; 11. პიხვენი; 12. რიომერი; 15. ლეო; 16. იახა; 18. დეტონაცია; 19. გოლიკებრი; 21. მტელიდა; 22. ტრობელი; 23. კახაცია.

პისტოლავი პუბინისთვის

ГЦ-18

„მაკაროვი“ მსუპეში, თანაც პის პილიუი 10 პაზნით პეგი პეპეა!

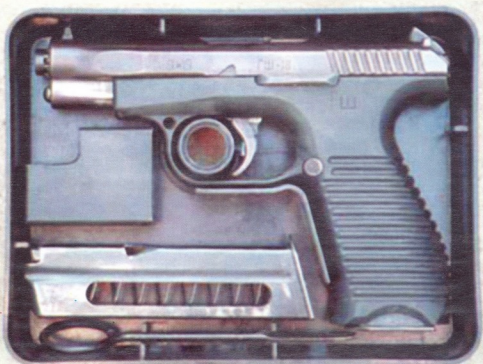
ამ სურათზე ერთი დახედვაც კმარა იმის მისახვედრად, რომ რუსეთის ექსპრეზიდენტ პუტინის სახე გოცებას გამოხატავს, — იგი ვერ მიმხვდარა ამ პისტოლეტის ავანზავს...

მართლაც, გრიაზეე-შოპუნოვის შედარებით ახალი პისტოლეტი ГЦ-18 ორმავე გრძნობას აჩენს.

ტულის ხელსაწყომწებელი საკონსტრუქტორო ბიურო მიუღ მსოფლიოში ცნობილი იყო ტანკსაწინააღმდეგო მართვადი სარაკეტო კომპლექსების: „ფაგოტის“, „კონკურსის“, „მეტისის“, „კორნეტის“, „ვიზრის“, ასევე საჰაერო ქვემეხებისა და მართვადი ჭურვების შექმნით. 1990 წლების ბოლოს ცნობილმა მეთარაღებმა გრიაზეემა და შოპუნოვმა ძალა პისტოლეტის შექმნასაც გადაუს.

მოგვიანებით, ვინც მათი ГЦ-18 გამოცადა, ამბობდა, ჯობდა გრიაზეესა და შოპუნოვს პისტოლეტის ნაცვლად ისევე საჰაერო ქვემეხების კონსტრუირება გაეგრძელებინათო, მაგრამ ყველა ასე არ ფიქრობს. მით უმეტეს, რომ ГЦ-18-ს მართლაც აქვს ბევრი დადებითი თვისება.

შეიძლება დაუჯერებლად მოგქვენოთ, მაგრამ ცარიელი მჭადით ГЦ-18

მხოლოდ 580 გ-ს იწონის, მაშინ, როდესაც ცნობილი ПМ „მაკაროვის“ მასა ვაზნების გარეშე უფრო მეტია — 730 გ.

ამასთან, თუკი „მაკაროვის“ მჭადში მხოლოდ 8 ვაზნა ჩადის, ГЦ-18-ის მჭადში ათით მეტი — 18 ვაზნა ეტყევა.

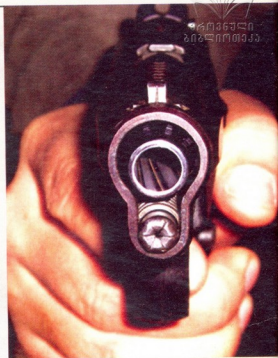
„მაკაროვის“ ლულის სიგრძე მხოლოდ 94 მმ-ია, ГЦ-18-ისა კი — 103 მმ.

მაგრამ მათი შედარებისას მთავარი მხოლოდ ეს პარამეტრები როდია. ГЦ-18 გათვლილია 9X19 მმ კალიბრის ПБП ტიპის ვაზნებზე, რომლებიც მსოფლიოში ცნობილი 9X19 მმ „პარაბელუმის“ ვაზნების ერთგვარი რუსული ვერსიაა.

თუმცა 9X19 მმ ПБП-ს სულ 4,2 გ მასის მსუბუქი ტყვია აქვს, რომლის

სერდუკოვის
СРС „Гюрза“

რომელია
ზღვრობები

იარაღის
ПЯ „Грач“

ГЧ-18 და
9x9 მმ კალიბრის
ПБП ტიპის ვაზნები

საწყისი სიჩქარე გასროლისას 600 მ/წმ-მდეა. შედარებისთვის: „მაკაროვის“ 6 გ-იანი ტყვიის საწყისი სიჩქარე მხოლოდ 315 მ/წმ-ია, ხოლო „პარაბელუმის“ 5.7 გ-იანი ტყვიისა კი 458 მ/წმ.

ГЧ-18-ს საკუთარი ПБП ვაზნების გარდა შეუძლია გამოიყენოს ნებისმიერი 9X19 მმ კალიბრის ვაზნა, მათ შორის NATO-ს სტანდარტისაც.

ოღონდ ПБП ტიპის ვაზნის მსუბუქი ტყვიის გულა თერმულად გამაგრებული ფოლადისგანაა დამზადებული, რაც ზრდის მის ჯეჟმანგამტანობას. ამიტომაც ГЧ-18-ს ჯეჟმანგილეტების მხვერტავსაც უწოდებენ.

ГЧ-18-ს თვითდასე არ გაუმართლა, რადგან იმავე პერიოდში შეიქმნა იარაღის ПЯ და სერდუკოვის СРС (იგივე Гюрза). თუკი ГЧ-18 თითქმის ყველაფრით ჯობდა ნაწევარსუკუნოვან „მაკაროვს“, მისი უპირატესობა ამ ახალ რუსულ პისტოლეტებთან გაფრ-მკრთალდა ან საერთოდ გაქრა.

მიუხედავად ამისა, ГЧ-18 ერთი პირველი რუსული თვითდამტენი პისტოლეტია, რომელიც მე-20 საუკუნის ბოლოს შეიქმნა თანამედროვე ტექნოლოგიების გათვალისწინებით, ანუ „კლოკოს“ შიბაძეთი. ГЧ-18-ის ბგერი დეტალი მტკიცე პოლიმერული მასალიდანაა დამზადებული, რაც მნიშვნელოვნად ამცირებს მის მასას.

თუმცა რუსი ინჟინრების გარდა,

ჩვენი დროში: თვითდამტენ პისტოლეტ **ГА-18-ს** მხოლოდ ორმაგი მოქმედების საცემ-სასხლექტი მექანიზმი აქვს. მას შეუძლია გამოიყენოს 9X19 მმ კალიბრის ყველა ტიპის პისტოლეტის ვაზნა. ცარიელი მჭიდით მისი მასა მხოლოდ 580 გ-ია. პისტოლეტის სიგრძე 183 მმ-ს, ლულის — 103 მმ-ს შეადგენს. მჭიდში ორიგად 18 ვაზნა ეჭევა.

ГА-18-ის ავტომატიკა ლულის მცირე გადაადგილებასეა გათვლილი. ჩაქვტვა ლულის 10 საბრძოლო საყრდენზე 18-გრადუსიანი მოტრიალებით მიიღწევა. პისტოლეტის ჩარჩო გამძლე პოლიმერული მასალისგანაა დამზადებული, საკტი კი დაშტამპული ფოლადის ფურცლისგან.

ГА-18 და PM „მაკაროვი“

„გლოკს“ სხვა ქვეყნების კონსტრუქტორებიც დიდი ხანია პბაძევენ, რაც კარგად ჩანს „ვალტერ P99“-ში, „ბერეტა 9000“-ში, ჰეკლერ-კოჩის USP-ში და ა.შ.

ისევე როგორც „გლოკს“, **ГА-18-ს** ავტომატური დამცველი სასხლექტზე აქვს დაყენებული და თუ მსროლილი თითხ ბოლომდე არ გამოჰკრავს, გასროლა არ მოხდება. გამოცდების დროს გადატენილ პისტოლეტს 1,5 მ-იდან ბეტონის ფილაზე აუდებდნენ, მაგრამ პისტოლეტი თავისით არ ისროდა.

როდესაც პისტოლეტი გადატენილია, საკტის უკანა მხარეს 1 მმ-ზე გამოდის დამრტყმელის ღერო, რაც მსროლელს საშუალებას აძლევს ვიზუალურად ან თითხ შეხებით დარწმუნდეს, რომ პისტოლეტი შაადა გასასროლად.

ГА-18-ის გამოცდვლების თქმით, პისტოლეტის ტარი კარგად არის მორგებული ხელზე და ასეთი ეფექტაინ

ერგონომიკური გადაწყვეტილება დადებითად მოქმედებს სროლის სიზუსტეზე.

ამასთან, **ГА-18-ის** სიმძიმის ცენტრი ლულის ღერის ახლოსაა განთავსებული, რაც ასევე სწორი ტექნიკური გადაწყვეტილებაა სროლის სიზუსტის გასაზრდვლად.

ზოგიერთი ექსპერტი ძალზე კრიტიკულად აფასებს იმას, რომ **ГА-18-ის** საკტი წინიდან დიაა, რამაც შეიძლება მისი გაჭუჭყიანება და მწეობრიდან გამოხვლა გამოიწვიოს, მაგრამ პისტოლეტის კონსტრუქტორები ასე არ ფიქრობენ.

დადებითი თუ უარყოფითი მხარეების მიუხედავად, **ГА-18** ნამდვილად იმსახურებს ყურადღებას, თუნდაც იმიტომ, რომ ამ მსუბუქი პისტოლეტდანი 18 ჯეჟმანგამტანი ტყეია სწრაფ ტემპში შეიძლება გაისროლო და ახლო მანძილზე მდგარ მოწინააღმდეგეს გადარჩენის შანსი არ დაუტოვო.

ირაკლი პლადაშვილი

ГА-18-ის არასრული დაშლა

FLY-18

ᲒᲗᲗᲗᲗᲗᲗ

620/38

1-30-1